

**AVRUPA BİRLİĞİ'NE UYUM SÜRECİNDE
TÜRK SİGORTA SEKTÖRÜ**

Alırıza ATAMAN

125650

**T.C.
Cumhuriyet Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü**

125650

**Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin İktisat Anabilim Dalı /
İktisat Teorisi Bilim Dalı İçin Öngördüğü**

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
Olarak Hazırlanmıştır**

**T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ**

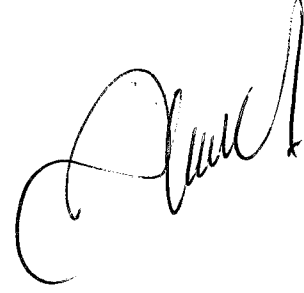
**Tez Danışmanı
Prof. Dr. Aziz KUTLAR**

**SİVAS
EYLÜL – 2003**

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü'ne

Bu çalışma jürimiz tarafından İktisat Anabilim dalında ,
YÜKSEK LİSANS TEZİ Olarak Kabul Edilmiştir

Başkan: Prof.Dr.Aziz KUTLAR (Danışman)

Üye Doç.Dr.Nevzat GÜLDİKEN

Üye Yrd.Doç.Dr. Alaattin BİBER

Yukarıdaki imzaların adı geçen Öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım

12.12.2003

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

Prof.Dr.Bayram KAÇMAZOĞLU

Enstitü Müdürü

TEŞEKKÜR

Bu çalıőmanın yűrűtűlmesinde ve sonuçlandırılmasında yardımlarını esirgemeyen baőta tez danıőmanım Sayın Prof. Dr. Aziz KUTLAR'a ve bu çalıőmayı hazırlama noktasında desteklerini esirgemeyen, bana veri toplamamda yardımcı olan mesai arkadaşlarıma teőekkűr ederim.

ÖZET

Toplumlar, yaşamları boyunca risklerin gerçekleşmesi sonucu meydana gelebilecek zararları önlemek için çeşitli çarelere başvurmuşlardır. Ekonomik kaybın, zarara uğrayanlar tarafından karşılanması çoğu zaman mümkün olmadığından, bunun daha geniş bir kitlelere yayılması gereği ortaya çıkmıştır. Bu suretle bir kişinin kaldıramayacağı maddi yük birçok kişi arasında bölüşülecektir.

Sigortacılık sektörü, insanların ve işletmelerin risklerini üstlenmesi gibi temel işlevlerinin yanında toplanan primlerin ekonomiye büyük ölçüde kaynak yaratması, bu sektörün önemini daha da artırarak gelişmesini olumlu yönde etkilemiştir.

Bir çok gelişmiş batı ülkesinde bacasız bir endüstri haline gelen sigorta sektörü sermaye piyasasının ana unsurlarından biri haline gelmiştir. Buralardaki sigorta şirketleri sadece ekonomik kaynak yaratmakla kalmamış, bu kaynakların yönlendirilmesi ve yönetiminde yaratılan etkiyle ekonominin itici kuvveti olmuşlardır.

Sigortacılık sektörü, sosyo-ekonomik kayıpların önlenmesi, sermaye birikimi ve kredi olanağı sağlaması, refahı ve vergi gelirlerini artırması, istihdama katkısı ve uluslararası ekonomik ilişkileri geliştirmesi gibi fonksiyonlarından dolayı önemini artırmıştır.

Sigorta sektörünün kişi ve kurumlara güvence vermesinin yanısıra, prim olarak aldığı tutarların çoğalarak büyük miktarlarda fon oluşturduğu gözlenmiştir. Bu fonlar, özellikle Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerin kalkınma sürecinde yatırımlara kanalize edilerek, ekonomiye büyük katkıda bulunmaktadır.

Türkiye'de sigorta sektörü fazla gelişmemiş olmakla beraber, Sosyal güvenlik sistemimizdeki yetersizliklerden dolayı bu sektöre olan ihtiyaç daha fazla artmaktadır.

Anahtar Kelimeler:Sigorta, Fon, Risk

ABSTRACT

For many years, humanly has sought remedies to remove losses that may arise at the end of some unwanted incidents. Because, in general economic losses have not been possible to be covered by those who have had disasters, it has been considered necessary that it will be better to spread these losses to a larger group. So, that material load that cannot be lifted by one person will be shared among many people.

The fact that today collected premiums create funds for the economy in large amounts along with the basic functions of the insurance sector like under taking the risk of people and administrations has increased the importance of this sector and affected its development in a positive way.

The insurance sector, which has become an industry without a chimney in developed countries, has also become one of the main elements of the capital market. The insurance companies in these countries have not only created funds, but also become the pushing power in canalizing and managing these funds.

Insurance sector has gained importance for its functions like preventing socio-economic losses, providing capital accumulation and credits, increasing welfare and tax revenues, contributing to the employment and developing international economic relations.

While the insurance system gives guarantee to individuals and organizations, it is seen that amounts received as premium have accumulated and formed funds in large amounts. These created funds, canalizing developing countries like Turkey to make investments in their development period have made important contributions to the economy.

Although the insurance sector in Turkey has not developed much, the need to this sector has been increasing more because of the incompetences in our social security system.

Key Words: Insurance, Risk, Fund

İÇİNDEKİLER

TEŞEKKÜR.....	I
ÖZET.....	II
ABSTRACT.....	III
GRAFİKLER LİSTESİ.....	IX
KISALTMALAR LİSTESİ.....	X

BİRİNCİ BÖLÜM

SİGORTACILIK TEMEL BİLGİLERİ VE SİGORTACILIĞIN TARİHSEL GELİŞİMİ

1.1. SİGORTACILIK TEMEL BİLGİLERİ	2
1.1.1. SİGORTA KAVRAMI.....	2
1.1.2. SİGORTANIN KAPSAMI VE AMACI	4
1.1.3. SİGORTANIN UNSURLARI.....	5
1.1.3.1. Sigortacı.....	5
1.1.3.2. Sigorta Ettiren ve Sigortalı	5
1.1.3.3. Sigorta Bedeli	6
1.1.4 SİGORTANIN TEMEL PRENSİPLERİ.....	6
1.1.4.1. Sigortalanabilir Menfaat	6
1.1.4.2. Tazminat Prensibi	7
1.1.4.3. İyiniyet Prensibi.....	7
1.1.4.4. Hakların Devri	8
1.1.4.5. Hasara İştirak	8
1.1.4.6. Yakın Sebep.....	9
1.1.5. RİSK KAVRAMI VE TÜRLERİ.....	9
1.1.5.1. Risk Kavramı.....	9
1.1.5.2. Risk Türleri.....	10
1.1.5.2.1. Ekonomik Sonuç Meydana Getirmeyen Riskler	10
1.1.5.2.2. Ekonomik Sonuç Meydana Getiren Riskler	10
1.1.6. SİGORTA PRİMİ.....	11
1.1.6.1. Tanzim Edilmiş Tarife Rejimi.....	12
1.1.6.2. Tasdik Edilmiş Tarife Rejimi	12
1.1.6.3. Serbest Tarife Rejimi.....	12
1.2. SİGORTACILIĞIN TARİHSEL GELİŞİMİ VE GENEL ESASLARI.....	12
1.2.1. DÜNYADA SİGORTACILIĞIN GELİŞİMİ.....	12
1.2.2. TÜRKİYE'DE SİGORTA ANLAYIŞININ DOĞUŞU VE GELİŞMESİ	15

1.3. SİGORTA ÇEŞİTLERİ	21
1.3.1. SOSYAL SİGORTA.....	22
1.3.1.1. T.C. Emekli Sandığı	22
1.3.1.2 Sosyal Sigortalar Kurumu.....	22
1.3.1.3. Bağ-kur(Esnaf ve Sanatkarlar ve Diğer Bağımsız Çalışanlar S.S. Kanunu) 23	
1.3.2. ÖZEL SİGORTALAR	23
1.3.2.1. Hayat Sigortası.....	24
1.3.2.1.1. Ölüm Hali Sigortası.....	24
1.3.2.1.2. Grup hayat Sigortası.....	25
1.3.2.1.3. Maluliyet Sigortası	25
1.3.2.1.4. Ferdi Kaza ve Sağlık Sigortası	25
1.3.2.2. Hayat Dışı Sigortalar	26
1.3.2.2.1. Yangın Sigortası.....	26
1.3.2.2.2. Kaza Sigortası	27
1.3.2.2.3. Nakliyat Sigortası.....	27
1.3.2.2.4. Makine Montaj Sigortası	28
1.3.2.2.5. Tarım Sigortası.....	29
1.3.2.2.6. Diğer Sigortalar	29
1.4. SİGORTACILIĞIN İŞLEVLERİ	29
1.4.1. EKONOMİK İŞLEVLER	30
1.4.1.1. Makro İşlevler.....	31
1.4.1.1.1. Sosyo-Ekonomik Kayıpları Önleme İşlevi	30
1.4.1.1.2. Sermaye Birikimi ve Kredi Olanakları Sağlaması	31
1.4.1.1.3. Sosyal Refahı Artırması	36
1.4.1.1.4. Vergileri Artırması	36
1.4.1.1.5. İstihdama Katkısı	37
1.4.1.1.6. Uluslar arası Ekonomik İlişkileri Geliştirmesi.....	38
1.4.1.2. Mikro İşlevler	39
1.4.1.3. Sigortanın Sosyal İşlevleri.....	40
1.4.1.3.1. İstihdam Yaratma İşlevi	40
1.4.1.3.2. Sosyal Güvenliğe Katkı Sağlama İşlevi	40
1.5. SİGORTA ARZI VE TALEBİ.....	41
1.5.1. SİGORTA ARZI	41
1.5.1.1. Sigorta Arzını Belirleyen Etkenler	41
1.5.1.1.1. Sigorta Hizmetinin Fiyatı	42
1.5.1.1.2. Diğer Malların Fiyatı.....	42
1.5.1.1.3. Üretim Faktörlerinin Fiyatı	42
1.5.1.1.4. Teknoloji	42
1.5.1.1.5. Firmanın Amaçları	42
1.5.1.1.6. Doğal Yapı	43
1.5.2. SİGORTA TALEBİ	43
1.5.2.1. Sigorta Talebini Belirleyen Etkenler	43
1.5.2.1.1. Malın Fiyatı	44
1.5.2.1.2. Diğer Malların Fiyatı.....	45
1.5.2.1.3. Gelir.....	45
1.5.2.1.4. Zevk ve Tutumlar	46

1.5.2.2. Kamu İdarelerinin Sigorta Talebine Etkisi	47
1.5.2.2.1. Vergiler	47
1.5.2.2.2. Sosyal Güvenlik Politikaları	48
1.5.2.2.3. Zorunlu Sigortalar	48
1.5.2.2.4. Teşvik Kampanyaları	48
1.5.2.2.5. Enflasyon.....	48

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRK SİGORTA SEKTÖRÜNDEKİ KURUMLAR

2.1. SİGORTA ŞİRKETLERİ.....	49
2.2. REASÜRANS ŞİRKETLERİ.....	51
2.2.1. REASÜRANS KAVRAMI	52
2.2.1.1. İsteğe Bağlı (İhtiyari) Reasürans	52
2.2.1.2. Zorunlu(Mecburi) Anlaşmalı Reasürans	52
2.2.2. KOASÜRANS	53
2.2.3. RETRESYON İŞLEMLERİ	54
2.3. ACENTELER.....	55
2.4. HAZİNE MÜSTEŞARLIĞI.....	56
2.5. SİGORTA VE REASÜRANS ŞİRKETLERİ BİRLİĞİ	57
2.6. SİGORTA ARACILARI.....	57
2.6.1. PRODÜKTÖRLER.....	57
2.6.2. BROKERLER.....	58
2.6.3. SİGORTA AKTÜERLERİ-EKSPERLERİ	59

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRK SİGORTA SEKTÖRÜNDE PİYASA KAREKTERİSTİKLERİ

3.1.PRİM ÜRETİMİ.....	59
3.2. REEL PRİM ARTIŞI.....	61
3.3. PRİM HACMİNİN GSYH'YE ORANI.....	61
3.4. KİŞİ BAŞINA PRİM ÜRETİMİ	62
3.5. İSTİHDAM	63
3.6. KARLILIK	64
3.6.1. TEKNİK VE MALİ KARLILIK	64
3.7. SİGORTA VE REASÜRANS ŞİRKETLERİNİN YATIRIMLARI	67
3.8. 17 AĞUSTOS-12 KASIM DEPREMLERİ VE TÜRK SİGORTA SEKTÖRÜ	68
3.9. DASK.....	69

3.9.1. DEPREM VE DEPREM SİGORTASI.....	70
3.9.2. YAPISAL DÜZENLEMELER.....	71
3.9.3. ZORUNLU DEPREM SİGORTASININ UYGULAMA ESASLARI.....	72
3.10. SANAL SİGORTACILIK.....	73
3.10.1. TÜRKİYE'DE SANAL SİGORTACILIK.....	74

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

AVRUPA BİRLİĞİNE GEÇİŞTE TÜRK VE AVRUPA SİGORTA SEKTÖRLERİNİN KARŞILAŞTIRILMASI

4.1. TÜRKİYE'DE SİGORTA FAALİYETLERİNİN DÜZEYİ.....	76
4.2. TÜRK SİGORTA SEKTÖRÜNÜN GELİŞİMİNİ ETKİLEYEN FAKTÖRLER.....	80
4.2.1. MAKRO FAKTÖRLER.....	82
4.2.1.1. Sosyal ve Kültürel Faktörler.....	84
4.2.1.2. Hukuksal Faktörler.....	85
4.2.1.3. Ekonomik Faktörler.....	86
4.2.1.4. Mali Faktörler.....	87
4.2.1.5. Dini Faktörler.....	88
4.2.1.6. Pazarlama Faktörleri.....	89
4.2.1.7. Mevzuattan Kaynaklanan Sorunlar.....	89
4.2.2. MİKRO FAKTÖRLER.....	90
4.2.2.1. Haksız Rekabetin Olumsuz Etkileri.....	90
4.2.2.2. Tahsilat Sorunu.....	90
4.2.2.3. Tarife Dışı Fiyat Uygulamaları.....	91
4.2.2.4. Hasar Ödemelerindeki Gecikmeler.....	91
4.2.2.5. Sigorta Aracılarına Verilen Ödünler.....	91
4.3. AVRUPA'DA SİGORTA FAALİYETLERİ.....	92
4.3.1. AB SİGORTA POTANSİYELİ.....	93
4.3.2. AB'DE SİGORTA YÖNERGELERİ İLE PAZARDA ULAŞILAN DURUM.....	94

BEŞİNCİ BÖLÜM

TÜRK VE AVRUPA BİRLİĞİ SİGORTA SEKTÖRLERİNİN KARŞILAŞTIRILMASI

5.1. TÜRKİYE VE AB İLİŞKİLERİ.....	99
5.2. AB VE TÜRK SİGORTA MEVZUATI ARASINDAKİ FARKLAR.....	100
5.2.1. REASÜRANS VE RETRESYON ALANLARINDA YERLEŞME VE HİZMET SUNMA SERBESTİSİ.....	100

5.2.2. YABANCI ÜLKELERDE SİGORTA YAPTIRABİLME	101
5.2.3. DİĞER ÜLKELERDE HİZMET SUNMA.....	101
5.2.4. KURULUŞ İZİNİ	102
5.2.5. SİGORTA BRANŞLARI	102
5.2.6. TARİFELER.....	102
5.2.7. SORUMLULUK SİGORTALARI VE ZORUNLU SİGORTALAR.....	103
5.2.8. GENEL ŞARTLAR.....	103
5.2.9. TEMİNAT BLOKAJ.....	103
5.2.10. SİGORTA TÜRLERİ.....	104
5.2.11. YÜKÜMLÜLÜK KARŞILAMA YETERLİLİĞİ	104
5.2.12. TEKNİK KARŞILIKLAR VE YATIRIMLARIN SINIRLANDIRILMASI.....	105
5.3. AVRUPA SİGORTA PİYASASINA UYUM AMAÇLI YASA TASARISI İLE YAPILMAK İSTENENLER.....	105
5.4. TÜRKİYE İLE AB ÜLKELERİNİN SİGORTA BÜYÜKLÜKLERİNİN KARŞILAŞTIRILMASI	114
5.4.1. SİGORTA ŞİRKETLERİNİN YATIRIMLARI AÇISINDAN TÜRKİYE VE AB.	114
5.5. AVRUPA BİRLİĞİNE UYUM GEREKSİNİMLERİ	115
SONUÇ.....	119
KAYNAKÇA.....	132

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo No 1.1	Özel Sigorta –Sosyal Sigorta Ayırımı.....	2
Tablo No 2.1	Sigorta şirketlerinin Sayısı.....	49
Tablo No 2.2	Branşlara Göre Sigorta Şirket Sayısı.....	49
Tablo No 2.2	2001 Yılı Reasürans Şirketlerinin Dallar İtibariyle Aldıkları Primler.....	53
Tablo No 2.4	Reasürans Şirketlerinin Aldıkları ve Devrettikleri Primler.....	54
Tablo No 3.1	Branşlar İtibariyle Prim Üretimi.....	58
Tablo No 3.2	Yıllar İtibariyle Prim Üretimi.....	59
Tablo No 3.3	Direkt Primlerin Sigorta Dallar İtibariyle Dağılımı.....	60
Tablo No 3.4	Dolar Bazında Prim Üretimi.....	60
Tablo No 3.5	Prim Hacminin Gayrisafi Yurtiçi Hasıla'ya Oranı.....	61
Tablo No 3.6	Kişi Başına Düşen Sigorta Primleri.....	63
Tablo No 3.7	Sigorta Şirketlerinin Teknik ve Mali Karı.....	66
Tablo No 3.8	Sigorta Ve Reasürans Şirketlerinin Yatırımları.....	66
Tablo No 4.1	Türk Sigorta Sektörünün Künyesi.....	77
Tablo No 4.2	Sigorta Sektörü Sorunları Dağılımı.....	80
Tablo No 5.1	Avrupa Birliği Ülkeleri Prim Üretimi Ve Türkiye.....	107
Tablo No 5.2	Avrupa Birliği Ülkeleri Ve Türkiye’de Kişi Başına Prim Üretimi.....	108
Tablo No 5.3	Milli Gelir İçinde Sigorta Prim Gelirlerinin Payı A. B. Türkiye.....	109
Tablo No 5.4	Toplam Prim Üretimi Açısından Aday Ülkeler Ve Türkiye.....	110
Tablo No 5.5	Kişi Başına düşen sigorta Poliçesi açısından Birliğe Aday Ülkeler Ve Türkiye.....	111
Tablo No 5.6	Milli Gelir İçerisindeki Sigorta Primi Açısından Birliğe Aday Ülkeler Ve Türkiye.....	111

KISALTMALAR LİSTESİ

A B : Avrupa Birliği

A T : Avrupa Topluluğu

A E T : Avrupa Ekonomik Topluluğu

AGE : Adı Geçen Eser

B K : Borçlar Kanunu

D A S K : Doğal Afet Sigortaları Kurumu

T L : Türk Lirası

T. İş : Türkiye İş Bankası

K H K : Kanun Hükmünde Kararname

T T K : Türk Ticaret Kanunu

S M K : Sigorta Murakebe Kanunu

D P T : Devlet Planlama Teşkilatı

H M .: Hazine Müsteşarlığı

R G : Resmi Gazete

İ A V : İktisadi Araştırma Vakfı

T S E V : Türk Sigorta Enstitüsü Vakfı

İ M K B : İstanbul Menkul Kıymetler Borsası

İ T O : İstanbul Ticaret Odası

G S M H : Gayri Safi Milli Hasıla

GİRİŞ

Sigorta insanların, hayatları süresince karşılaşmaları muhtemel tehlikelerin iktisadi neticelerini en aza indirme veya tamamıyla ortadan kaldırma arzusuyla ortaya çıkmıştır.

Ülkemiz sigortacılığında 1980 yılında başlayan ülke ekonomisinde başlayan değişim rüzgarı sigortacılık sektörünü de etkilemiş ve diğer tüm sektörlerde olduğu gibi Avrupa Birliği'ne uyum sürecinde hız kazanmıştır

Sigorta sektörünün ülkemizde yeterince gelişmemesi nedeniyle ekonomik işlevlerini yerine getiremediği görülmektedir. Türkiye, gelişmekte olan bir ülke olmasına rağmen, sigorta sektörünün az gelişmişliği çözülmesi gereken önemli bir sorun haline gelmiştir.

Avrupa Birliğine uyum sürecinde Türk sigorta sektörünü ve Avrupa sigorta sektörünü karşılaştıran bu araştırma beş bölümden oluşmaktadır.

Birinci bölümde; sigortacılığın genel durumu sigortacılığın gelişimi ve sigortacılığın genel esaslarına sigortacılığın makro-mikro işlevleri ne değinilmiştir

İkinci Bölümde Türk sigorta sektöründeki kurumlar ve yapıları hakkında durulmuştur.

Üçüncü bölümde Türk Sigorta sektörünün piyasa karakteristikleri üzerinde durulmuştur.

Dördüncü bölümde Avrupa Birliği ile entegrasyon çerçevesinde Türk Sigorta sektöründeki yapısal değişim, sektörün gelişimini etkileyen faktörler ve Avrupa sektöründeki yapısal değişim incelenmiştir.

Beşinci bölümde Avrupa Birliği ile Türk sigorta sektörü mevzuat ve diğer faktörler açısından karşılaştırılmış, sigortacılığın uyum sorunları değerlendirilmiştir.

Bu uygulama çalışmasında, ağırlıklı olarak Hazine :Müşteşarlığı ve Türkiye Sigorta ve Reasürans Şirketler Birliği verileri kullanılmış olup 1997-2002 yıllarına ait istatistiki verilerden faydalanılmıştır

BİRİNCİ BÖLÜM

SİGORTACILIK TEMEL BİLGİLERİ VE SİGORTACILIĞIN TARİHSEL GELİŞİMİ

1.1.SİGORTACILIK TEMEL BİLGİLERİ

1.1.1 SİGORTA KAVRAMI

Sigorta latince kökenli bir kavram olup, tam Türkçe karşılığı emniyet ve güven anlamına gelmektedir. Sigorta bugünden gelecekte karşılaşılabilecek olumsuzluklara karşı tedbir alma mekanizmasıdır.

Meydana gelmesi muhtemel olaylara karşı en iyi korunma aracı sigorta kurumudur. Kişi ve kurumların karşılaşılabilecekleri beklenmedik olaylara karşı yardımlaşma, dayanışma ve güvence ihtiyacından doğan sigortacılık endüstriyel,ticari ve sosyal yaşamın bir parçasıdır. Sigortacılık gelişmiş ülkelerde ekonomik ve sosyal kalkınmanın bir göstergesidir.¹

Aynı ve benzer rizikolara karşı maruz bulunan kişiler topluluğunda rizikonun gerçekleşmesi sonucunda ortaya çıkacak ihtiyacın belli bir prim karşılığında giderilmesine yönelik bağımsız bir hukuki talep hakkına sahip olunmasıdır.²

İnsanların yaşamları boyunca karşılaşmaları muhtemel tehlikelerin ekonomik sonuçlarını önceden karşılayabilme arzusu sigorta fikrinin doğmasına

¹TAYFUN Ahmet "Sigortacılık Ders Kitabı" Ankara s:14

²AK SİGORTA "Sigortacılık Temel Bilgileri" İstanbul 1997 s:7

neden olmuştur. Sigorta, yasalarla getirilen bir düzen değil, ekonomik ve toplumsal yaşamın gelişmesinin doğal bir neticesidir.³

Fertlerin hayatta bazı şartlar altında karşılaşacakları zarar ve masrafa sebep olan olayların ekonomik sonuçlarından kendilerini korumak için önceden tedbir alma ihtiyacı sigortayı doğurmuştur. Gerçekten fertler birtakım tehlikelerle karşı karşıya kalabilirler. Evleri yanabilir. Eşyaları çalınabilir. Kendileri bir kazaya uğrayabilirler. Hastalanabilirler. Veya hayatlarında büyük masraflar yapmalarını gerektirecek bir takım olaylara maruz kalabilirler. İşte bu gibi durumlarda önceden tedbir alındığı takdirde bu karşılaşılması mümkün olan olumsuz olaylar ortadan kaldırılamasa bile vereceği zararlar en az bir kayıpla karşılanabilir. Veya hiçbir kayıba maruz kalmadan bu olumsuzluklardan kurtulunabilir. Bu tedbir mekanizmasının başında sigorta gelir.⁴

Sigorta, insan ve toplum için çeşitli zararlar doğurabilecek risklere karşı önlem alma ve bu olayların ekonomik sonuçlarından kendilerini koruma ihtiyacından doğmuştur.⁵

Sigorta, kanun ve sözleşme dahilinde tesadüfi olarak meydana gelen ve para ile ölçülebilen bir riskin, aynı derecede tehdidi altında bulunan çok sayıda benzer ünitelerin, hasar olayını, birlikte karşılamak amacıyla oluşturulan organizasyondur.⁶

Sigorta kavramında şu unsurların veya özelliklerin bulunması gereklidir

Riziko, yani ileride bir tehlikenin ortaya çıkması ihtimali,

Rizikoya maruz kişilerin teşkil ettiği bir topluluk,

Topluluğu teşkil eden kişilerin maruz buldukları rizikoların ayniyeti veya benzerliği,

Rizikoların gerçekleşmesi sonucunda ortaya çıkan ihtiyacın karşılanması veya bu suretle meydana gelen bir dezavantajın giderilmesi,

³ AVCI Adnan "özel sigorta kanunları uygulaması ve mevzuatı" İstanbul 1994 s:1

⁴ KENDER Rayagen "Türkiye' de Hususi Sigorta Hukuku" İstanbul 2001 s:2

⁵ ELBEYLİ M. Ünsal "Sigorta Ve Sigorta Pazarlaması " İstanbul 1996S:17

⁶ PEKİNER, Sigorta İşletmeciliği Prensipler-Hesap Bünyesi, (İstanbul: İ.Ü. Yayınları No: 1904, İşletme Fakültesi Yayın No:24, Servet Matbaası, 1974). s.3

Rizikonun ekonomik sonuçlarının giderilmesi yani sigorta himayesinin bir karşılığa (prim ödeme) tabi olması,

Sigorta ettirenin bu himayeyi elde etmek için bir talep hakkına sahip bulunması.⁷

1.1.2. SİGORTANIN KAPSAMI VE AMACI

Sigortacılık faaliyetinin amacı sigortalanması mümkün olan risklerin meydana gelmesinden kaynaklanan kayıpların güvence altına alınarak maddi zarar kayıplarını önlemek, mali sorumlulukların karşılanmasını temin etmek, hayat sigortalarında ölüm halinde sigortalının ailesine yada lehdarına hayatta kalma halinde ise sigortalıya koruma ve güvence sağlamaktır.

Sigorta ayrıca önemli bir tasarruf birikimi yaratmak suretiyle sosyo-ekonomik kayıpları azaltmakta vergiye kaynak oluşturmakta genel refah düzeyini yükseltmekte ve uluslararası ekonomik ilişkilerde ticareti artırmaktadır.

Sigorta risk yönetimi açısından yerine getirdiği işlevleri şöyle sıralamak mümkündür:⁸

Riskler için fon ayıran muhafazakar üretim politikalarının yerini çağdaş risk yönetimi uygulamalarına bırakmasını sağlayıp bu fonlara bağlı sermayeyi kullanabilir.

Krediye ihtiyaç duyan müteşebbise varlıklarını sigorta ettirip menfaatini ipotek olarak sigorta şirketine devretmesi karşılığında uygun kredi imkanı sağlar.

Girişimcinin üstlendikleri risklerin bir kısmını paylaşmak suretiyle daha cesur adımlar atmasını sağlar.

Sigortacılık sektörü, finans sektöründe bankacılıktan sonra en büyük ikinci unsurdur. Sigortacılık ürün ve hizmetleri ekonomik çerçevede oldukça önemli rol ve

⁷ ELBEYLİ, a.g.e. s:22

⁸ ERGENEKON Çağatay "Sigorta Sektörü",1995 İstanbul s:2-3

fonksiyonlar görmektedir. Ekonomik varlık ve imkanları koruma imkanı sağlarken, aynı zamanda kurumsal tasarrufların artmasına yardımcı olmaktadır. Sigortacılık genel olarak;

Riskleri transfer etmekte

Zararların veya kayıpların etkisini azaltmakta

Fon oluşturmakta

Ödemeler dengesine katkı sağlamaktadır.

Bu fonksiyonların etkin bir şekilde yerine getirilmesi, sektörün piyasa yapısının özelliklerine, karın bileşimine, şirketlerin mali yapısına, insan kaynakları profiline, yasal düzenlemelerin özelliklerine, piyasanın derinliğine bağlı bulunmaktadır.

1.1.3. SİGORTANIN UNSURLARI

Sigortanın unsurlarını aşağıdaki gibi sıralamak mümkündür.

1.1.3.1 Sigortacı

Sigortalanmak isteyen kişi ve kuruluşlara sigorta sözleşmesi gereğince prim karşılığında güvence veren şirkettir.

1.1.3.2 Sigorta Ettiren Ve Sigortalı

Sigortacı ile sigorta sözleşmesi yapan kimseye sigorta ettiren; bu sözleşmeden güvence sağlayan kişiye de Sigortalı denir.

1.1.3.3. Sigorta Bedeli

Sigortalının beyan ettiği ve poliçede yazılı olan beyandır Hasar halinde ödenebilecek en yüksek hasar miktarıdır.

1.1.4. SİGORTANIN TEMEL PRENSİPLERİ

Bütün Dünya ülkelerinde olduğu gibi ülkemizde de geçerli olan sigortacılığın belli ilkeleri vardır. Bunlar sigortalanabilir menfaat, azami iyi niyet, tazminat, hakların devri, hasara iştirak ve yakın sebep ilkeleridir.

1.1.4.1. Sigortalanabilir Menfaat

"Menfaat", sigorta sözleşmesinin temel unsurlarından biridir. Sigorta sözleşmesi ile güvence altına alınan mal veya can değil, bunlar üzerindeki menfaatlerdir. Herhangi bir malın sigorta ettirilebilmesi için, üzerinde hukuki olarak hak sahibi olunması gerekmektedir. Sigortalanabilir menfaat sahipleri, o malın sahibi, kiracısı, ipotek ve rehin hakkı sahibi, kullanım hakkı sahibi ve emanetçisi gibi hak sahipleri olmaktadır.

Türk Ticaret Kanununda da sigorta konusunu mal veya can değil, menfaatin oluşturduğu belirtilmektedir. Türk Ticaret Kanununun 1263. maddesi;

"Sigorta bir akittir ki, bununla sigortacı bir prim karşılığında diğer bir kimsenin para ile ölçülebilir bir menfaatini halele uğratan bir tehlikenin (bir rizikonun) meydana gelmesi halinde tazminat vermeyi yahut, bir veya birkaç kimsenin hayat müddetleri sebebiyle veya hayatlarında meydana gelen belli bir takım hadiseler dolayısıyla bir para ödemeyi veya sair edalarda bulunmayı üzerine alır." diyerek, kanun koyucu sigorta konusunu oluşturan menfaatin ekonomik değere sahip ve meşru olması gerektiğini hükme bağlamıştır.

Sigortalanabilir menfaat, gerek sigortanın yapıldığı gerek hasarın gerçekleştiği anda mevcut olmalıdır. Nakliyat sigortalarında sigortalanabilir menfaatin hasar anında var olması yeterlidir. Beklenen bir menfaatin varlığı sigorta sözleşmesi açısından geçerli değildir. Hayat sigortalarında ise menfaat ilişkisinin sözleşmenin yapıldığı anda bulunması yeterlidir.

Sözleşme yürürlükte iken menfaat ilişkisinin başkasına devri mümkündür. Ancak, nakliyat ve emtia sigortaları dışında, ilke olarak sigortacının onayı aranır.

1.1.4.2. Tazminat Prensibi

Sigorta sözleşmesinin amacı, sigortalıyı hasardan önceki mali seviyesine getirmektir. Bu nedenle, sigortalı, hasardan dolayı kar sağlayamaz. Tazminat prensibi, sigortalının hasardan dolayı haksız kazanç sağlamasını önlemektedir. Hasarın tazmin edilmesi ise, nakden hasarın ödenmesi şeklinde olabileceği gibi, tamir, yenileme yada yerine koyma şeklinde de olabilir.

Hayat ve ferdi kaza sigortaları dışında kalan tüm mal ve mesuliyet sigortaları "tazminat sözleşmeleri"dir. Sözleşmenin konusu, sigortalıyı, mümkün olduğu kadar hasardan önceki mali düzeyine getirmektir.

Sözleşmenin sigortalının gerçek zararının altında bir tazminat sağlayacak şekilde düzenlenmesine ilke olarak bir engel yoktur. Ancak, bu durumun tersi mümkün değildir. Başka bir ifadeyle, sigorta sözleşmesi sigortalıyı hasardan önceki mali düzeyinin üstüne çıkarmayı amaç edinemez.

Sigorta tazminatı nakdi veya aynı olabilir. Mal sigortalarında ödenecek olan sigorta tazminatı poliçede gösterilen miktar olup bu meblağın meydana gelen zarar karşılması gerekir. Bazı durumlarda sigortacı nakden ödeme yerine zarar gören malı tamir etmek hakkını saklı tutabilir. Bazen de hasar görmüş malın, özellikle şahsi eşya, kürk ve mücevherin yerine yenisinin ikame edilmesi yoluna da gidilir⁹

1.1.4.3. İyiniyet Prensibi

Sigorta anlaşmaları, sigortalı ve sigortacının birbirine karşı "iyi niyet" gösterdikleri özel anlaşmalardır. Sigortacı, rizikoyu üstlenme kararını teklif sahibinin verdiği bilgilere dayanarak verir. Teklif sahibi, sigorta sözleşmesiyle ilgili görüşmelerde ve sözleşmenin yürürlüğe girdiği ana kadar geçen sürede

sigortalanmasını istediği riziko ile ilgili olarak bildiği veya bilmesi gereken bütün hususları sigortacıya açıklamak zorundadır.

Eğer bu hususlar bilerek veya bilmeyerek açıklanmamış veya hatalı ifade edilmişse sigortacı bildiği şartlar dışında bir anlaşmanın içine girmiş olmaktadır. İlke olarak, sigortalının kötü niyeti kanıtlanamıyorsa sigortacının sözleşmeyi feshetme hakkını belirtip bir süre içinde kullanılması gerekir. Aksi halde sigortacı sadece prim hakkını talep edebilmektedir.

1.1.4.4. Hakların Devri

Sigorta ettirilen mal başkasının kusuru ile hasara uğramışsa, sigortalının bu kimseyi dava edip zararını o kişiden tazmin etmek hakkı vardır. Ancak, sigortalı tazminatı sigortacıdan almış ise bir kez de hasardan sorumlu kişiden talep etmesi halinde haksız bir kazanç elde etmiş olacaktır. Bu nedenle sigortacı zarar nedeniyle sigortalıya herhangi bir ödemede bulunmuşsa o oranda hukuken sigortalının yerine geçer. Başka bir deyişle, sigortalının zarardan dolayı üçüncü şahıslara karşı bir dava hakkı varsa, bu hak tazmin ettiği zarar oranında sigortacıya geçer. Burada amaç, sigortalının zararından fazlasını temin etmesine engel olmaktır.

"Hakların devri", tazminat prensibinin bir sonucu olduğundan tazminat sigortası niteliğinde olmayan hayat ve ferdi kaza sigortalarında uygulanmaz.

1.1.4.5. Hasara İştirak

"Hasara iştirak", sigorta konusunun birden fazla sigortacıya aynı süre için, aynı rizikoya karşı ve aynı sigortalı tarafından sigorta ettirilmiş olması halinde tazminat tutarının ilgili sigortacılar arasında bölüşülmesidir. Böylece sigortalının zararından fazlasını sigorta yoluyla elde etmesi ve sigortayı bir kâr aracı olarak kullanması önlenmiş olur.

Hayat ve ferdi kaza sigortaları tazminat sigortası niteliğinde olmadıkları için bu prensibin dışında kalmaktadırlar.

1.1.4.6. Yakın Sebep

Uğranılan zarardan 6t6r6 sigortalının sigortacıdan bir talepte bulunabilmesi için meydana gelen hasarın poliçede teminat altına alınan tehlikeden ileri geldiğini kanıtlaması gerekmektedir. Başka bir ifadeyle, hasarın yakın sebebinin poliçede teminat altına alınan tehlike olması zorunludur.

Uygulamada, yakın sebebin belirlenmesi, 6zellikle hasar sebebinin tek olmadığı ve birbirini takip eden kesitli veya devamlı birçok sebebin bulunduğu zamanlarda oldukça g6t6r. Bu nedenlerin t6m6n6n sigorta poliesiyle g6vence altına alınmadığı zamanlarda yakın sebebin belirlenmesinde uygulanacak olan form6l, g6vence altına alınan rizikonun doğurduğu olaylar zincirinin kesilmeden devam etmiş olmasındır.

1.1.5. RİSK VE RİSK T6RLERİ

1.1.5.1. Risk Kavramı

Sigorta herhangi bir zarar durumunda bu zarardan korunma yoludur. Bunu yaparken de bu zarar gerçekleşmeden 6nce bu zarardan korunmak isteyen herkesten bir katılma payı istenilerek bir birikim sağlanır. Risk gerçekleştiğinde olası zararlar bu birikimden finanse edilir. Risk sigortanın temel ilkelerinden birisidir. Risk olmadan sigorta olmaz.

Buna karşılık her risk sigorta g6vencesi altına alınamaz. Bir riskin g6vence altına alınabilmesi için bir takım kriterlere sahip olması gerekir. Karşılaşılacak her riskin sigortalanabilir nitelikte olmayabileceğini belirtmekte yarar vardır.

Gerek g6nl6k yaşamda gerekse sigortacılık terminolojisinde "risk" terimi, farklı anlamları ifade etmek için kullanılmaktadır.

Risk belirli bir tehlikenin gerçekleşme olasılığıdır.

Risk veya riziko, zarara uğrama olasılığı veya arzu edilmeyen bir olayın oluşma olasılığı olarak belirtilebilir.¹⁰

Herhangi bir olayın sigortalanabilir bir risk olabilmesi için bir takım normlara sahip olması gerekir. Bu normlar şunlardır:

- Hasar tesadüfî gerçekleşmelidir
- Gerçekleşme zamanı belli olmamalıdır.¹¹ (Hayat Sigortalarında)
- Risk ölçülebilmelidir.
- Bir risk'in sigortalanabilmesi için parasal değerle ölçülebilmesi gerekir.

1.1.5.2. Risk Türleri

Riskler sonuçları bakımından ekonomik sonuç meydana getiren riskler ve ekonomik sonuç meydana getirmeyen riskler diye ikiye ayırmak mümkündür:

1.1.5.2.1. Ekonomik Sonuç Meydana Getirmeyen Riskler

Para ile ölçülebilir bir sonucu olmayan risklerdir. Örneğin, kişilerin şahıslarına yapılan manevi hakaretler, bu tür bir risktir. Manevi varlığı tehdit eden riskler, sigorta kapsamına alınamazlar çünkü zararı ölçmek çok güçtür.

1.1.5.2.2. Ekonomik Sonuç Meydana Getiren Riskler

Ekonomik sonuç meydana getiren riskler, spekulatif riskler ve tesadüfî riskler olarak ikiye ayrılır. Spekulatif riskler, kazanma ve kaybetme olasılığının birlikte bulunduğu bir çeşididir. Tesadüfî risklerin ise gerçekleşmesi durumunda, sadece kayıp olasılığı söz konusudur. Bu riskler muhatabına göre; kişi riski, işletme riski kanuni sorumluluk riski gibi ayırmalara tabi tutulurlar.¹²

¹⁰ SAĞLAM Necdet, " Sigorta İşletmelerinde Mali Tabloların Hazırlanması ve AB'ye uyum" Eskişehir 1996. s.:4

¹¹ AVCI Adnan, Özel Sigorta Kanunları Uygulaması ve Mevzuatı, (İstanbul: Melissa Matbaacılık, 1997);

¹² KARAYALÇIN Yaşar. "Risk-Sigorta –Risk Yönetimi" Ankara 1984 s:5

Risk'in gerçekleşmesi ve bir hasar meydana gelmesi halinde sigortacının ödeyeceği tutara sigorta tazminatı denir. Bu sigorta tazminatına hak kazanabilmek için gerçekleşen riziko ile meydana gelen hasar arasında doğrudan ilişki olması gerekir ki buna illiyet rabıtası denir.¹³

Gerçekleşen hasar miktarı sigorta bedelinden yüksek ise yani poliçe düzenlenirken eksik beyan söz konusu ise eksik sigorta diye tabir ettiğimiz durum söz konusudur. Bu durumda sigortalıya ancak sigorta poliçesinde yazılı olan sigorta bedeli kadar hasar tazminatı ödenir. Kalan kısım ödenmez.

Sigorta bedelinin sigorta değerinden fazla olması durumunda aşkın sigorta söz konusudur. Bu durumda sigortalı fazla prim ödemesinde bulunmuştur. Eğer hasar gerçekleşmiş ise hasar gerçekleşen oranda ödenir. Fazla primler iade edilir.

1.1.6. SİGORTA PRİMİ:

Sigortacının hasar halinde ödeyeceği tazminata karşılık olarak sigorta ettiren tarafından peşin veya taksitle ödenir. Bu ücret teknik olarak hesaplanan prime,masraflar, komisyon kar gibi unsurlar eklenmesiyle bulunur. Teknik primin hesaplanmasında istatistik yöntemlerinden yararlanılarak toplanan primlerle ödenecek hasar dengesi sağlanır. Teknik prime, diğer giderlerin ve karın eklenmesiyle ortaya çıkacak ticari prim sigortalının ödeyeceği primdir.

Sigorta primleri bütün dünyada belli esaslara göre belirlenir. Bu esasları derleyen kurallara "tarife" denir¹⁴

Üç türlü tarife rejimi vardır:

1- Tanzim edilmiş tarife rejimi

2- Tasdik edilmiş tarife rejimi

3- Serbest tarife rejimi

¹³ ÇELİK .T. Aysın Başak Sigorta AŞ "Sigorta el kitabı" İstanbul 1996 s :2

¹⁴ ÇELİK .T. Aysın a.g.e . s:4-10

1.1.6.1. Tanzim Edilmiş Tarife Rejimi:

Tarifeleri doğrudan devletin belirlediği bir rejimdir. Sigorta şirketleri bu rejime uymak zorundadırlar. Devletin denetimine tabidirler.

1.1.6.2. Tasdik Edilmiş Tarife Rejimi:

Tarifeler ilgili sigorta şirketi tarafından belirlenmekte ancak denetleme kurulunun onayına sunulmakta ve onaylandıktan sonra işlerlik kazanmaktadır.¹⁵

1.1.6.3. Serbest Tarife Rejimi:

Serbest tarife rejiminde sigorta şirketleri kendi fiyatlarını kendi politikası ve istatistik veriler doğrultusunda belirlediği kurallara göre oluşturur. Bu tarife rejiminde devlet sigorta şirketlerinin uyguladığı fiyatlara karışmaz. Yurdumuzda (zorunlu sigortalar dışında) mühendislik ve tarım sigortalarında 01.05.1990'dan itibaren Yangın ve Nakliyat sigortalarında 01.10.1990'dan itibaren serbest tarife rejimine geçilmiştir. Bu uygulamalarla artık şirketler farklı fiyat uygulaması yapabilmektedirler.

1.2. SİGORTACILIĞIN TARİHİ GELİŞİMİ VE GENEL ESASLARI

Toplum halinde yaşayan insanlar eski çağlardan beri sigortaya ilgi duymuşlar Sürekli olarak sosyal ve ekonomik hayatlarına bunu uydurmaya çalışmışlardır.

1.2.1. DÜNYADA SİGORTACILIĞIN GELİŞİMİ

Sigortacılık dönemlerin örf adet ve dinsel baskılarına karşın tamamen artan ekonomik faaliyetlerin zorlaması sonucu ortaya çıkan kaçınılmazlıklar nedeniyle sigortacılığın kendi kendini kabul ettiren bir trend içinde geliştiğini görmekteyiz.¹⁶

¹⁵ GÜVEL Enver Alper "sigortacılık" 2002 Ankara s: 69

¹⁶ DİKMEN Orhan "Türkiye'de Sigorta Kesiminin Ekonomik Gücü Ve Gelişmesi" 1983 İktisadi Araştırmalar Vakfı

Toplum halinde yaşayan insanlar eski devirlerden itibaren sigorta dediğimiz müesseseye ihtiyaç duymuşlardır. Gerçek manada sigortacılığın bilinmediği bu tarihlerde başka hukuki şekillerde yani sigortaya benzer uygulamalar görülmüştür.¹⁷ Sigortanın gelişmesi kapitalizmin gelişmesiyle sıkı sıkıya bağlıdır. Ancak sigorta uygulamalarına benzeyen ilk uygulamalar M.Ö. 4500 yıllarda görülmektedir. Aşağı Mısır'da yaşayan bazı taş yontucularının aralarında para toplayarak bir sandık kurduklarını ve birinin ölümü halinde bu sandıktan yakınlarına yardım yaptıkları ele geçirilmiş bulunan bir papürüsten anlaşılmaktadır.¹⁸

M.Ö. 4000 yıllarda Babil'de kervan tüccarlarını finanse eden kişiler kervanların soyulması veya fidye olayları ile karşılaşmaları durumunda kervan sahiplerinin borçlarını siliyorlardı. Buna karşın bu finansörler tüccarların borçlarını ödedikleri zaman da bir miktar komisyon almaktaydılar.

Sigorta mantığına daha yakın uygulamalar deniz ticaretinin gelişmeye başlaması ile birlikte denizci uluslardan olan Kartacalılar, Romalılar, Yunanlılar arasında geminin taşıdığı yük üzerine borç verip geminin limana varamaması riskini taşıyarak, taşıdığı bu risk için dönüşte ana para ile birlikte faiz alanlar bulunmaktaydı. İlk prim esaslı sigorta örneklerine M.S. 1250 li yıllarda Venedik, Pisa, Floransa, Cenova şehirlerinde rastlamaktayız. Bugünkü manada sigortacılıktan söz edebilmek içinse 14.Yüzyıla uzanmak gerekir.

İlk sigorta poliçesi deniz sigortası dalında 14 yy da Cenova limanından Mayorka ya hareket eden "Santa Clara" adlı yük gemisinin yükünü teminat altına almak amacıyla düzenlendi. Ve ilk sigorta şirketi Cenova da 1424 yılında kuruldu. Sigorta konusunda çıkarılan ilk kanun ise 1435 yılında yayınlanan "Barselona Fermanı"ydı.

Kara sigortacılığının çıkış noktası ise Londra'da 1666 yılında meydana gelen ve dört gün sürerek 13000 evle yaklaşık 100 kilisenin yanmasına yol açan büyük yangındır. Bu yangın olası büyük tehlikelere karşı tedbir alma fikrini yaygınlaştırmıştır.

¹⁷ KENDER Rayegan Türkiye Hususi Sigorta hukuku 2001 s:15

¹⁸ ÇETİNOĞLU Muhterem "Türkiyede Sigortacılık" 1965 İstanbul s:3

1688 yılında Lloyds'un temelleri atılmıştır. Lloyd's dünya'da benzeri olmayan, tamamen kendine mahsus bir sigorta kuruluşudur. Sigorta teminatı veren şahısların oluşturduğu bir topluluk, bir birlik ve aynı zamanda dünya gemicilik istihbaratı konusunda bir merkezdir.

Lloyd'un en belirgin özelliği Lloyd's üyelerinin bütün varlıklarıyla sorumluluk taşımaları ve hiç bir zaman sigortalı ile doğrudan temas etmemeleri, münasebetin Broker denilen aracı kişi veya firmalarla temin edilmesidir. Brokerler Lloyd ile çalışabilmek için buraya kaydolmakta ve müşterinin gerek sigorta gerekse tazminat alma işlerim takip etmektedirler.

Dünya'da, modern anlamı ile sigortacılık; gerçekleştirilecek fiziki risklerin ticari yaşam ve dolayısı ile ekonomik faaliyetler üzerindeki olumsuz etkilerini giderebilmek düşüncesinden hareketle başladı. Ekonomik kayıpların sigorta şirketleri tarafından önlenecek giderilmesi sigorta olgusunun yaygınlaşmasını getirdi. Ancak sigortacılar bu riskleri üstlenirken zamanla büyük bir fon birikimine sahip olduklarını gördüler. Tacirlerden alınan primlerin oluşturduğu bu fonların atıl bir kapasite olarak beklemesi ekonomik açıdan doğru bir karar olamazdı. Bu noktadan hareketle sigorta kuruluşları banka kurmak yoluna giderek ellerindeki fonları ekonomiye aktarmaya başladılar. Bu, piyasa koşulları içinde gelişen doğal bir süreçti.¹⁹

Modern sigortacılığın doğuşuna deniz, kara sigortacılığına yangın, kaza sigortacılığına tren kazaları ile ilişkili bireysel kazalar öncelik ederken, sanayinin gelişmesiyle yaşanan büyük teknik hasarlar, mühendislik sigortalarının gelişimine yol açmıştır.²⁰

Yakın geçmişte vuku bulan 11 Eylül'de New York'ta, Dünya Ticaret Merkezi (DTM) binalarına ve Washington'da Pentagon binasına karşı gerçekleştirilen terörist saldırıların uluslararası sigortacılık ve reasürans piyasaları için tarihi bir dönüm noktası teşkil etmektedir. Dünyadaki sigorta faaliyeti ile dolaylı veya dolaysız olarak uğraşan tüm kurumlar ve kişiler bu saldırılardan önemli ölçüde etkilenmiştir. New York ve Washington'a yapılan terörist saldırılar sonucunda

¹⁹ AYDOĞDU Mehmet "Türkiye'de ve Dünyada Sigortacılık" 2003 www.Güneş sigorta.com.tr

²⁰ ELBEYLİ M. Unsal, Sigorta Ve Sigorta Pazarlaması, (İstanbul: Sigorta Dergisi Yayınları 2,1996). s:1

meydana gelen sigortalı hasar toplamı henüz kesinlik kazanmamış olmakla birlikte, en son yapılan tahminler saldırının hemen ardından yapılan tahminlerden çok farklı boyutlara ulaşmaktadır. Özellikle sadece DTM'ne yapılan saldırıyla ilgili olarak yapılan ilk tahminler 15-20 milyar dolar düzeyinde iken, bazı tahminlere göre de sigortalı hasarın en düşük 30 en yüksek 58 milyar dolar dolaylarında olabileceği ileri sürülmektedir. Toplam sigorta hasarının sonuçta 70 milyar dolara kadar tırmanacağını ileri süren sigortacılar da bulunmaktadır.

Amerika Birleşik Devletleri'nde 11 Eylül 2001 tarihinde meydana gelen terör eylemleri sigortacılık sektörünü daha da önemli hale getirerek sigorta sektörünün önemini bir kez daha artırmıştır.

1.2.2. TÜRKİYE'DE SİGORTA ANLAYIŞININ DOĞUŞU VE GELİŞMESİ

18 yy da Türklerin sigorta kavramı ile ilk tanışmaları Osmanlı İmparatorluğu zamanında Osmanlı pazarını cazip gören Fransızlar La Fonciere Sigorta Şirketi ile faaliyete başlamışlardır. Aynı zamanda 19 yy ikinci yarısında İstanbul'da meydana gelen büyük yangınlar ve bunların sonucunda meydana gelen büyük hasarlar sonucunda sigorta fikri gelişmiştir. Ve İngiliz Sun ve Northen British sigorta şirketleri de İstanbul'da büro açarak sigorta faaliyetine başlamışlardır. Bu tarihten itibaren İtalyan, Bulgar, Roman, İsviçre ve Rus şirketlerinin de çalışmaya başlamasıyla birlikte bu tarihlerde sigorta şirketlerinin kuruluşu ve sigorta faaliyetlerini düzenleyen devlet denetimini öngören kanunların bulunmaması nedeniyle tamamen denetimsiz çalışmışlar, diledikleri gibi hareket ederek kendi merkezlerinden aldıkları talimatlarla işlerini yürütmüşlerdir. Diledikleri zaman poliçeleri iptal edebilmişlerdir. Poliçeler İngilizce ve Fransızca düzenlenmiş, anlaşmazlık durumunda Londra mahkemeleri veya ilgili şirketin merkezinin bulunduğu yerel mahkemeler gösterilmiştir. Bu durum kısa sürede sigorta ahlakının bozulmasına, haksız rekabet ve hasar ekspertiz suistimallerine yol açmıştır.

1893 yılında kurulan Osmanlı Umum Sigorta Şirketi ilk Türk sigorta şirketi olarak çalışmaya başlamıştır.

12 Temmuz 1900 yılında 43 tanesi yabancı olmak üzere 44 sigorta şirketi Osmanlı imparatorluğunun başkenti olan İstanbul'da bir toplantı çerçevesinde bir araya gelerek sabit bir yangın tarifesi belirlemişlerdir. Türkiye'de bu ilk sigorta tarifesi ile birlikte Yangın Sigorta Şirketleri Sendikası adı altında bir örgütün oluşturulması ve sürekli bir denetim kurulunun bulunması kararı alınmıştır.

1906 yılında Ticaret-i Bahriye Kanunu'nun üçüncü eki olarak neşredilen 25 maddeden oluşan bir kanunla Kara Sigortalarına dair hükümler belirlenmiştir.

1914 yılında Kanunlarda yapılan değişikliklerle yabancı şirketler kontrol altına alınmaya çalışılmıştır. Yabancı şirketler teminat göstermeye ve vergi vermeye zorunlu tutulmuşlardır. Sendikanın adı ise "Türkiye'de Çalışan Sigorta Şirketleri" olarak değiştirilmiştir.

Bu yenilikle yabancı şirketler Türkler ile ortaklık kurma yoluna gitmişlerdir. 1923 yılında İtalyan Riunione Adriatica adlı Sigorta şirketi, Cumhuriyetin ilanından önce Türk mevzuatına göre Şark Sigorta'yı kurmuştur. 1924 yılında Sigorta Şirketlerinin her türlü yazışmalarında Türkçe'yi kullanma zorunluluğu getiren kanunla poliçelerin İngilizce ve Fransızca düzenlenmesine son verilmiştir. Bugünkü Türkiye Sigorta ve Reasürans Şirketleri Birliği'nin temelini oluşturan Sigortacılar Klubü kurulmuştur.²¹

1927 yılında Sigortacılığın ve Sigorta Şirketlerinin Teftiş ve Murakebesi Hakkındaki Kanun yürürlüğe girmiştir. Yerli ve Yabancı sigorta şirketlerinin denetlenmesi, döviz çıkışının önlenmesi amacını taşıyan kanunun çıkışıyla sigortacılık gelişmeye, yerli sermaye ile kurulan şirketlerin sayısı artmaya başlamıştır.²²

1929 yılında Milli Reasürans T.A.Ş. faaliyete geçmiştir. Sigorta şirketlerinin mali yapısının güçlenmesi mükerrer sigorta gereksinimini doğurunca dışarıya giden dövizin azaltılması amacıyla işletme hakkı T.İş Bankası'na ait olmak üzere kurulan Milli Reasürans, Türkiye'de reasürans tekeli başlatmıştır. Türkiye'deki yerli yabancı bütün sigorta şirketleri topladıkları sigorta primlerinin % 50'sini Milli Reasüransa

²¹ ELBEYLİ, a.g.e.S.İİ

²² ERGENEKON Çağatay, "Sigorta Sektörü", (İstanbul:İMKB, Sektör Araştırmaları Serisi :5,1995). s. 10

devretmeye zorunlu tutulmuşlardır. Milli Reasürans haksız rekabetin kalkmasını ve hasar ödemelerinin zamanında yapılmasını sağlayarak Türk sigortacılığının gelişmesinde olumlu rol oynamış ve halkın sigortaya olan güvenini arttırmıştır.²³

1938 yılında Sigortacılığın ve Sigorta Şirketlerinin Teftiş ve Murakabesi Hakkındaki Kanun günün şartları paralelinde değişikliğe uğramıştır. 1939 yılında Sigorta Şirketleri Ticaret Bakanlığına bağlanmıştır.

1950'lerde sigorta sektörü açısından en önemli gelişmelerin başında 1959'da yürürlüğe giren 7397 sayılı Sigorta şirketlerinin Murakabesi Hakkında Kanun gelmektedir.. Bu kanun ile sigorta şirketlerinin ve üretim araçlarının her türlü faaliyetlerini oluşturulacak uzman bir kurul tarafından denetleneceği; sigorta tekniği ve içeriğiyle uyuşmayan, sigortalının hak, hukuk ve çıkarını tehlikeye atan, sigorta şirketlerinin mali yapılarını zayıflatan rekabetin önünü almak amacıyla risturn ve fiyatta indirim yasaklanması; sigorta genel koşullarını standartlaştırmak ve tarife rejimine uygun olarak bir şirketten diğerine değişik şartlar değil, her bir şirket için aynı genel şartlar ve düzenleme uygulamasını sağlamak amacıyla sigorta genel şartlarının, tarife ve talimatnamesinin Ticaret Bakanlığınca düzenlenmesi veya onayı, sigorta şirketlerinin bunların dışında muamele yapamayacakları, sigorta şirketlerinin güven telkin edecek niteliklerinin, mali ve teknik yapılarının yeterliliğinin sağlanması ve devamı, sigorta istihlalcileri ile sigorta eksperlerinin mesleki bir düzene bağlanması öngörülmüştür

Planlı kalkınma dönemlerinde ilk dört plan açısından bakıldığında, özel sigorta sistemine yönelik düzenlemelerin özellikle ikinci planla birlikte gündeme geldiği görülmektedir.²⁴ 5. Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda özel sigorta sistemine ilgi gösterilmemiş ve hem plan hem de yıllık programlarda bu sisteme yönelik konular yer almamıştır. 2. Beş Yıllık Kalkınma Planı ve 3. Beş Yıllık Kalkınma Planı ile birlikte özel sigorta sistemine yönelik düzenlemeler yoğunlaşmış ve özellikle İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı dönemi başında DPT tarafından yayınlanmış iki çalışma ve özel ihtisas komisyonu raporlarıyla birlikte sektöre plan dahilinde yer verilmeye

²³ Ak Sigorta "Sigortacılık Temel Bilgileri" İstanbul 1997 s:4

²⁴ DPT Sigorta Sektörü Özel İhtisas Kom. Raporu "Kalkınma Planlarında Sigorta Sektörü" 1996 Ankara s:12

başlanmıştır. Planlı dönemde DPT'nin özel sigorta sisteminin sorunlarına yönelik yaklaşımlarını şu şekilde özetleyebilmek mümkündür:

Sigorta şirketlerinin sayılarının artışının engellenmesi ve birleşmelerin teşvik edilmesi plan dönemindeki en öncelikli sorun olarak belirlenmiştir.

Bankaların sigorta şirketleriyle haksız rekabete girmelerinin önlenmesi öngörülmüştür.

Sigorta şirketlerinin tabi olduğu denetleme sisteminin yeniden düzenlenmesi ve tarife sisteminde makul rekabete olanak veren kademeli tarife serbestliği sistemi savunulmuştur.

Hayat sigortalarının teşvikine yönelik olarak çeşitli vergi muafiyetleri önerilmiş ve bu fonların kalkınmanın finansmanına yöneltilmesi önerilmiştir.

Reasürans Tekeli'ne yönelik bazı düzenlemelerin yapılması ve tekel hakkının hiç bir şekilde eski işletmeciye kullandırılmamasına yönelik öneriler getirilmiştir.

Kamu kuruluşlarının sigorta işlerini, aracısız sigorta şirketlerine yaptırması önerilmiştir.

Türkiye Sigorta ve Reasürans Şirketleri Birliği'nin değişen koşullara göre yeniden yapılanması ve sistemin gelişimi ve sorunların çözümüne yönelik politikalar üretebilecek bir biçimde organize edilmesi öngörülmüştür.

DPT'nin sigorta sistemini bir bütün olarak düzenlemeye yönelik geliştirmiş olduğu bu tedbirlerden, sigorta şirketlerinin sayılarının artırılmaması dışında kalan hiçbiri uygulanmamıştır. Pratikte yalnızca şirketlerin sayılarının sınırlandırılmasına yönelik tedbir hayata geçirilmiş, bunların dışında kalan ve sigorta sisteminin problemlerini bir bütün olarak çözmeyi hedefleyen diğer tedbirler uygulamaya sokulamamıştır. Planlı dönemde cari olarak bakıldığında sigorta sektöründe prim üretiminde bir artış söz konusudur. Reel rakamlar açısından da prim üretiminde küçük de olsa bir yükselme eğiliminin olduğu göze çarpmaktadır. Bununla birlikte üretilen primlerin GSMH içindeki payları yüzde 1,5 ile 2,5 arasında değişmektedir.

Dönem içerisinde özellikle sigorta şirketlerinin sayısının sabit tutulmasına yönelik plan kararının uygulanmasıyla birlikte, aynı dönemde şirket sayısı 38 civarında seyretmiştir. Bu durum rekabeti olumsuz etkilemiş ve prim üretimi yıllık büyüme hızlarındaki düşük gelişme biçiminde sigorta sektörüne yansımıştır. 1963-1983 planlı dönemde sigorta sektörünün reel yıllık ortalama büyüme hızı %6,6 olarak gerçekleşmiştir. Özellikle 1980 sonrası dönemde gerçekleşen büyüme rakamlarıyla karşılaştırıldığında, bu hızın çok düşük kaldığı görülmektedir. Sektörün büyüme hızı 1980-1991 döneminde reel yıllık ortalama olarak %15'lere yaklaşmış, 1991-1996 döneminde, 1994 krizine rağmen %10'a yakın bir büyüme hızı sağlanmıştır. 1980'li yıllar, devletin sektör üzerindeki göreceli kontrolünün azaldığı ve sektörde liberalleşme hareketlerinin gündeme geldiği yıllar olarak karşımıza çıkmaktadır. 1980 sonrasında ekonomide yaşanan liberalleşme eğilimleri sigorta sektörünü de etkisi altına almıştır. Sektör 1980'lerin sonlarından itibaren liberalleşmeye yönelik bazı düzenlemelere sahne olmuştur. Sosyal sigorta sistemindeki problemler de özel sigortacılığa çeşitli olanaklar sunmuştur. SSK primlerinin tahsilatından, emeklilik yaşı düzenlemelerine kadar genişletebileceğimiz sosyal güvenlik sistemine ilişkin bu problemler, özel sigorta sektörünün manevra alanını genişletmiştir. Özellikle AB ile sektörel düzeyde uyum sağlama sürecinde gündeme gelen ve 1980'lerin sonlarında yoğunlaşan liberalleşmeye yönelik düzenlemeleri şöyle sıralayabiliriz:

Yeni sigorta şirketlerinin kuruluşunun serbest bırakılması,

Yabancı şirketlere yönelik düzenlemeler

Şirket sermayelerinin güncelleştirilmesine yönelik düzenlemeler,

Serbest Tarife Sistemi'ne geçiş,

Hayat-Hayat dışı branşların Ayrılması,

Acentelerle ilgili yeni düzenlemeler.

1968-1984 yılları arasında planlı dönemde alınan bir ilke kararı sonucunda sigorta sektörüne yeni şirket girişine izin verilmemişti. Bu 16 yıllık süre içinde yalnızca bazı reasürans şirketlerinin kurulması söz konusu olmuştu. 1980'lerin ortalarından itibaren Hazine'nin yeni şirket oluşumlarına yeşil ışık yakmasıyla

birlikte, sektöre yerli ve yabancı sermayenin ilgisi artma eğilimine girmiş ve şirket sayıları 2-3 misline çıkmıştır. Özellikle 1994 sonrası dönemde sektörde faaliyet gösteren sigorta şirketleri sayısındaki artışın kaynağında, mevcut şirketlerin hayat branşından ayrı olarak şirketleşmeye gitmesi olgusuna da dikkat çekmek gerekmektedir.

Türk Sigorta Sektörü'nde 1990 yılı Mayıs ayında Serbest Tarife Sistemi'ne geçilmiştir. Bu sistem ile sigorta şirketlerine hayat sigortası ve zorunlu sigortalar hariç, serbest prim tarifesi uygulayabilmek hakkı sağlanmıştır.

Sigorta şirketlerinin primlerini zamanında tahsil edebilmesine olanak sağlaması açısından özellikle acentelerle olan ilişkileri ele alan bazı düzenlemelere gidilmiştir. Bu amaçla, 7397 sayılı kanun, 510 ve 529 sayılı KHK ile, 676 sayılı TTK da 537 sayılı KHK düzenlenmiştir. Bu düzenleme ile primlerin istenilen zamanda şirketlere transferi amaçlanmakta ve yine 1.1.1995'te TTK' nun 1297. maddesinde değişiklik yapılarak, acente, sigortalı, şirket zincirine önemli yaptırımlar getirilmektedir. 25

11.06.1987 tarih ve 3379 sayılı yasa ile 7397 sayılı yasada; yasal alandaki boşlukları doldurmak, sigorta şirketlerini mali yönden geliştirmek ve sigorta araçlarının durumunu yeniden düzenlemek amacıyla önemli ve köklü değişiklikler yapılmıştır. 303 sayılı kanun hükmünde kararname ile sigorta sektörü hakkında düzenleme yapma yetkisi Başbakanlığa devredilmiştir. Başbakanlık ise Hazine Ve Dış Ticaret Müsteşarlığının bulunduğu bakanlığı yetkili kılmıştır.26

Sigorta Şirketleri Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığına bağlanarak mali yapının bir parçası olarak kabul edilmişlerdir.

25 KAZGAN Haydar "Cumhuriyet'in 75 Yıllık Sigortacısı" 2003 www. Koc Allianz com.tr

26 ÖMRÜZAK Faruk "Libelleşmenin sonuçları, yeni Ürünler,Acente ilişkileri" Türk Sigortacılığında libelleşme 1994, İktisadi Araştırmalar Vakfı s 80

2000 yılında, 1999 depremlerini takiben meskenler için zorunlu hale getirilmiş bulunan deprem sigortalarını yürütmek üzere tesis edilen "Doğal Afet Sigortaları Kurumu" (kısaca DASK) Pool'u tesis edilerek yönetimi beş yıllık bir süre ile bu konuda deneyimli Millî Reasürans T.A.Ş.ne verilmiştir.

7 Ekim 2001 tarihinde yürürlüğe giren Bireysel Emeklilik Kanunu ile birlikte yaklaşık 10'a yakın hayat sigorta şirketine bireysel emeklilik sigortası yapma lisansı verilmiştir. Ayrıca Türk sigorta sektörü 2002 yılına önemli bir değişiklikle başlamış olup; Reasürans çalışmalarının önemli bir parçası olan Millî Reasürans'ın reasürans tekeli imtiyazı, 2001 yılıyla birlikte sona ermiştir. "Hem yerli ve ecnebi sigorta şirketlerinin faaliyetlerine hanel vermemek, hem de devlet hazinesine menfaat temin etmek" için çıkartılan 23 Haziran 1927 tarih ve 1160 sayılı "Mükerrer Sigorta Hakkında Kanun" o günkü şartlarda bir devrim olarak nitelendirilen 72 yıllık tekeli imtiyazlı Millî reasürans tekeli imtiyazı sona ermiş bulunmaktadır.²⁷

1.3. SİGORTA ÇEŞİTLERİ

Organizasyon ve menfaat grupları itibarıyla farklılık gösteren sosyal sigortalar ile özel sigortalar arasında bir ayırım yapmak zordur. Ancak dünyada sigortacılık uygulamaları sosyal sigorta ve özel sigorta olarak iki temel yapı üzerine dayanmaktadır.²⁸

²⁷ Anonim www.SigortaDünyası.com.tr 03/04/2003

²⁸ BOZER Ali "Sigorta Hukuku" 1981 s:12

ÖZEL SİGORTA	SOSYAL SİGORTA
Özel çıkarlar ön plandadır	Genel çıkarlar ön plandadır
Herkese açıktır	Sadece belirli gruplara açıktır
İsteğe bağlıdır	Zorunludur
Sözleşme esasına dayanır	Kanun esasına dayanır
Prim oranının riskin derecesine göre belirlenir	Prim oranı sigortalının gelir ve mesleğine göre belirlenir

Tablo No 1.1 Özel Sigorta –Sosyal Sigorta Ayırımı²⁹

1.3.1. SOSYAL SİGORTA

Sosyal sigorta, modern refah devletinde büyük halk topluluklarına sosyal güvenlik amacını güder.³⁰ toplumun tümünü veya bir kesimini tehdit eden rizikoları karşılamak için Devlet eliyle kurulmuş ve tekel olarak işletilen ve toplumun genelini ilgilendiren bir sigorta koludur. Başlıca rizikolar şunlardır: Ölüm, yaşlılık, genel olarak hastalık, meslek hastalığı, ve kazaları, sakatlık, işsizlik sigortası v.b.

Türkiye'de sosyal rizikolardan işsizlik rizikosu güvence altına henüz yeni bir tarihte alınmıştır. Bu riskinde sosyal güvenlik sistemine dahil edilmeden bugüne kadar bunun yerini kıdem tazminatının doldurduğunu bir bakıma, dolaylı olarak ve kısmen işsizlik rizikosu yerine ikame edilmiştir.diyebiliriz³¹

Ülkemizde Sosyal güvenlik ağı üç kurumun oluşturduğu sistemden meydana gelmektedir. Türkiye'de asgari sosyal güvenlik sağlayan başlıca sosyal güvenlik kuruluşları şunlardır:

²⁹ SAĞLAM Necdet "Sigorta işletmelerinde Mali Tabloların Hazırlanması ve Avrupa Birliğine uyum"

³⁰ GÜVEN Nusret "Pratik Sigortacılık" 1984 İstanbul s:14

³¹ BOZER Ali, Sigorta Hukuku, 1998 Ankara s: 12

1.3.1.1. T.C. Emekli Sandığı

Kamu kesimine bağlı kadrolarda çalışanların bağlı olduğu 657 sayılı kanunla sabitlenmiş güvenlik kuruluşudur. Tüm kamu sektöründe çalışan memurlarının ölüm (dul ve yetim aylığı), yaşlılık (emekli aylığı), malûllük (adi, vazife, harp malûllüğü) rizikoları TC. Emekli Sandığı tarafından karşılanır. 2002 yılı sonu itibariyle aktif emekli sandığı sigortalı sayısı 2 236 000 kişidir.³²

1.3.1.2. Sosyal Sigortalar Kurumu:

506 sayılı İş Kanunu'na göre hizmet sözleşmesi ölçüsünde bağımlı çalışanlar bu kurumun hizmetine tabidir. Bir sözleşmeye dayanarak kanunda belirtilen şartlara haiz Kamu kesimi çalışanları ile özel kesimde çalışanların iş kazası ve meslek hastalığı, genel olarak hastalık (kendisi, eşi ve çocukları), analık, malullük, yaşlılık rizikolarının iktisadi sonuçlarını, kanunda yazılı esaslar ve limitler içinde, Sosyal Sigortalar Kurumu üzerine almıştır. 2002 Yılı sonu itibariyle aktif SSK'lı sigortalı sayısı 11 590 000 kişidir³³

13.1.3. Bağ-Kur (Esnaf ve Sanatkarlar ve Diğer Bağımsız Çalışanlar Sosyal Sigortalar Kurumu):

Bağımsız çalışanların sosyal güvenliğini sağlayan kurumdur. 1971 yılında 1479 sayılı kanunla kurulan Bağ-Kur bağımsız çalışanların malûllük, yaşlılık ve ölüm hallerinde sosyal güvenliğini sağlar. Tarımda kendi adına ve hesabına çalışanlar'da 1.1.1984 tarihinden itibaren Bağ-Kur'da sigorta mecburiyetine tabi tutulmuşlardır.³⁴ 2002 yılı sonu itibariyle aktif Bağkur'lu sigortalı sayısı 3 336 000 kişidir.³⁵

1.3.2. ÖZEL SİGORTALAR

Özel sigortalar fertlerin özel çıkarlarını çeşitli rizikolara karşı teminat altına alan ve isteğe bağlı olup dileyen herkese açık olan sigortalardır. Özel sigorta ilişkisi bir sözleşme ile kurulur. Ve sigorta akdinin varlığı poliçe ile ispat edilir.

³² D.P.T. 2003 YILI PROGRAMI

³³ D.P.T. 2003 YILI PROGRAMI

³⁴ KARAYALÇIN, a.g.e. s:37

³⁵ D.P.T. 2003 YILI PROGRAMI

Özel sigorta şirketleriyle devlete ait sigorta kurumları arasında görev ve faaliyet bakımından büyük farklılıklar vardır. Özel sigorta şirketleri, işlemlerini devlet kontrolü altında ve özel hukuk kuralları çerçevesinde yaparlar. Halkın bu şirketlerle ilişki kurması ve güvence alması serbest olduğu gibi şirketlerde halka ve kurumlara güvence verip vermemekte serbesttir.

Özel sigorta, gerçek ve tüzel kişilerin karşılaştıkları riskleri karşılamak için kurulmuş ve isteğe bağlı sigorta sözleşmesi esasına göre çalışan ve prensip olarak kendi kendine yardım ilkesiyle hareket eden sigorta çeşididir.

Özel ve tüzel kişilerin sahip oldukları mal varlıkları yangın,kaza, doğal afet,hırsızlık ,nakliyat v.b. rizikolarına karşı sigortalanmaktadır.

Özel sigorta, uygulamada kolaylık olması için risk derecesi bakımından birbirine benzeyen birimlerin bir araya toplanması amacıyla çeşitli gruplara ayrılmıştır

Sigorta işlemleri, sigortalanan riskin süresi bakımından iki temel yapı üzerine kurulmuştur. Bunlar kısa vadeli ve uzun vadeli sigortacılıktır. Yaşam sigortası uzun vadeli ve genelde uzun süreli riskleri kapsar. yaşam poliçelerinde sigortalıya ödenecek tazminat miktarı ve zamanı başlangıçta belirlidir. Bu tür bir sigortacılık genellikle uzun vadeli bir tasarruf olarak düşünülür. Toplanan primler çeşitli yerlerde karlı bir biçimde işletilir ve poliçe dönemi sonunda yapılan ödemeye katkıda bulunur.

Hayat dışı sigortacılık kısa vadeli ve genelde kısa süreli riskleri kapsar. Başlangıçta bir hasarın olma olasılığı, işletme bünyesinde bulunan aktüerler tarafından, uygun teknikler ve istatistikî yöntemlerle belirlenir ve buna göre alınacak prim tutan hesaplanır.³⁶

³⁶ SAĞLAM. a.g.e. s. 16

³⁶ NOMER Cahit Sigortanın Genel Prensipleri ve Reasürans, İstanbul: 1977 s: 8

1.3.2.1.Hayat Sigortası

Hayat sigortası, konusu insan olan ve insanların hayatı süresinde karşı karşıya kalabileceği risklerden doğabilecek kayıp ve zararlara karşı önceden önlem almayı sağlayan bir sigorta branşıdır.³⁷

Hayat sigortası, insanlara yaşamları boyunca gelir ve güvence sağlayan zamansız ölümlerinde ise arkada bıraktığı aile fertlerinin ekonomik bağımsızlığını güvence altına alan bir sigorta dalıdır.

Hayat sigortasının teminat altına aldığı riskler çok çeşitlidir. Bunlar genel olarak ölüm hali hayat sigortası, yaşama hali hayat sigortası, karma hayat sigortası ve grup hayat sigortasıdır.

1.3.2.1.1. Ölüm Hali Sigortası

Sigortalının ölmesi halinde geride kalan yasal varislerine ödeme yapan sigorta türüdür. İstatistiklere ve olasılık hesaplarına göre ölüm oranları (mortalite tablosu hazırlanarak) belirlenir.Ve bu oranlar ışığında sigortalının ödeyeceği prim tutarı hesaplanır.

1.3.2.1.2.Grup Hayat Sigortası

Herhangi bir gruba ait üyelerin hepsinin birden toplu olarak sigortalandıkları bir sigorta türüdür. İşletmelerde çalışanlar, bir meslek kuruluşuna üye olanlar örnek olarak verilebilir.

Grup hayat sigortası kısmen genel kısmende özel amaçları olduğundan sosyal sigorta ile özel sigorta arasında yer alır.Grup sigortaları bir nevi emekli sandığı rolünü üstlenirler.

1.3.2.1.3.Maluliyet Sigortası

³⁷ Pekiner a.g.e s:18

birlikte, sektöre yerli ve yabancı sermayenin ilgisi artma eğilimine girmiş ve şirket sayıları 2-3 misline çıkmıştır. Özellikle 1994 sonrası dönemde sektörde faaliyet gösteren sigorta şirketleri sayısındaki artışın kaynağında, mevcut şirketlerin hayat branşından ayrı olarak şirketleşmeye gitmesi olgusuna da dikkat çekmek gerekmektedir.

Türk Sigorta Sektörü'nde 1990 yılı Mayıs ayında Serbest Tarife Sistemi'ne geçilmiştir. Bu sistem ile sigorta şirketlerine hayat sigortası ve zorunlu sigortalar hariç, serbest prim tarifesi uygulayabilmek hakkı sağlanmıştır.

Sigorta şirketlerinin primlerini zamanında tahsil edebilmesine olanak sağlaması açısından özellikle acentelerle olan ilişkileri ele alan bazı düzenlemelere gidilmiştir. Bu amaçla, 7397 sayılı kanun, 510 ve 529 sayılı KHK ile, 676 sayılı TTK da 537 sayılı KHK düzenlenmiştir. Bu düzenleme ile primlerin istenilen zamanda şirketlere transferi amaçlanmakta ve yine 1.1.1995'te TTK' nun 1297. maddesinde değişiklik yapılarak, acente, sigortalı, şirket zincirine önemli yaptırımlar getirilmektedir.²⁵

11.06.1987 tarih ve 3379 sayılı yasa ile 7397 sayılı yasada; yasal alandaki boşlukları doldurmak, sigorta şirketlerini mali yönden geliştirmek ve sigorta araçlarının durumunu yeniden düzenlemek amacıyla önemli ve köklü değişiklikler yapılmıştır. 303 sayılı kanun hükmünde kararname ile sigorta sektörü hakkında düzenleme yapma yetkisi Başbakanlığa devredilmiştir. Başbakanlık ise Hazine Ve Dış Ticaret Müsteşarlığının bulunduğu bakanlığı yetkili kılmıştır.

Sigorta Şirketleri Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığına bağlanarak mali yapının bir parçası olarak kabul edilmişlerdir.

1 Mayıs 1990 tarihinden itibaren Kaza, Mühendislik, Hayvan Ölümü, Dolu Sigortalarında, 1 Ekim 1990 tarihinden itibaren de Yangın ve Nakliyat sigortalarında da Serbest Tarife Sistemine geçilmiştir.²⁶

²⁵KAZGAN Haydar "Türk Sigorta Tarihi" www.koc.allianz.com.tr 12 mayıs 2003

²⁶ ÖMRÜZAK Faruk "Liberalleşmenin sonuçları, yeni düzenler, Acenta İşçileri" Türk Sigortacılığında İlerleme 1994, İktisadi Araştırmalar Vakfı s 80

riskidir. Üçüncüsü ise, ister yangınlı, isterse yangınsız olsun yangın sigortası infilak riskini kapsamaktadır, infilak, gaz veya buharın genişlemesiyle kazan, cihaz, boru, makine, vs. gibi şeylerin patlamasıdır³⁹.

Ülkemizde uygulamada ticaret ve sanayi işletmelerindeki infilak riski normal sigorta teminatı dışında tutulmuş yalnızca ev ihtiyaçları için kullanılan her türlü aydınlatma, ısıtma ve mutfak araçlarının doğurduğu infilak hasarları yangın sigortası kapsamı içine almıştır ⁴⁰Gelişmiş ülkelerde ve ülkemizde yangın sigortası alanında verilen hizmetler önemli gelişmeler göstermiştir. Buna örnek olarak klasik yangın teminatı, kâr kaybı teminatlarını ve geniş teminatlî poliçeleri sayabiliriz. Klasik Yangın Sigortası ile binalar ve içindeki eşyalar yangın, yıldırım ve infilak gibi hasarlara karşı teminat altına alınmaktadır.

Kâr Kaybı Sigortası, bir işyerinin yangın sonucunda üretimde kullandığı, bina, makine ve emtiaları ile insan gücünün zarar görmesiyle faaliyetlerinin tamamen durması veya kapasitesinin altında çalışması halinde işletme sahibinin net kârını güvence altına alan poliçelerdir.

Geniş Teminatlî Poliçeler, genellikle üç türde olmaktadır. Bunlar ev sahipleri için yangın, hırsızlık, kira kaybı, hizmetçilerin uğradığı kazalar, yangın ve hırsızlık nedeniyle meydana gelen ölümler gibi rizikoları kapsayan poliçeler ile ticari kuruluşlarda ortaya çıkabilecek yangın ve ilave rizikolar, kar kaybı, genel mali mesuliyet ve hırsızlık gibi tüm rizikoları kapsayan poliçelerdir. Ayrıca bu gruba tüm riskleri teminat altına alan ALL Risk Poliçesi de konmaktadır. Yalnız ALL Risk Poliçesi savaş, radyoaktif serpinti, normal yıpranma ve aşınmalar, el koyma, istimlak ve makine kırılmalarını kapsamamakta, genellikle mücevher, kürk, saat, kamera, sanat eserleri gibi malları teminat altına almaktadır.

³⁹Türk Ticaret Kanununun ",Türk Yangın Poliçesi Umumi Şartları" MADDE:1.

⁴⁰ PEKİNER a.g.c s:30

1.3.2.2.2. Kaza Sigortası

Kaza riski işletmeler ve insanları korkutan en önemli riskler arasında yer alır. Kaza sigortasının amacı sigortalının bir kaza sonucu uğrayacağı ekonomik ve işgücü kayıpların sigortacı tarafından karşılanmasıdır.

Kaza sigortası genellikle oto, kasko, mecburi mali mesuliyet, diğer mali mesuliyet, isteğe bağlı mesuliyet, işveren mali mesuliyet, hırsızlık, cam kırılması, uçak tekne kazası, muhtelif benzer konular girer.

1.3.2.2.3. Nakliyat Sigortası

Nakliyat Sigortası herhangi bir yerden başka bir yere yapılan taşıma esnasında, gerek taşıt araçlarının, gerekse taşınan malların uğrayabileceği hasarları teminat altına almaktadır. Bu hasadan meydana getirecek riskler diğer sigorta mallarına göre daha çeşitlidir. Bu nedenle diğer dalların aksine nakliyat sigortasında risklerin sadece belirli riskleri içeren "özellik prensibi" yerine çeşitli riskleri kapsayan "genellik prensibi" geçerli olmaktadır.

Nakliyat sigortasının konusu, taşıt araçları için kasko sigortası olabileceği gibi, taşınan mallar için de kargo sigortası olmaktadır. Kasko sigortası, deniz, nehir ve kara taşıt araçları kasko sigortası, kara motorlu ve motorsuz taşıt araçları kasko sigortası ve hava kasko sigortası olmak üzere üç çeşittir.

Kargo sigortası ise, hammadde, yarı mamul ve mamul stoklarının kargo sigortası, yolcu eşyası kargo sigortası ve kıymetli eşyaların kargo sigortasından oluşmaktadır.

Genellikle nakliyat sigortası nehir, deniz, kara ve hava yoluyla nakliyat sigortaları diye sınıflandırılmaktadır. Bu sigortalar emtia, kıymet, navlun ve tekne gibi poliçelerle teminat altına alınmaktadır.

1.3.2.2.4. Makine Montaj Sigortası

Makine montaj sigortası, önceden bilinmesi mümkün olmayan ve ani olarak meydana gelecek makine hasarlarının sebep olacağı mali kayıplar sigorta teminatı altına alan bir sigorta dalıdır.

Bu tür sigortanın teminatı, sigorta konusu makinelerin üretime geçebilecek bir şekilde kurulmuş olmasından başlayarak üretim faaliyeti esnasında ortaya çıkabilecek makinelere ilişkin her türlü rizikoları kapsar. Sigortacılıkta makine kavramı geniş anlamda kabul edilerek, her türlü makine, makineli tesisler alet ve aygıtlar bu terim içine sokulmuştur.

Montaj sigortası genellikle makinelerin montaj veya denemeleri sırasında ortaya çıkabilecek hasarları teminat altına alan bir sigorta dalıdır. Bu dalın kapsamına makineler demir ve çelik yapılar, montaj sırasında kullanılan alüminyum ve ahşap yapılar, vinç, boşaltma tesisi, iskele, yardımcı makineler, alet ve aygıtlar, montaj sırasında çalışan işçi ve müstahdemlerin eşyaları gibi üniteler girer.

1.3.2.2.5. Tarım Sigortası

Tarım sigortası, tarım alanına giren her türlü meyve, sebze ve hayvanların her çeşit hasara karşı teminat altına alınmasıdır. Tarım sigortası uygulamada, dolu, meyve ve sebzeleri don vurması, sel baskını, hayvan hayat, hayvan hırsızlık ve yangın gibi bir çok dallara ayrıldığı görülmektedir. Bunların içinde en çok kullanılanları ise hayvan ve dolu sigortasıdır.

Hayvan sigortası, genellikle tarımda kullanılan hayvanlar ile meslek ve spor hayvanlarını her türlü kaza, hastalık ve ölüm gibi risklere karşı teminat altına almaktadır. Bu sigortanın türlerini ve kapsamını şöyle özetleyebiliriz.

Kısa süreli hayvan sigortası, doğum, ameliyat ve taşınma sigortalarından oluşan ve genellikle bir yıl veya daha az süreyle yapılan sigortalardır.

Hayvan hayat sigortası, ölüm hastalık veya herhangi bir kaza sonucunda hayvan verimliliğini kaybetmesi gibi riskleri teminat altına almaktadır.

Hayvan hırsızlık sigortası, hayvanların çalınması veya çalınmak amacıyla kesilmesini teminat altına almaktadır..

Dolu sigortası ise, dolu tanelerinin her türlü meyve, sebze gibi toprak ürünlerinde meydana getireceği hasarları teminat altına almak amacıyla yapılan bir sigortadır.

1.3.2.2.6. Diğer Sigortalar

Yukarıda sınıflandırdığımız gruplar dışında ayrıca çok sayıda sigorta türü de mevcuttur. Örneğin bunlar inşaat sigortası, hukuksal koruma sigortası v.b. Sigortacılık dinamik bir sektördür Teknolojinin gelişimi ve diğer gelişmelerle birlikte yeni branşları oluşturmak her an mümkündür.

1.4. SİGORTACILIĞIN İŞLEVLERİ

Sigortacılık riskleri dağıtmak ve yardımlaşma sağlamak amacıyla gelişmiştir. Risk, sigortalı sayısı çoğaldıkça hem küçülecek, hem de risk tabana yayılacaktır.⁴²

Sigortacılık işlevleri kendi içinde ekonomik işlevler ve sosyal işlevler olmak üzere iki ana gruba ayırabiliriz.

1.4.1. EKONOMİK İŞLEVLER

Sigortacılık ekonomik işlevler bakımından makro işlevler ve mikro işlevler olmak üzere ikiye ayrılır

1.4.1.1. Makro İşlevler

Sigorta sektörü'nün geleneksel temel hedefi gerçekleşmesi muhtemel riskleri, zararları en aza indirmek veya tamamen ortadan kaldırmaktır. Bunun yanında diğer bir hedefi ise ekonomik kalkınmanın gerçekleştirilmesinde yatırımların finansmanı için gereken fonların sağlama işlevi büyük önem taşımaktadır. Ek katma değerler sağlamaktadır.

Sigorta sektörü, gelişmekte olan ülkelerde bireysel birikimleri tüketimden tasarrufa çekerek başlattığı işlev (gerek tasarrufları yatırıma dönüştürme, gerekse ihtiyacı olan müteşebbislere kredi sağlamasıyla), daha fazla tasarruftan daha çok yatırım, daha çok yatırımdan daha yüksek gelir ve yine daha çok tasarruf üretim döngüsüyle az gelişmişliğin kısır döngüsünün kırılmasına yardımcı olmakta ve gelişmelerine katkıda bulunmaktadır.

1.4.1.1.1. Sosyo-Ekonomik Kayıpları Önleme İşlevi

Sigorta, bireylerin karşılayamayacakları risklere karşı birleşmeleri ve bireysel olarak baş edemeyecekleri zararları, çoğunluğa dağıtarak önlemeleridir. Sigorta şirketleri bu dayanışmayı organize eder ve yürütür.

Sigorta, kendi alanına giren risklerin yönetimini yüklenen kuruluştur. Bu riskler gerçekleştiğinde ticarethanenin kapanması, müteşebbisin iflası, yoksulluk gibi ekonomik çöküntüler kaçınılmaz olmaktadır. Özellikle telafi olanağı olmayan endüstriyel riskler gerçekleştiği zaman ekonomik faaliyetler durmakta; üretim, istihdam, tasarruf vb. açılardan bir takım dar boğazlara girilmektedir. Bireyler açısından bakıldığında ise, iflaslar, ölümler, sakatlanmalar, doğal afetler ve hırsızlık gibi risklerin neden olduğu kayıplar da ekonomik çöküntüler doğurmaktadır. Hasarların çoğunluğa dağıtılması bireysel çöküntüleri de önlemektedir.

Sigortanın ekonomik kayıpların önleyicisi olması ise, hasar önleme faaliyetlerini ortaya çıkarmaktadır. Sigortanın ana görevi hasarları sigortalı bir gruba dağıtmak olmasına rağmen, sigortacılar hasarları minimumda tutmaya gayret ederler. Sigortacılar eğer bu konuda bir çaba harcamazlarsa, hasarlar artar; zira kişinin yapısı gereği, sigortacının hasarı tam olarak ödeyeceğini bildiği için daha dikkatsiz davranmaktadırlar. Artan hasar ve hasar olasılığı prim oranı ile birlikte hasar oranının da artmasına yol açmaktadır. Bu da sigortacılık kârlarını düşüreceğinden şirketler, hasarları önleme faaliyetlerini ve önleme örgütlerine yardım çabalarını artırır.

⁴³Bilhassa gelişmiş ülkelerde sigorta şirketleri, hasar oranlarını aşağılara çekmek amacıyla polis, trafik, çevreyi ve hayvanları koruma dernekleri, sağlık ve basın-yayın

⁴³ DUMAN a.g.e s:20

gibi kuruluşlarla ortak programlar hazırlayarak her türlü rizikolara karşı bireyleri bilinçlendirmektedirler. Bu hem kendi teknik karlarını artırmakta hem de milli servet kayıplarını önlemektedir.

1.4.1.1.2. Sermaye Birikimi ve Kredi Olanağı Sağlaması

Gelişmiş ülkelerde sigorta kesimi sermaye piyasasının esas unsurları ve önemli destekleri arasında yer almaktadır. Ayrıca sermaye piyasası açısından sigorta kesiminin rolü sadece fon yaratmakla kalmamakta aynı zamanda fonları yönlendirmekte de önem kazanmaktadır. Sigorta sektörünün ürettiği fonlar uzun vadeli ve antienflasyonist fonlardır⁴⁴

Ekonominin alt sektörlerinden sermaye piyasası için fon yaratmanın anlamı uzun vadeli menkul değerlere yapılan yatırımlardır. Sigorta işletmeleri tarafından sermaye piyasasında yaratılan fonunu hacmi prim gelirin seviyesine bağlıdır. Prim gelirlerinin seviyesini ülkenin ekonomik ve sosyal şartları tayin eder. Bu şartların gelişmediği ülkelerde genel olarak prim gelirleri düşüktür. Dolayısıyla ekonomiye daha dar kapsamlı olarak finansal pazarlara akan fonlar yetersizdir. Üretilen primlerin Hisse senedi, Tahvil, Gayrimenkul alımı ve kredi biçiminde kullanılması ekonomik gelişme ve üretkenliğin artırılması açısından büyük önem taşır.

Ekonomiler ancak üretim güçleri arttıkça büyür ve gelişir. Bu durumda ortaya kaynak bulma, yatırımları finanse etme sorunu çıkmaktadır. Bu noktada sigorta sektörünün oluşturduğu fonlar büyük önem kazanır. Sigorta sektörünün yarattığı fonlar bankalar, sigorta şirketleri ve diğer sermaye piyasası kurumları aracılığıyla toplanarak yatırımlara aktarılmaktadır.

Girişimcilere sağlayacağı güvence ile yurtdışına ticari atılımlar olacak, ihracatta olumlu yönde etkilenecek, artacak bu artışla ödemeler dengesi de olumlu yönde etkilenecektir. Aynı zamanda üretim, istihdam, tasarruf gibi dinamiklerde olumlu yönde etkilenecektir. Sigorta kişileri tasarruf etmeye teşvik eden, böylece ekonomide tasarrufların artması nedeniyle yatırımları arttıran, istihdamı ve dolayısıyla kişi başına düşen geliri arttıran çok önemli bir sistemdir.

⁴⁴ ERERDi Cemal Sigorta Sektörünün Finans Sektörü İçerisindeki Yeni Konumu Ve Ekonomik Rolü 2002

Sigorta Reasürans yoluyla milli gelirden oluşabilecek kaybı ortadan kaldırır. Felaket anlarında (deprem, sel, vb.) hazine gelirlerinin kaybını önler. Ekonomide sağladığı emniyet ve istikrar faktörü ile aşın kar hırsını azaltır. Ekonomide oto kontrol mekanizması kurarak mal ve hizmet üretiminde kaliteyi artırır. Böylece gereksiz harcamaları önler. Sigortacılık konusunda alınan kararlar hükümetleri yıpratmaz, tersine sağladığı istikrar ve güvenlik şemsiyesi ile hükümetlerin halk üzerindeki prestijini artırır. En önemli üstünlüğü ise, gelir yaratıcı ve maliyet artırıcı etkisi olmadığından enflasyonist karaktere sahip olmamasıdır.

Sigorta sektöründe oluşan fonlar, uzun vadeli yatırımlara aktarıldığı takdirde, yeni iş yerleri kurulacak ve bu yerlerde yeni iş alanları açılacaktır.⁴⁵

Sigorta sektörü yaptığı işlemlerden dolayı, bir hizmet sektörü niteliği taşıdığından, gelir ve giderleri ödemeler bilançosunun görünmeyen kalemler kısmında yer alır. Gelirler kısmında alınan primler, alınan komisyonlar ve tazminatta yurtdışı reasürörlerin ve restrosesyonerlerin payı yer alırken; giderler kısmında ise devredilen primler, verilen komisyonlar ve ödenen hasar payları yer alır.

Sigorta bilincinin geniş halk kitlelerine yayılması bir eğitim ve kültür meselesidir. Kişilerin karşılaşabilecekleri aynı tür risklere karşı birleşmeleri ve tek başına taşıyamayacakları ekonomik çöküntüleri, çoğunluğa dağıtarak önlemleri sigorta faaliyetlerinin temelini oluşturur.⁴⁶

Sigorta sektöründe gelişme, o ülkedeki yıllık Gayri Safi Milli Hasıla (GSMH) içinde yıllık toplam sigorta primlerinin aldığı pay ile ölçülür ve oransal olarak Prim/GSMH şeklinde ifade edilir. Bu ölçü sigorta sektörünün ülke ekonomisi içindeki önemini en iyi göstergesi olarak kabul edilir.⁴⁷

Sigortacılık faaliyetleri sonucu biriken büyük montanlı fonlar günümüzün gelişmiş ülkelerinin kalkınmalarında dinamik bir rol oynamıştır. Kalkınma hızı ile sermaye birikimi arasındaki doğru orantıdan kaynaklanan bu dinamik rol sayesinde

⁴⁵ YOLAÇ Gökhan, Sigorta Sektörünün Ekonomik Gücü ve Türkiye, (İstanbul: 1990),s.47

⁴⁶ SAĞLAM. a.g.e. s.11

⁴⁷ SAĞLAM. a.g.e. s s:12

ekonomik büyümenin yarattığı parasal büyüme yatırımlara kanalize edilmektedir. Mal ve hizmet üretimini arttırarak harcamaları dengeleyen bu etkinin doğal ve en önemli sonucu, enflasyondaki artışın önünün alınmasıdır.

Dünyanın tüm gelişmiş ülkelerinde lokomotif rol üstlenen sigortacılık sanayileşmekte olan ekonomilerin en dinamik sektörlerinden birisidir. Gelir seviyesi düşük ülkelerin ekonomilerinde ağırlığı hissedilmeyen sigorta sektörü, ülkelerin gelir seviyesi yükseldikçe ekonomik kalkınma içerisinde önem kazanmaya başlamaktadır. Ekonomik gelişmişlik düzeyi arttıkça sigortacılığın yaygınlaşacağı sigorta kavramı toplumda kök saldıkça ekonomik gelişmenin ivme kazanacağı genel bir kural olarak kabul edilmektedir.

Ülke ekonomisine en fazla katkı yapacak sigorta branşları hayat sigortalarıdır. Hayat sigortalarının fon yaratma özelliği diğer sigorta branşlarına göre daha fazladır. Nedeni ise toplanan primlerin değerlendirilmesiyle oluşan "Riyazi ihtiyatlar"ın (Sigortalı adına biriken Fonlar) yıllarca değerlendirilerek artması, hem ülke ekonomisi açısından olumlu hem de sigortalı tarafından olumlu sonuçlar meydana getirecektir.

Hayat dışı sigortalarda prim kural olarak peşin ödenmekte ve kanunlar, meydana gelebilecek hasarları karşılamak üzere bu primlerden belirli oranlarda, fon ayrılmasını öngörmektedir. Bu fonlar pek çok ülkede en önemli tasarruf kalemi oluşturmaktadır.

Bir ekonomide üretim kapasitesinin artırılması, yani ekonomik gelişme olayının ortaya çıkmasını etkileyen temel faktörler hususunda ekonomistlerin tam bir fikir birliğinde olmamalarına rağmen büyük bir bölümü kalkınmayı sağlayan en önemli faktörlerden birisi olarak sermaye birikimini göstermişlerdir.⁴⁸

Ekonomik kalkınmanın yurtiçi tasarruflarla gerçekleştirilmesinde küçük tasarrufları biraraya getirip büyük tutarlı fonlar haline dönüştürmek verimli yatırım alanlarına kanalize eden sermaye piyasasının önemi oldukça büyüktür. Sermaye piyasasının bir çok unsuru içerisinde ,yukarıda belirtilen işlev bağlamında en

⁴⁸ÜLGENER Sabri Milli Gelir, istihdam ve iktisadi Büyüme, istanbul 1985. s. 407.

önemlilerinden birisi de kurumsal yatırımcılardır. Sigorta bir risk transfer mekanizması olmasının yanısıra, topladığı primler aracılığıyla günümüzde gelişmiş ülkelerdeki en önemli kurumsal yatırımcılardan biri haline gelmiştir. Sigorta sektörü bu açıdan değerlendirildiğinde sermaye piyasasına sunabileceği uzun vadeli fonlarla hayat sigortası branşının ayrı bir öneme haiz olduğu görülmektedir.⁴⁹

Dengeli büyüme, ekonomiyi enflasyon, durgunluk, işsizlik gibi sarsıntılara uğratmadan gerekli yatırımların yapılması ile sağlanabilir. Bu da ancak tasarrufların artırılması veya dış kaynakların elde edilmesiyle mümkündür. Fakat bu gibi ülkelerde dış kaynakları elde etmek çok zor olduğu için büyümelerini tasarruflarla finanse etmek zorundadırlar.

Reel sermayenin oluşturulması, gelirlerden tüketilmeyip tasarruf edilen meblağların sermaye mallarına çevrilmesiyle olur. Gelir düzeyi arttıkça tasarrufun da artacağı gerçektir. Fakat gelirin artması yatırıma, yatırımınki de tasarruflara bağlıdır. Bilindiği gibi gelir düzeyinin bir fonksiyonu olan tasarruflar bireysel ve kurumsal tasarrufların toplamından oluşmaktadır. Hane halkı ve kurumların harcamalarından kısılarak biriktirilen tasarruflar, bankalar ve sigorta şirketleri gibi kurumlar aracılığıyla toplanarak sermaye piyasası kanalıyla ihtiyacı olan işletmelere aktarılmaktadır.

Sigorta şirketleri, gelişmekte olan ülkelerin gelişmeleri için gerekli olan sermaye birikimini sağlayan en önemli faktörlerden birisidir. Çünkü bu şirketler geniş halk kesimlerine yayılabilme özelliğine sahip olduklarından (bilhassa hayat sigortası aracılığıyla) gerek ülke içi gerekse de ülke dışı bireylerden topladıkları primleri bünyelerinde biriktirerek yatırım alanlarına aktarabilmektedirler. Bu da milli geliri arttırmakta, milli gelirin artmasıyla da tasarruflar artmaktadır.

Gelişmiş ülkelerde, sigortacılık faaliyetleri de geliştiği için ülke ekonomilerine katkısı gelişmekte olan ülkelere daha fazla olmaktadır. Ayrıca günümüzde Japonya'nın gelişmekte olan ülkelere verdiği kredilerin büyük bir kısmını Japon sigorta şirketleri karşılamaktadır.

⁴⁹ VAR Hasan Okan "Türkiye'de Sermaye Piyasasının Gelişmesinde Sigorta Sektörünün rolü" www.sbe.yildiz.edu.tr/akadcal/hasnokanvar.html-6k

Alaska'da 90'lı yıllarda inşa edilen ve Dünya'nın sayılı büyük yatırımlarından olan Alaska Petrol Boru Hattı bir Amerikan Sigorta Şirketince inşa edilmiştir.⁵⁰ Görüldüğü gibi gelişmiş ülkelerde sigorta şirketlerinin o ülkelerin ekonomilerine olan katkısı etkileyici büyüklüklere varmıştır. Bu güç, sigorta şirketlerinin ellerinde mevcut olan fonların kullanılması ile yaratılmaktadır. Gelişmiş ülkelerde, sigorta tasarruflarının toplam ve bireysel tasarruflar içindeki oranı çok yüksektir.

1.4.1.1.3. Sosyal Refahı Artırması

Sigorta şirketlerinin ürettikleri primler tasarruf olarak kabul edilmektedir. Tasarrufların yatırımları artırıcı etkisi de milli geliri artırmaktadır. Ayrıca buna, istihdama olumlu etkisi ve vergileri de eklersek milli gelire olan katkısı daha iyi anlaşılır.

Sağladığı teminatlarla fertler arasındaki huzursuzlukları ve kavgaları azaltarak, sosyal ve ekonomik istikrar sağlar.

Sigorta işlemleri hasarları karşılayarak işyerlerinin kapanmasını, yatırımların azalmasını da önlediklerinden ekonomide devreden çıkacak yatırımların doğuracağı gelir kaybının önüne geçmiş olurlar. Bununla birlikte yatırımlarla açılan yeni işyerleri ile istihdamı da etkiler. Bireyler açısından ise, ölüm, yangın, hırsızlık, doğal afetler, sakatlık gibi rizikoların gerçekleşmesinden doğacak sosyo-ekonomik sorunların, kayıpların ve yıkımların önüne geçindiğinden aile dağılımları, huzursuzlukları ve intiharların artmasını engellemektedir, insanların, huzurlu ve sağlıklı bir ortamda çalışması da iş verimini ve üretimi artırmaktadır.

Sosyal refahın artmasına, sigorta şirketlerinin olumlu etkisini gösteren diğer bir gösterge de (dördüncü bölümde de görüleceği gibi) sigorta sektörünün gelişmiş olduğu Japonya, ABD, Almanya, Fransa, İngiltere, Kanada ve İsviçre gibi ülkelerde kişi başına düşen milli gelirin yüksek olmasıdır.

⁵⁰ DUMAN a.g.e.s:52

1.4.1.1.4. Vergileri Arttırması

Sigorta kurumları, ödedikleri vergilerle devlete önemli bir gelir kaynağı oluşturur.⁵¹ Bunlardan en önemlisi BSMV (Banka Sigorta Muamele Vergisi) dir.

Ekonomideki dengeleri bozmadan yatırımları artırmanın başka bir kaynağı da vergilerdir. Bilindiği gibi emisyon hacminin arttırılması ve devletin açık bütçe politikaları ile yatırımlara finansman sağlaması ekonomideki dengeleri bozmakta ve fiyat artışlarına sebep olmaktadır.⁵² Sigorta şirketleri topladıktan primlerle tasarrufları arttırdıkları gibi, anonim şirket veya kooperatif olarak kuruldukları için yıl sonu bilançolarına göre vergi ödemekle yükümlüdürler. Sigorta işletmeleri yıl sonu bilançolarına göre kendilerine düşen vergi miktarını öderler. Ellerindeki tahvil, hisse senedi, gayrimenkul gibi yatırım unsurlarının da gelir ve bina, emlak vergilerini öderler. Sigorta şirketleri ürettikleri (her sigorta poliçesi başına) prime oranla, gider vergisi, yangın söndürme vergisi, garanti fonu, ölüme bağlı hayat sigortalarından alınan veraset ve intikal vergileri ödemektedirler. Bu vergilerin yatırımlara dönüşmesiyle milli gelir artmaktadır.

1.4.1.1.5. İstihdama Katkısı

Ülkelerin kalkınmalarında rol oynayan önemli etkenlerden birisi de o ülkedeki insan gücünün üretime tam olarak katılmasıdır. Nüfus üretime katıldığı sürece milli gelire olumlu katkı yapabilmektedir. Aksi takdirde kişi başına düşen milli gelirin azalmasına, yani büyüme hızının düşmesine yol açmaktadır.

Sigortacılık, bankacılık, eğitim, ticaret gibi topluma hizmet sunan bir sektördür. Tüm hizmet üreten sektörlerde olduğu gibi sigortacılık sektörü de faaliyetlerini sürdürmek ve topluma daha iyi hizmet sunmak için bünyelerinde insanları istihdam etmek zorundadırlar. Bilhassa gelişmiş ülkelerde sigorta şirketlerinin kendi ana faaliyetlerinin dışına çıkarak inşaat, bankacılık, eğitim ve danışmanlık, turizm gibi alanlarda da faaliyet göstermeleri istihdamı arttırmıştır.

⁵¹ SAĞLAM. a.g.e. s. 11

⁵² ÖZMEN a.g.e.s:37

Yukarıda anılan ülkelerde milli eğitim dışında hizmet sektöründe çalışanların % 60'ına varan kısmı sigortacılık sektöründe çalışmaktadır.⁵³

1.4.1.1.6. Uluslararası Ekonomik İlişkileri Geliştirmesi

Uluslararası toplum büyüklü küçüklü yüzelliden fazla ülkeden oluşmuştur. Bu ülkeler, tarihsel geçmiş, doğal kaynaklar ve ekonomik gelişme gibi temel özellikler bakımından farklılık gösterirler.

Ne geçmişte ne de günümüzde, uluslararası ticarete başvurmayan bir ülke yok gibidir. Batılı sanayileşmiş ülkeler zaman zaman gösterdikleri iniş çıkışlara rağmen temelde serbest dış ticaret ve uluslararası uzmanlaşma ilkesini benimsemişlerdir.⁵⁴

Dünya ticaretindeki hızla gelişme ile birlikte ülkelerin ihracat ve döviz elde etme alanındaki rekabet de artmıştır. Bunun sonucunda mal taşıma finansmanı ve kredi sağlama yükümlülükleri zamanla ihracatçıya devredilmiştir. Batı Avrupalı bir çok ülke özel sektörün ihracat kapasitesini artırmak için ihracat kredi sistemlerine resmi garantiler verilmesi gibi önlemler geliştirmişlerdir. Buna ek olarak, az gelişmiş ülkeler, ithal edilecek tüketim ve yatırım malları için gerekli döviz tedarik edemediklerinden, batılı ülkelerin az gelişmiş ülkelere yapacakları ihracatı devlet kanalı ile açılacak kredilerle desteklemek zorunluluğu ortaya çıkmıştır. Böylece ihracat kredi sigortaları doğmuş ve gelişmiştir.

Sigortacılığın ülkeler arasındaki ilişkileri artıran başka bir önemli işlevi de riskin uluslararasılaştırılmasıdır. Dünya sigorta piyasasına baktığımız zaman ülkelerin birbiriyle kaynaştığını görmekteyiz. Örneğin Kanada'da 240, ABD'de 237, Belçika'da 147, Fransa'da 168, Almanya'da 116, Hollanda'da 157, Arjantin'de 17, Bolivya'da 5, Brezilya'da 4, Şili'de 1, Pakistan'da 10 yabancı sigorta şirketi faaliyet göstermektedir. Sigorta şirketleri faaliyet gösterdikleri ülkelerde bilhassa reasürans şirketleri yolu ile riski uluslararasılaştırarak yaymaktadır. Diğer taraftan da bu

⁵³DUMAN a.g.e. s.:22

⁵⁴SEYİTOĞLU Halil Uluslararası İktisat İstanbul 1988 s:2

şirketler faaliyette buldukları ülkelere sermaye ve yetişmiş insan gücü götürerek kalkınmalarına yardımcı olmaktadır.⁵⁵

Gelişmekte olan ülkelerde döviz ihtiyacı çok yüksektir. Özellikle dış ödemeler dengesi açığını gidermek için, ihracatlarını arttırmak zorundadırlar. Sigorta da bir çok ülkede ihracatı teşvik politikalarından biri olarak kullanılmaktadır, ihracat kredi sigortası adı verilen sigorta branşı ile ihracatın karşılaşılabileceği zararlar teminat altına alınmaktadır. Böylece ihracatın karşılaşılabileceği riskler azaltılır. Riski paylaşılan ihracatçının da uluslararası pazarda etkin bir rol oynaması, daha cesur ticaret yapması sağlanır.

Sigortacılık faaliyetleri, gerek yatırıma kaynak olan fonları arttırması gerek girişimcinin rizikolarını yüklenmesi nedeniyle hem üretim güçlerini arttırmakta hem de ticareti uluslararası taşıma işlevlerini görmektedir. Başta nakliye ve ihracat kredi sigortaları olmak üzere çeşitli kredi ve sorumluluk sigortaları, uluslararası ilişkilerinin ve ticaretin gelişmesine katkıda bulunan sigorta türleridir.

1.4.1.2. Mikro İşlevler

Sigortacılığın bireysel olarak kişilerle ve işletmelerle olan ilişkisiyle, insanlar ve işletmelerin yararlanma düzeyindeki işlevleri mikro işlevlerdir. Tesadüfen meydana gelen olayların yarattığı risklerle karşılaşan kişiler ve kurumlar bu riskleri belli bir prim karşılığında sigorta şirketine devrederler. Sigortacı da sigortalı olduğu riskleri sigortalı kişiler arasında paylaşır. Böylelikle sigorta faaliyetleri ile kişiler arasında dolaylı yoldan bir dayanışma oluşmuş olur.

Sigorta, istatistik metotlarıyla riziko sonuçlarının, geniş bir kitle üzerine dağılmasını ve rizikoya muhatap kişilerce ekonomik güçlüğü uğranılmadan taşınabilir hale getirilmesini temin suretiyle sigortalılara emniyet dağıtmaktadır. Böylece sigortalı tesadüfün getirebileceği felaketleri önceden düşünüp ona karşı tedbir alma alışkanlığına sahip olmaktadır. Mevcut varlıklar sigortayla emniyete

⁵⁵ DUMAN a.g.e. s:48

alındığı gibi, sermayedar ve müteşebbislerde çekinmeden yeni yatırımlara girişebilmekte, bu da ülke ekonomisine önemli faydalar sağlamaktadır.

Sigortanın bir diğer önemli katkısı ise sermaye birikimidir, özellikle uzun süreli hayat sigortalarında büyük önem kazanmaktadır. Girişimci, gerçekleşebilecek rizikolar karşısında zararını kendi kendine amorti edebilmek için sermaye ayırmak zorunda kalsaydı, yatırımlarını da kısmak zorunda kalacaktı. Oysa sigorta rizikoyu güvence altına aldığı anda girişimci, prim ödemesi dışında elindeki sermayesini rahatlıkla kendini yatırımına yöneltmek için daha geniş çapta yatırıma gidebilecektir.⁵⁶

Günümüz ekonomik koşullarında girişimcilerin kredi kullanmaksızın yatırım yapmaları hemen hemen olanaksızdır. Kredi veren kurum açısından ise kredi verme işlemi risktir. Kredi veren bu riski dağıtmak zorundadır. Rizikonun devri ise yalnızca sigorta ile mümkündür. Böylece girişimcinin sigorta güvencesine sahip olması kredi kullanma olanağını artırır.⁵⁷

Sigorta tekniği, rizikonun bölünmesinden ve dağılmasından yanadır. Bu sebeple sigorta şirketleri bunun yollarını aramış ve kapsamı genişletmiştir. Bu gelişmelerin sonucu olarak sigorta şirketlerinin portföyü ülke sınırları dışına çıkmıştır. Sigorta şirketleri reasürans yoluyla rizikoyu dış ülkelere de dağıtırlar. Ve dışarıdan kabul ettikleri reasürans ile onların risklerini paylaşırlar. Böylece sigorta için sınırlar ortadan kalkar ve sigorta işlemleri uluslararası bir nitelik kazanır.

Sigortanın bir diğer işlevi, sigortalanan tesislerin riziko açısından iyileştirilmesi yolunda sağladığı faydadır. Sigortacılar elde ettikleri bilgi ve tecrübe sonucu hasarların azaltılması için alınması gereken tedbirler konusunda sigortalılara tavsiyelerde bulunurlar.

1.4.1.3. Sigortanın Sosyal İşlevleri

1.4.1.3.1. İstihdam Yaratma İşlevi

⁵⁶DUMAN.a.g.e. s.18

⁵⁷ ÜLGER Yasemin , Türk Sigorta Sektörü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 1997, s.47

Sigorta sektörünün büyümesine paralel olarak sektörde iş alanı büyüyecek ve istihdam artacaktır .Sigorta sektörü, geniş istihdam alanı yaratmasının yanısıra, nitelikli işgücünün istihdam edildiği bir sektördür.

1.4.1.3.2. Sosyal Güvenliğe Katkı Sağlama İşlevi

Sigorta sektörü, can ve mal sigortaları ile devletin temel görevi olan sosyal güvenliğe katkıda bulunmaktadır. Sigorta şirketlerinin sağlık ve emeklilik sigortaları ile sağladıkları güvence, rasyonel yöntemler ve yatırım politikaları sayesinde bireylere daha kaliteli ve iyi hizmeti sunabilme imkanı vermektedir.

1.5. SİGORTA ARZI VE TALEBİ

1.5.1. SİGORTA ARZI

Sigorta hizmetinin ana amacı, sigortalanması kanuni açıdan mümkün olan risklerin meydana gelmesinden kaynaklanan zararların teminat altına alınarak maddi varlıkların kaybını önlemek,mali sorumlulukların karşılanmasını temin etmek ve hayat sigortalarında vefat halinde sigortalının ailesine veya lehdarına hayatta kalma halinde sigortalıya güvence ve koruma sağlamaktır.

Sigorta şirketleri bu amaçları gerçekleştirmek üzere, artan ve değişen piyasa gereksinimine uygun yeni ürünler geliştirerek, bu ürünleri tanıtır pazarlayarak ve hasar halinde tazminat ödeyerek kendilerinden beklenen hizmet sunum fonksiyonlarını yerine getirirler. Bu nedenle sigortacılık statik nitelikli bir hizmet olmayıp dinamik nitelikte bir hizmettir. ⁵⁸

1.5.1.1. Sigorta Arzını Belirleyen Etkenler

Sigorta arzını, hizmetin (malın) ve diğer mallar (hizmetler) ile üretim faktörlerinin fiyatı, teknoloji ve firmaların amaçları belirler ⁵⁹

⁵⁸Yedinci beş yıllık kalkınma planı Özel ihtisas komisyonu raporu "sigortacılık sektörü" 1996 s:28

⁵⁹KARACAN a.g.e s:61

1.5.1.1.1. Sigorta Hizmetinin Fiyatı

Sigorta primi ile sigorta arzı arasında doğrudan bir ilişki vardır. Bunun nedeni, diğer faktörler sabitken daha yüksek fiyatın anlamı daha yüksek kar ve üretimdir.

1.5.1.1.2. Diğer Malların Fiyatı

Diğer malların fiyatının yükselmesi, kaynakların yüksek fiyatlı malın üretimine tahsisine yol açar. Genel olarak orta ve uzun vade için geçerli olan bu çözümün sigortacılık açısından zayıf sonuçları vardır. Sigortacılık, kaynakların alışkanlığının zayıf olduğu bir üretin dalıdır. Bunun dolaylı etkisi şu şekilde ortaya çıkar. Sigortanın, ikame mallarının (örneğin yatırım fonlarının) fiyatının yükselmesi bu mallara olan talebi azaltarak sigortaya olan talebin artmasına yol açar. Bu da talep esnekliğine bağlı olarak sigorta arzını ve fiyatını etkiler. Tamamlayıcı malların fiyatının artması da sigorta talebini azaltır. Örneğin otomobil fiyatlarının artması kasko sigortası talebini de düşürür. Bu da sigorta arzını ve arz fiyatını dolaylı bir biçimde etkiler.

1.5.1.1.3. Üretim Faktörlerinin Fiyatı

Arzı belirleyen etkenlerden birisi, üretim faktörleri maliyet fiyatlarıdır. Sigortacılıkta maliyet ve fiyatlandırma, fiyatın belirlenmesinde en yoğun kullanılan yöntemdir. Sigorta sektöründe, sigorta şirketleri fiyatı belirlerken şu hususları dikkate alarak yaparlar. Birincisi, hasar istatistiklerine ve sonuçlarına göre çıkartılan risk, ikincisi emniyet payı, üçüncüsü sigorta şirketlerinin genel giderleri, dördüncüsü üretim organlarına verilecek komisyon payı ve sonucu olarak da kâr payıdır.

1.5.1.1.4. Teknoloji

Teknolojinin ilerlemesi arzı olumlu yönde etkiler. Bilgi-işlem teknolojisi birçok sigorta ürününün sunulmasını hem olanaklı kılmakta hem de fiyatlarını ucuzlatmaktadır. Ayrıca teknolojinin ilerlemesi ile ortaya çıkan yeni hizmetler ve

pahalı aletlerin (bilgisayar, faks gibi) ortaya çıkması yeni riskleri de ortaya çıkarmakta bu da sigorta arzını olumlu yönde etkilemektedir.

1.5.1.1.5. Firmanın Amaçları

Firmaların amaçları da bazen arzdaki bir değişikliği belirleyici etken olarak ortaya çıkmaktadır. Buna örnek olarak da Türk Sigorta Sektörünü gösterebiliriz Sigorta şirketleri ile banka-holding bağlantısı sigorta piyasasında hem rekabeti yok etmiş hem de mal çeşitliliğini sağlayamamıştır. Büyük holdingler kendilerine bağlı kurumları çeşitli risklere karşı korumak için sigorta şirketleri kurmuşlar ve piyasaya açılmamışlardır. Bu da sektörde hem hizmet çeşitlendirilmesini hem de rekabeti yok etmiştir.

1.5.1.1.6. Doğal Yapı

Sigorta arzını etkileyen önemli etkenlerden birisi de doğal yapıdır. Örneğin Türkiye ve Japonya gibi deprem kuşağında yaralan ülkelerde depreme karşı sigorta arzı fazladır. Oysa deprem kuşağında yer almayan ülkelerde ise sigorta arzı hemen hemen yoktur²⁶

1.5.2. SİGORA TALEBİ

Sigorta talebinin kaynağı, risk transferi ile gerçekleştirilen finansal güvenliği sağlamaktan gelmektedir. Bu gelecekte ortaya çıkabilecek bilinmeyen maliyetlerini bilinen bir zamanda belirlibir prim ile ikame etmenin sağladığı faydadır.

1.5.2.1. Sigorta Talebini Belirleyen Etkenler

Sigorta sektörünün gelişmesi ve büyümesi ile ülkelerin gelişmişlik düzeyi arasında pozitif bir ilişki vardır. Bununla birlikte sigorta hizmetine olan talep,

fiyatlar genel seviyesi, sigorta hizmetlerinin fiyatı, riske karşı duyarlılık ile ülkenin diğer sosyal ve politik durumlarına göre belirlenmektedir.⁶⁰

Geleneksel talep teorisi ilkeleri çerçevesinde sigorta talebini belirleyen değişkenleri şu şekilde sıralayabiliriz.⁶¹

1.5.2.1.1. Malın Fiyatı

Bilindiği gibi genel olarak bir malın fiyatı ile talebi arasında ters bir ilişki vardır, yani fiyatı artan bir maldan daha az, fiyatı düşen maldan daha çok talep edilir. Bunun temel nedeni azalan marjinal fayda ile fiyat değişmesinin yarattığı ikame ve gelir etkileridir.

Sigorta açısından bakıldığı zaman tüketicilerin riske karşı tutumlarını üç gruba ayırmak olasıdır. Bunlar riskten kaçınanlar, risk karşısında duyarsız davrananlar ve risk tercih edenlerdir.

Bir kişinin sigortadan sağladığı yarar riskten kaçınma derecesine bağlıdır. Riskten kaçınan kişi, zarar bekleyişini aşan belirli bir primi ödemeyi bilinmeyen zararlara tercih eder. Prim ile zarar bekleyişi arasındaki fark arttıkça sigorta ürünü ancak daha fazla riskten kaçınma davranışı olan daha az sayıda kişi tarafından talep edilir. Sonuç olarak, prim (fiyat) yükseldikçe talep edilen miktar azalır. Riskten kaçınma genel ve ortak bir insan özelliğidir ve sigorta endüstrisinin varlığı da bunun iyi bir kanıtıdır. Risk karşısında nötr olan kişiler ise, zarar bekleyişinin üzerinde bir primi ödemeye hazır olmayan kişilerdir. Riski tercih edenler (risk arayanlar) ise riskli durumları ararlar ve zarar bekleyişine eşit olmayan bir primi bile ödemeyerek kumar oynarlar.

Bir kişi daha fazla sigorta aldıkça güvenliği artar ve ilave satınalmalar bunun marjinal faydasını azaltır. Ancak daha düşük prim düzeylerinde maliyet çok fazla değildir ve ilave fayda fiyatı karşılayabilir. Düşük prim gelir etkisi ile (daha fazla satın alma gücü) veya ikame etkisi ile (sigortaya daha fazla dayanma ve daha

⁶⁰ Yedinci beş yıllık kalkınma planı sigortacılık ihtisas komisyonu raporu s:3 1996

⁶¹ KARACAN Ali İhsan Sigortacılık Ve Sigorta Şirketleri İstanbul 1994. S:77

az risk alma) talebi teşvik edebilir. İkame etkisi muhtemelen daha fazla bilgisi olan ve daha çok seçeneği bulunan büyük sigorta müşterilerinin olduğu piyasalarda en yüksek düzeydedir.⁶⁰

Zorunlu sigortalar (örneğin trafik sigortası gibi) ikameyi önlemekte ve böylece ikame etkisine müdahalede bulunmaktadır. Hayat sigortasında süreli sigortalar ile kâr-paylı olmayan tüm yaşam sigortası esas itibarıyla ölüm halinde toplu bir para öder. Böylesi poliçeler mali güvenlik amacı ile alınmışlardır ve fiyatla talep edilen miktar arasındaki ilişki ters yönlüdür.

1.5.2.1.2. Diğer Malların Fiyatı

Bir malın talebi ile onun ikame mallarının fiyatları arasında pozitif bir ilişki vardır. Yani ikame malının fiyatı artarsa, mala olan talep de artar. Riski önlemenin fiyatında bir azalma nedeniyle daha fazla riski önleme satın alındığında insanlar kendilerini daha güvenli hissedebilirler ve bu da sigorta talebini azaltır. Örneğin yatırım fonlarının getirisinde bir artma hayat sigortası ürünlerinden bir kaymaya ve azalmaya neden olabilir, ikame mallarının fiyatında bir artışın sigortaya olan talebi yükseltmesi beklenebilir. Sigortanın tamamlayıcısı olan ürünlerin fiyatı sigorta talebi ile ters yönde ilişkilidir. Otomobil fiyatlarında düşüş otomobil sigortasına olan talebi artırır. Örneğin Türkiye'de otomobil kredisinin ilk verildiği yıllarda otomobile olan talep artmış bu da sigorta talebini arttırmıştır.

1.5.2.1.3. Gelir

Gelir ile sigorta talebi arasındaki ilişki genel olarak pozitifdir. Bunun somut göstergelerini ileride dünya sigorta sektörüne ilişkin sayısal verileri değerlendirirken göreceğiz. O bölümde görüleceği gibi gelir düzeyi yüksek ülkelerde sigorta talebi görece olarak büyüktür. Reel gelir yükseldikçe sigorta talebi de yükselmektedir. Bu durum şöyle açıklanabilir:

⁶⁰ KARACAN a.g.e. s:54

Yeni satın alma gücü temel olmayan mallara yönelir ve artan yaşam standardını korumak için sigortaya daha yüksek bir talep ortaya çıkar.

Hayat sigortasında, aileler daha fazla koruma-esaslı hayat sigortası talep ederek aile bireylerinin yeni yaşam standardını korumak isteyeceklerdir. Daha yüksek gelir düzeyi tasarruf gücünü artırır. Bu da tasarruf esaslı hayat sigortasına olan talebi artırmaktadır.

iş hayatındaki yatırımların artmasına neden olan ekonomik büyümenin neden olduğu yüksek gelir sigorta talebini artırmakta, hızlanan ekonomik büyüme yeni riskler getiren malların (özellikle sorumluluk ve mal sigortasında) ve hizmetlerin talebini genişletmektedir. Bunlarla birlikte yükselen eğitim düzeyi insanları sigorta konusunda daha bilinçli yapmakta bu da sigorta talebini artırmaktadır. Ayrıca genişleyen ekonominin artan ulaştırma gereksinimi nakliyat ve trafik sigortasına olan talebi artırmaktadır.

1.5.2.1.4.Zevk ve Tutumlar

Bir malın talebi ile insanların zevk ve tutumları arasında yakın bir ilişki vardır. Bilindiği gibi insanların zevk ve tercihleri riskten kaçınmadan risk aramaya kadar uzanmakta, bilhassa sigorta talebinde zevk ve tercihler daha etkili olmaktadır.

1.5.2.2. Kamu İdarelerinin Sigorta Talebine Etkisi

Kamu idarelerinin sigorta talebi üzerindeki etkisi çeşitli biçimlerde ortaya çıkmaktadır. Devlet kişilerin ve şirketlerin gelirlerini, tercihlerini ve zevklerini etkilemektedir. Bunlar şöyle sıralanabilir:

1.5.2.2.1.Vergiler

Vergileme ve vergi istisnaları hem genel olarak sigorta, hem de bazı sigorta türlerinde sigortalılar ve sigortacılar için teşvik aracı veya caydırıcı olarak kullanılabilir. Örneğin hayat sigortası için ödenen primleri belirli bir oranının

(%20'si gibi) sigortalıların devlete ödediği vergilerden düşülmesi hayat sigortası yaptıranların sayısını artırmaktadır.

1.5.2.2.2. Sosyal Güvenlik Politikaları

Sosyal güvenlik sistemi belirli bir noktaya kadar özel sigorta şirketlerini olumsuz yönde etkilemektedir. sosyal güvenlik sistemi gelişmiş ülkelerde hayat sigortasının fazla gelişmediği açıkça görülmektedir. Sosyal güvenlik sisteminin yetersiz kaldığı ve gelir düzeyinin belirli bir seviyenin üzerindeki ülkelerde hayat ve sağlık sigortalarına talep artmaktadır.

1.5.2.2.3. Zorunlu Sigortalar

Zorunlu sigortalar, zorunlu tutulan sigorta dallarındaki talebi doğrudan artırır. Ayrıca, ülkemiz gibi gelişmekte olan ülkelerde sigortanın bilinmemesi sigorta talebini olumsuz yönde etkilemektedir.⁶³Zorunlu sigortalar aynı zamanda bireylerin sigorta hakkında bilgilendirilmesini sağladığından diğer sigorta dallarının da talebini artırmaktadır.

1.5.2.2.4. Teşvik Kampanyaları

Belirli riskler konusunda kamuoyunu daha duyarlı hale getirmek amacıyla kamu ve özel kurumların yaptığı kampanyalar sigorta talebini artırıcı yönde etkilemektedir. Özellikle gelişmekte olan ülkelerde riskler ve bu risklerden korunma yolları bilinmemektedir. Bu nedenle yapılan kampanyalar sigortanın bir ihtiyaç olduğunu ortaya çıkarmakta bu da sigorta talebini olumlu yönde etkilemektedir.

1.5.2.2.5. Enflasyon

Hükümetlerin yatırımları arttırmak amacıyla aşırı açık bütçe politikaları uyguladıkları dönemlerde ortaya çıkan yüksek enflasyon, gelir dağılımını

⁶³ULUTEKİN Hanifi "Türkiye'de Sigortacılığın Gelişimi Ve Geliştirme İmkanları" 1986 s:46

ücretlilerin aleyhine bozduğu için hayat sigortasını olumsuz yönde etkilemektedir. Diğer taraftan, enflasyonu aşağıya çekmek amacıyla hükümetler tarafından uygulanan yüksek fiyat artışları, vergilerin artırılması ve ek vergi gibi şok politikalar hem hayat sigortasını hem de diğer sigorta dallarını olumsuz yönde etkilemektedir. Diğer taraftan enflasyonun belirsizliği artırması da sigorta talebini artırmaktadır.

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRK SİGORTA SEKTÖRÜNDEKİ KURUMLAR

Ülkemiz sigorta sektöründe yer alan hukuki organizasyon türleri yada sektördeki oyuncuları şu şekilde sıralayabiliriz:

Sigorta Şirketleri

Reasürans şirketleri

Kamusal otoriteler ve Denetim şirketleri

Aracı ve yardımcı Meslekler

Meslek örgütleri

2.1. SİGORTA ŞİRKETLERİ

Sigorta şirketleri, karşılaşılabilecekleri tehlikelere karşı sigorta olmak isteyen kişi ve kuruluşlara belli bir prim karşılığında teminat veren ve kuruluşları kanunlarla belirlenmiş olan şirketlerdir.⁶⁴

2002 yılı itibariyle sektörde 58'İ sigorta şirketi, 3'ü reasürans şirket olmak üzere 61 şirket faaliyet göstermektedir. Bu rakamlar sektöre yeni girenler ile artmakta çıkanlar ile azalmaktadır. Yeni girenler arasında Bireysel Emeklilik Lisansı alan şirketler olmasına karşın sektörden çıkanlar mali yapılarının zorlaşması nedeniyle izinleri iptal edilen şirketlerdir. Türk sigorta sektöründe şirket sayısı çok gözükmeye karşın sektördeki en büyük on sigorta şirketinin pazar payı %60 dır.⁶⁵

⁶⁴ ELBEYLİ, a.g.e. s.24

⁶⁵ "Türk Sigorta Sektöründe Faaliyet Gösteren Şirketler" 2001 İnter Araştırma İletişim A.Ş 2001

Tablo No: 2.1: Sigorta Şirketleri Sayısı

Faaliyet Alanı	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Sigorta Şirketleri	54	58	60	65	63	63	63	58
Hayat	15	16	17	23	22	22	22	21
Hayat Dışı	39	42	43	42	41	41	41	37
Reasüran Şirketleri	4	4	4	4	4	4	4	3
Toplam	58	62	64	69	67	67	67	61

Kaynak: Türkiye Sigorta ve Reasürans Şirketleri Birliği 2002 F.Raporu s:5

2002 yıl sonu itibariyle sektörde faaliyette bulunan 58 sigorta şirketinin 37'si hayat dışı sigorta branşlarında, 21'i hayat branşında, sigorta şirketleridir.

Kredi sigortalarının ayrı bir branş olarak tesis edilmesi sonucunda sigorta branş sayısı 10'a yükselmiştir. Ancak 2001 yılı itibariyle kredi sigorta branşında faaliyette bulunmak üzere ruhsat alan sigorta şirketi sayısı 1'dir.

Sektörde sigorta branşlarında Hazine Müsteşarlığı'ndan ruhsat alarak faaliyette bulunan sigorta şirketleri tarafından mal sigortaları, can sigortaları ve sorumluluk sigortaları olarak üç ana grup altında 29 ayrı türde sigorta sözleşmesi yapılmaktadır. Söz konusu sigorta türlerine ilişkin sigorta sözleşmeleri Türk Ticaret Kanunu, Borçlar Kanunu ve Sigorta Murakabe Kanunu hükümleri çerçevesinde her bir tür için ayrı ayrı hazırlanarak yürürlüğe konulan sigorta genel şartlarına göre yapılmaktadır.

Tablo No: 2.2 Branşlara Göre Sigorta Şirket Sayıları

Branşlar	1998	1999	2000	2001	2002
Yangın	41	40	40	35	35
Nakliyat	41	40	40	36	34
Kaza	41	40	53	53	52
Makine-Montaj	41	40	39	35	35
Tarım	16	15	12	11	14
Sağlık	41	40	36	34	38
Ferdi kaza	59	58	58	58	56
Kredi	0	1	1	1	1
Hayat	38	35	32	33	29

Kaynak: Türkiye Sigorta Denetleme Kurulu 2001 ve 2002 Sigortacılık Faaliyeti Hakkında ki Raporları

2.2. REASÜRANS ŞİRKETLERİ

2.2.1. REASÜRANS KAVRAMI

Sigorta şirketlerine gerek duydukları korunmayı sağlayan bir olgudur. Sigortacının kendisini koruma gereksinimi sadece büyük boyutta tek tek rizikolar karşısında değil, yığıldıkça çığ gibi büyüyen sayı ve boyutta tazminat talepleri, mahkeme kararları karşısında da kendisini hissettirir. Üstelik, bazen olay ile tazminatın bağlanması arasında o kadar uzun zaman geçebilir ki, azami hasar tutarını önceden kestirmek de mümkün değildir.⁶⁴

Reasürans, "tekrar sigorta " anlamına gelir. Sigortacı, reasürans işletmesi ile yaptığı sözleşmeyle kendi yapmış olduğu sigorta sözleşmelerinin sonuçlarına karşı, reasürans işlemi aracılığı ile korunur. Sigorta şirketleri üstlendikleri risklerin tümünü kendi bünyelerinde tutamayacaklarından dolayı, bu risklerin bir bölümünü reasürans yoluyla diğer sigorta ya da reasürans şirketlerine devretmektedirler. Reasürans işlemleri maliyetleri artırmakla birlikte, riskin gerçekleşip hasarın ortaya çıkması halinde tazminat reasürörler tarafından ödeneceği için sigorta şirketlerini yıkıcı ödemelerden kurtarmaktadır.

Sigorta işletmesi üzerine aldığı riskin bir kısmını devretmeyip kendisinde tutar ve önceden belirlenen bu kısma "konservasyon" denir. Riski devreden işletmeye de "sedan" işletme adı verilir. Türkiye'de konservasyon haddi, her sigorta işletmesinin sermaye ve yedek akçelerine göre, Sanayi ve Ticaret Bakanlığı'na belirlenir.

Sigortacının reasürans koruması satın alması için pek çok neden vardır. Bunların önemli olanları aşağıda sıralanmıştır. Sigorta şirketi:

- Sermayesini ve hissedarlarının katılım paylarını korumak için,
- Yıldan yıla dalgalanması olan neticelerini dengelemek için,

⁶⁴ GEDİZ Ergin. İngiltere'de Temel Reasürans Kavramları ve Uygulamaları Hakkında Rehber Bilgiler. İstanbul: TSEV Yayın No:8,1995. s. 1

- Muhtelif branşlarda kabul kapasitesini arttırarak daha fazla iş yapabilmek için,
- Yasal ve gerekli asgari yeterlilik güvencesini sağlayabilmek ve teminat verebilmek için,
- Üstlendiği rizikoları tüm dünya piyasalarına dağıtabilmek ve böylece hasarların kendisine olduğu kadar ülkenin ekonomisine de yük olmasını engellemek için, reasürans yaptırır.⁶⁷

Reasürans, isteğe bağlı (ihtiyari) ve zorunlu (Mecburi) anlaşmalı reasürans olarak ikiye ayrılır.

2.2.1.1. İsteğe Bağlı (İhtiyari) Reasürans

İsteğe bağlı reasürans, gerek sigortalının gerekse reasürörün her bir müstakil rizikoyu kendi şartları içinde değerlendirerek mukaveleden doğan hiçbir zorunluluk olmadan teklif ve kabul veya ret seçeneğini ifade eder. İhtiyari reasüransın en belirgin özelliği sigortacının daha sigorta teklifini kabul etmeden reasürörden kuvertür, yani o riziko için korunma satın alması gerekliliğidir. Bu zorunluluk iki sebepten doğar. Birincisi direkt sigorta ile üstlenilen yükümlülüklerin tümünün reasürans teminatı içinde olmasını garanti altına almış olmak, ikincisi ise sigortacının reasürans vasıtası ile, rizikoyu üstlenmeden, reasürörün aynı konudaki bilgi ve tecrübe birikiminden yararlanabilmesini sağlamaktır.

2.2.1.2. Zorunlu (Mecburi) Anlaşmalı Reasürans

Bu yöntemde sigorta ile reasürör aralarında bir sözleşme imzalarlar. Bu anlaşmaya göre reasürör trete kapsamına giren iş türlerinde kendisine belirlenmiş oranlarda yapılacak tüm rizikolarla ilgili devirleri otomatik olarak kabul etme yükümlülüğü altına girer. Bu zorunlu bir anlaşmadır, ve iki tarafı birden bağlar.

Zorunlu anlaşmalı reasüransta sağlanan kuvertür otomatik olarak işlediğinden, sigortalıya kabul ettiği her rizikoda belirli bir oranda reasürans

⁶⁷SAĞLAM.a.g.e. s:25-26

korunması verilmiş olur. Bu nedenle düşüktür. Zorunlu reasürans kendi içinde ikiye ayrılır;

Eksedan Treteleri ve Fazlalık tretesi de denilen bu anlaşmalarda, sedan işletme üzerine aldığı riskin belli bir kısmını (konservasyonunu aşan kısmını), reasürans işletmesine devreder. Reasürans işletmesi bu işlemde, reasürans komisyonu alır.

Kot-Par Tretesi (Nispi İştirak Reasüransı): Sedan işletme üzerine aldığı riskin, belli bir kısmını reasürans işletmesine devretmek ve reasürans işletmesi de bunu, kabul etmek zorundadır. Anlaşma maddesinde riskin ne oranında devredileceği belirtilmiştir.⁶⁸

Türkiye'de 3 reasürans şirketi faaliyet göstermekle birlikte, reasürans işlemleri ağırlıklı olarak Milli Reasürans T.A.Ş.'ne yapılmaktadır. 2002 yılında bu 3 şirketin kabul ettikleri 385 trilyon 953 milyar TL'lik reasürans ve retrosezyon miktarının %82,27 sini Milli Reasürans şirketi geri kalan bölümü ise Destek Reasürans şirketi gerçekleştirmiştir.

2001 yılında faaliyet gösteren reasürans şirketlerinin kabul ettikleri reasürans ve retrosezyon miktarları branşlar bazında tablo 2.3 de gösterilmiştir.

2.2.2. KOASÜRANS KAVRAMI

Birden fazla sigorta işletmesinin tek bir riski üzerlerine almalarına, koasürans (müşterek sigorta) denir. Koasürans ta genel olarak büyük bir risk, çeşitli sigorta işletmelerince eşit koşullarla paylaşılmaktadır. Fakat reasüransın aksine, koasüransa giren bir sigorta işletmesi koasüransa dahil olan diğer sigorta işletmeleriyle ayrı ayrı muhatap olmaktadır.

⁶⁸ AKAT İlker, Türkiye'de Teknik ve Ekonomik Veçheleri İle Reasürans. İzmir:Ticaret Odası Yayın No:86 . s. 11

TABLO No :2.3: 2001 Yılı Reasürans Şirketlerinin Dallar İtibariyle Aldıkları Primler

(Milyar TL)

Şirket Adı	Sigorta Dalları							Toplam
	Yangın	Nakliyat	Kaza	Makine Mon.	Ziraat	Sağlık	Hayat	
Destek Reasürans	20867	3,379	19,531	3583	86	1297	52	48795
Halk Reasürans	15	9	11	50	0	0	0	85
İstanbul Reasürans	0	0	0	0	0	0	0	0
Milli Reasürans	80929	14699	117308	20004	1099	21381	2014	257434
Toplam 2001	101811	180,67	136,850	23,637	1,185	22,676	2,066	306,314
2000	49798	10740	113553	13789	1009	16847	2023	207760
1999	31.809	7.023	64.474	8.693	630	10.619	1.215	124.463
1998	17.469	5.513	38.762	5.454	513	5.964	1.031	74.706
1997	9.694	4.055	23.485	3.045	330	3.056	682	44.347
1996	4.728	2.460	10.900	1.376	244	1.188	360	21.256
1995	2.540	1.399	5.747	755	80	474	166	11.161

Kaynak: Sigorta Denetleme Kurulu, 2001 Yılı Faaliyet Raporu

2001 yılında reasürans şirketlerinin almış olduğu prim tutarlarında bir yıl öncesine göre %66,6 oranında artış gerçekleşmiştir.

2.2.3.RESTROSESYON İŞLEMLERİ

Reasürans işletmesi kendi üzerine aldığı riskleri, başka bir reasüröre devredebilir. Yapılan bu işleme, "restrosesyon" adı verilir. Restrosesyon işlemi, reasürörler arasında gerçekleşir ve reasürörler arasındaki anlaşmalar çoğu kez kot-par biçiminde olur. Restrosesyona, "ikinci derecede reasürans" da denilmektedir.

Alınan bu primlerden reasürans şirketlerinin devrettikleri ve üzerlerinde tuttıkları tutarlar tablo 2.4 de gösterilmiştir.

Tablo No:2.4 Reasürans Şirketlerinin Aldıkları ve Devrettikleri Primler
(Milyar TL)

Şirket Adı	Alınan Reasürans Primleri			Devredilen Retrosesyon Primleri			Şirkete Kalan	
	Yurt İçi	Yurt Dışı	Toplam	Yurt İçi	Yurt Dışı	Toplam	Miktar	Oran
Destek Reasürans	66869	1526	68395	1	10925	10926	57469	84,3
Halk Reasürans	21	0	21	0	183	183	162	7,41
İstanbul Reasürans	0	0	0	0	0	0	0	0
Milli Reasürans	315313	2292	317605	35185	27862	63048	322973	83,67
Toplam 2002	382203	3818	386021	35186	27862	63048	322973	83,67
2001	304446	1868	306.314	25.945	21.973	47.918	258.396	84,36
2000	206895	865	207,760	12,825	16979	29804	177,955	85,65
1999	123,726	740	124,466	6,685	11,570	18,255	106,211	85,33
1998	74.147	559	74.706	4.082	7.198	11.280	63.426	84,9
1997	44.034	313	44.347	1.848	4.903	6.751	37.596	84,8
1996	31.123	133	31.256	1.015	2.159	3.174	28.082	89,8
1995	10.863	107	10.970	483	1.241	1.724	9.246	84,3

Kaynak: Sigorta Denetleme Kurulu, 2002 Yılı Faaliyet Raporu

Reasürans şirketleri primlerin %99,01'ini yurt içinden, %0,99'nu ise yurt dışından almışlardır. Reasürans şirketleri almış oldukları primlerin %16,33'ünü devretmiş, %83,67'sini üzerlerinde tutmuşlardır.

Reasürans şirketleri 2002 yılında almış oldukları primlerin %24,39'u oranında komisyon ödemiş ve vermiş oldukları primlerin %17,01'i oranında komisyon almışlardır.

2.3. ACENTELER

Sigortacılık faaliyetlerinin gerçekleşebilmesi için sigorta ve reasürans şirketlerinin dışında gerekli olan üçüncü unsur acentelerdir. 14.12.1994 tarih ve 22141 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanan Sigorta Acenteleri Yönetmeliği'ne göre, sigorta acenteleri "her ne ad altında olursa olsun sigorta şirketine tabi bir sıfatı olmaksızın, bir sözleşmeye dayanarak belli bir yer veya bölge içinde, daimi bir surette Türkiye'deki sigorta şirketlerinin sigorta sözleşmelerine aracılık eden veya bunları sigorta şirketi adına yapan gerçek veya tüzel kişiler" şeklinde tanımlanırken,

tali acentelerin "sigorta acentelerinin acentelik faaliyetleri ile ilgili olarak tayin ettikleri gerçek veya tüzel kişiler" olduğu ifade edilmiştir.⁶⁹

Sigorta sektörünün cirosunun %76 sını acenteler gerçekleştirmektedir. Sigortayı pazarlayıp satmakla sorumlu birim acenteler olmasına rağmen, Türkiye'de sigorta prim üretiminin önemli bir oranı da bankalar tarafından gerçekleştirilmektedir. Hemen her büyük sigorta şirketinin birlikte çalıştığı bir banka mevcuttur. Kredi için başvuran müşterilerden aldıkları teminat karşılığında bu kişilerin bina ve tesislerini sigortalayan bankaların, pazarlama ve tanıtım yapmaksızın pastadan en büyük payı alması normal sigorta acenteleri açısından haksız rekabete yol açmaktadır. Bunun yanı sıra, büyük şirketler grubu ve holdinglerin acentelik alıp kendi müesseselerinin işlerini, yapmaları da, acenteler arasında eşitsizliğe neden olarak serbest rekabeti engellemektedir.

Türkiye Sigorta Denetleme Kurulu'nun 2001 yılı faaliyetlerine ilişkin raporuna göre, Türkiye'de faaliyet gösteren 61 şirketin toplam 14010⁷⁰ adet acentesi bulunmaktadır. Bu sayıya, 7.600 civarında banka şubesini de eklediğimizde acente sayısı 22.000'i geçmektedir. Sektörde üretimin %67'lik bölümü acenteler tarafından yapılmaktadır.

2.4. HAZİNE MÜSTEŞARLIĞI

Hazine müsteşarlığı, sigortacılık genel müdürlüğü ve sigorta denetleme kurulu olarak iki birimden oluşur.

- **Sigortacılık Genel Müdürlüğü:** Sektörün gereksinim duyduğu mevzuatı hazırlar. Sigorta ve reasürans şirketlerinin kuruluş ve faaliyet işlemleri poliçe, prim üretimi, hasar ödeme, yasal, mali karşılık ayırma gibi işlemleri yürütür.

- **Sigorta Denetleme Kurulu:** Sigorta ve reasürans şirketlerinin faaliyetlerini kontrol eder. Sermaye yapısı, risk karşılama oranı, reasürans koasürans

⁶⁹ Vakıf sigorta "sigortacılık sektörü" www.vakifbank.com.tr 24/05/2003

⁷⁰ GÜVEL a.g.e s: 35

işlemleri, hasar, tahsilat, poliçe üretimi gibi faaliyetlerin kontrolünü yapar. Gerekliğinde ceza verir.

2.5. SİGORTA VE REASÜRANS ŞİRKETLERİ BİRLİĞİ

Birliğin amacı, sigortacılık mesleğinin gelişmesine, şirketler arasında dayanışmanın teminine, şirketlerin sigortacılık mesleğinin gerektirdiği düzen içerisinde Türk ekonomisinin ihtiyaçlarına uygun olarak çalışmalarını sağlamak ve haksız rekabeti önlemek üzere gerekli kararları almak ve uygulamaktır.⁷¹

Türkiye'de çalışan bütün sigorta ve reasürans şirketleri, ruhsatnamenin alınmasından itibaren üç ay içerisinde birliğe üye olmak ve bu Yönetmelik hükümlerine uymak ve Birliğin yetkili organlarının alacağı kararları uygulamak zorundadırlar.⁷²

2.6. SİGORTA ARACILARI(SİGORTA PRODÜKTÖRLERİ, SİGORTA VE REASÜRANS BROKERLERİ, SİGORTA EKSPERLERİ)

2.6.1.PRODÜKTÖRLER:

7397 sayılı Sigorta Murakabe Kanunu'nun 37. maddesinde sigorta Prodüktörlerinin tanımı ve işlevleri aşağıdaki şekilde belirtilmiştir:

Sigorta ettiren ve sigortacıya bağlı olmaksızın çeşitli sigorta dallarında sigorta olmak isteyenlere bilgi vererek sigorta sözleşmesinin şartlarını müzakere ve tehlikenin konusu ve özelliklerine göre sigorta teklifnamesini hazırlamada yardımcı olan ve çalışmalarının karşılığı olarak komisyon alan gerçek veya tüzel kişilere Prodüktör denir. Prodüktörlerin faaliyette bulunabilmek için Sigorta ve Reasürans Şirketleri Birliğinden prodüktörlük belgesi almaları zorunludur.

Broker ve prodüktörler acentelik yapamazlar. İşe başlamalarına, faaliyetlerine ve yapamayacakları işlere ilişkin usul ve esaslar ve defter, belge ve kayıt düzeni ile ilişkin diğer hususlar yönetmelikle düzenlenir.

⁷¹ GÜVEL a.g.e s:37

⁷² AVCI. a.g.e. s.:248-249

2.6.2.BROKERLER

7397 sayılı Sigorta Murakabe Kanunu'nun 37. maddesinde sigorta brokerlerinin tanımı ve işlevleri aşağıdaki şekilde belirtilmiştir:

Sigorta sözleşmelerinde sigortalıyı temsil ederek ve sigorta şirketinin seçiminde tamamen tarafsız ve bağımsız davranarak, tehlikelerin sigorta edilmesi için, sigorta sözleşmesi yapmak isteyenlerle sigorta şirketini bir araya getiren sigorta sözleşmesinin akdinden önceki gerekli hazırlık çalışmalarını yapan ve gerektiğinde bu anlaşmaların uygulanmasında, özellikle tazminatın ödenmesinde yardımcı olan gerçek veya tüzel kişilere sigorta brokeri, bu işleri sigorta şirketleri ile reasürans şirketleri arasında yapanlara da reasürans brokeri denir.

Sigorta ve Reasürans brokerlerinin Müsteşarlıktan ruhsat almaları zorunludur.

2.6.3.SİGORTA AKTÜERLERİ-EKSPERLERİ

7397 sayılı Sigorta Murakabe Kanunu'nun 38. maddesinde sigorta hasar eksperleri ve aktüerler konusunda aşağıdaki hükümler yer almaktadır:

İstatistik ve olasılık hesapları yoluyla sigorta rizikolarını ve primlerini hesaplayan kişilere aktüer; sigorta edilen rizikoların gerçekleşmesi sonucunda ortaya çıkan kayıp ve hasarların miktarını, nedenlerini ve niteliklerini tespit ile mutabakatlı kıymet, ön ekspertiz ve gözetim gibi işlemleri mutat meslek halinde yapan kişilere sigorta hasar eksperisi denir.^{71 72}

⁷¹ AVCI. a.g.e. s:34-50

⁷² ERGENEKON.a.g.e. s.:15-16

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRK SİGORTA PİYASA KARAKTERİSTİKLERİ

3.1. PRİM ÜRETİMİ

Sigorta sektörünün temel ürünü toplam prim üretimi olup bu sigortaya olan talebin parasal göstergesidir. Türk sigorta sektörü 2002 yılında gerçekleştirdiği toplam prim üretimi cari fiyatlarla bir önceki yıla göre %45,3 oranında artarak 3 katrilyon 631 trilyon 349 milyar liraya yükselmiştir.⁷³

Sektörde faaliyette bulunan sigorta şirketlerinin yıllar itibariyle ürettiği oldukları yurtiçi direkt primler branşlara göre tabloda gösterilmektedir.

Tablo No:3.1 Branşlar İtibariyle Prim Üretimi

SİGORTA DALLARI	YURTIÇİ DİREK PRİMLER				ARTIŞ %
	2001		2002		
	MİKTAR	ORAN %	MİKTAR	ORAN %	
YANGIN	440,326	17,59	650,026	17,90	47,62
NAKLİYAT	107,488	4,29	158,690	4,37	47,64
KAZA	1,095,882	43,77	1,547,975	42,63	41,25
MAKİNE MONT	120,573	4,82	182,262	5,02	51,16
ZİRAAT	8,564	0,34	15,292	0,42	78,56
SAĞLIK	271,622	10,85	408,755	11,26	50,49
HAYAT	459,389	18,35	668,350	18,41	45,49
TOPLAM	2,503,844	100,00	3,631,349	100,00	45,3

Kaynak Sigorta Denetleme Kurulu 2002 Faaliyet Raporu

Tabloda görüleceği üzere 2002 yılında yurtiçi direkt prim üretimi önceki yıla göre %45,03 oranında artmıştır. D.İ.E. Toptan fiyat artışı 2002 yılı için %30,8 oranında gerçekleştiğine göre prim üretimindeki artış enflasyonun üstünde gerçekleşmiştir. Şüphesiz ki ülke ekonomisinin yaşamış olduğu istikrarlı havanın etkisi prim üretimini olumlu yönde etkilemiştir.

⁷³ SİGORTA DENETLEME KURULU 2002 Faaliyet Raporu s:5

Yurtiçi direkt prim üretiminin son beş yıl itibariyle seyri yıl sonu TCMB döviz alış kuru esas alınarak ABD doları bazında aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo No:3.2 Yıllar İtibariyle prim Üretimi (milyon\$)

Yıllar	Prim Üretimi \$
1998	1,745
1999	1,801
2000	2,642
2001	1,731
2002	2,213

Kaynak:1999-2002 Hazine İstatistikleri.

Görülebileceği gibi 2002 yılında yurtiçi direkt prim üretimi %17,29 luk bir artış göstererek 2,213, milyon \$ olarak gerçekleşmiştir.

2001 yılında yurt içi direkt prim üretiminin Gayri Safi Yurtiçi Hasılaya oranı %1,38 iken 2002 yılında (2002 cari alış fiyatlarıyla GSYİH 276 katrilyon 2 trilyon 988 milyar TL) bu oran %1,31 e düşmüştür.⁷⁶ Alınan yurtiçi direkt prim karşılığı verilen teminatların toplamı,cari alıcı fiyatlarıyla GSYİH değerinin 9,49 katıdır. Branşların son 10 yıla ilişkin yurtiçi direkt prim üretimi içindeki payları tabloda gösterilmiştir.

Tablo No :3.3 Direkt Primlerin Sigorta Dalları İtibariyle Dağılımı %

Yıl	Yangın	Nakliyat	Kaza	Mak. Montaj	Sağlık	Hayat Dışı	Hayat
1990	19,8	12,1	43,5	3	0	79,5	20,0
1991	15,7	10,1	47,5	3,3	1,1	78,9	21,0
1992	14,8	9,2	51,0	3,0	1,7	80,7	19,2
1993	16,1	8,9	54,2	3,3	2,0	85,5	14,5
1994	18,5	11,2	50,6	4,1	2,9	87,8	12,2
1995	17,2	10,9	49,1	4,0	4,8	87,1	12,8
1996	16,7	10,1	45,8	4,7	6,5	85,3	14,7
1997	15,2	7,9	47,0	4,9	8,5	84,3	15,7
1998	13,8	5,9	46,5	4,7	9,7	83,2	16,8
1999	16,2	4,5	44,3	4,0	10,9	82,1	17,9
2000	14,4	4,0	48,0	3,8	10,6	81,6	18,38
2001	17,6	4,3	43,8	4,82	11,0	81,7	18,35
2002	17,9	4,4	42,6	5,2	10,42	82,7	18,42

Kaynak:Sigorta Denetleme Kurulu Faaliyet Raporu S:8

⁷⁶ 2002 SDK denetleme raporu s:7

Tabloda görüleceği gibi kaza dalında bir azalma olmasına karşın diğer tüm dallarda bir artış söz konusudur. Kaza dalının prim üretimi içindeki payı önemli bir oranda düşerek son 12 yılın en düşük seviyesine gelmiştir

3.2. REEL PRİM ARTIŞI

Sigorta sektöründe reel prim artışı 2001 yılında %14,5 olarak gerçekleşmiştir.

Tablo No :3.4. Dolar Bazında Prim Üretimi

Yıl	Alman Direkt Prim		Prim Artışı (%)	
	(Milyon TL)	(Milyon \$)	TL	(\$)
1981	22.851	203	-	-
1982	33.874	206	48,2	1,5
1983	46.311	203	36,7	-1,5
1984	85.288	231	84,2	13,8
1985	129.817	247	52,2	6,9
1986	191.510	281	47,5	13,8
1987	311.989	363	62,9	29,2
1988	572.082	401	83,4	10,5
1989	1.056.394	497	84,7	23,9
1990	2.211.100	710	109,3	42,9
1991	4.033.400	964	82,4	35,8
1992	8.171.400	1.187	102,6	23,1
1993	17.203.910	1.563	110,5	31,7
1994	31.729.591	1.066	84,4	-31,8
1995	63.250.523	1.377	99,3	29,2
1996	128.167.862	1.588	102,6	12,4
1997	283.084.008	1.850	120,9	19,5
1998	549.736.978	2.119	94,2	14,5
1999	972.336.00	2.318	77,2	10
2000	1.774.984.000	2.867	82,55	24
2001	2,503,844,000	1.731	41,06	-40
2002	3,718,520,000	2,213	44,91	17,29

Kaynak:S.D.K. 2001 faaliyet raporu ve 2002 TSRB faaliyet raporu

3.3. PRİM HACMİNİN GAYRİSAFİ YURTIÇİ HASILA'YA ORANI

Sigorta sektörünün gelişmişlik derecesini gösteren toplam primlerin GSYİH içerisindeki oranı, sigortacılık sektörünün ülke ekonomisi içerisindeki yerini göstermektedir. Ekonomisi hızla büyüyen ve sigortacılığın gelişmesi için gerekli ortamı sağlayan ülkelerde bu oranın yüksek olduğu görülmektedir.

Türkiye'de sigorta sektörünün GSYİH içerisindeki payı 1998 yılına kadar %1'in altında kalmış ve 1998 yıl sonu itibariyle %1,04'e, 1999 yıl sonu itibariyle ise %1,26'ya yükselmiştir. 2000 yılında yurtiçi prim üretiminin GSYİH içerisindeki payı %1,42 iken 2001 yılında (2001 yılı cari alıcı fiyatlarıyla GSYİH 181,408,563 MİLYAR TL) bu oran %1,38 e düşmüştür.(önceki yıllarda cari faktör fiyatlarına göre hesaplanan GSMH'ya oranlanan direkt prim üretimi bu yıl cari alış fiyatlarına göre hesaplanan GSYİH değerine oranlanmıştır)⁷⁷ 2002 yılında ise cari fiatlarla GSMH 271 katrilyon 406 trilyon olarak gerçekleşmiş olup Toplam sigorta prim üretimi 3 katrilyon 718 trilyon 520 milyar olarak gerçekleşmiş toplam primlerin GSMH'ya oranı %1,4 olarak gerçekleşmiştir⁷⁸

Tablo No:3.5. Prim Hacminin Gayrisafi Yurtiçi Hasıla'ya Oranı

	Prim Üretimi (Milyar TL)	GSYİH (Milyar TL)	%
1995	64.188	7.854.887	0,82
1996	130.204	14.978.067	0,87
1997	286.618	29.393.262	0,98
1998	557.905	53.518.332	1,04
1999	972,336	75,060,227	1,26
2000	1,774,984	109,193,212	1,42
2001	2,503,844	181,408,563	1,38
2002	3,718,520	271 406 000	1,40

**Kaynak: GSYİH için DPT, Temel Ekonomik Göstergeler
Primler İçin T.S.R.B. Yıllık Faaliyet Raporları**

⁷⁷ Hazine Müsteşarlığı 2001 SDK RAPORU S:6

⁷⁸ D.P.T . 2003 Yılı Programı

3.4. KİŞİ BAŞINA PRİM ÜRETİMİ

Ekonomik gelişmenin sigorta faaliyetleri üzerinden izlenebildiği bir diğer ölçü de kişi başına düşen prim hacmidir. Bir ülkenin kişi başına düşen prim tutarı, fert başına gelirden zaruri ihtiyaçların düşülmesinden sonra fiilen sigortaya ayrılan kısmı göstermektedir.

Hazine Müsteşarlığı verilerine göre; kişi başına prim üretimi gerek sabit ve cari fiyatlarla gerekse dolar bazında yıllar itibariyle artış göstermektedir. 1981 yılında 4,5 USD olan kişi başına prim üretimi 1998 yılında 26,89 USD 2000 yılında 40,42 USD, 2001 yılında 25,7 USD ve 2002 yılında ise 36,1 dolar olarak gerçekleşmiştir. 1998 yıl sonu itibariyle 88 ülke içinde 73. sırada yer almıştır.

Tablo No:3.6 Kişi Başına Düşen Sigorta Primleri

Yıl	Kişi Başına Düşen Prim	
	TL	(\$)
1981	502	4,5
1982	725	4,4
1983	967	4,2
1984	1.737	4,7
1985	2.581	4,9
1986	3.726	5,5
1987	5.931	6,9
1988	10.653	7,5
1989	19.242	9,1
1990	39.414	12,7
1991	70.391	16,8
1992	139.444	20,3
1993	286.732	26,0
1994	516.769	17,4
1995	1.003.977	21,9
1996	1.984.023	24,3
1997	4.522.109	29,6
1998	8.485.428	32,7
1999	15.010.629	35,9
2000	27.171.196	43,6
2001	37.457.017	30,7
2002	54.374.857	36,1

Kaynak: Sigorta faaliyet denetleme Kurulu faaliyet raporları 1985-2002

3.5.İSTİHDAM

Sigortacılığın başarısı, hizmet sektörünün diğer tüm dallarında olduğu gibi, bilgi ve teknolojinin yanı sıra çağdaş yönetim tekniklerini kullanan, iyi eğitilmiş, sorunlara karşı etkin ve gerçekçi çözümler üretebilen kaliteli insan gücü istihdamı ile yakından ilişkilidir. Sigorta sektörünün istihdama katkısı hem doğrudan hem de dolaylı yollardan olmaktadır. Sigorta sektöründe fiilen çalışanlar sektörün istihdama direkt katkısını oluşturur. Dolaylı olarak katkı ise sektörde toplanan fonların üretim alanlarına yatırım olarak aktarılması sonucu ortaya çıkar.

Türk sigorta sektöründe çalışanların sayısı 2002 yılı itibariyle bir önceki yıla oranla %3,9 oranında artarak 10751 kişiye ulaşmıştır. Sektörde çalışan personelin %56'sını üniversite mezunu personel oluşturmaktadır. Sektörde acentelerde çalışanlar ve sigorta eksperleride dahil edilirse çalışan kişi sayısı 40 bin kişiyi bulmaktadır. Ancak bu rakamların Türkiye'deki toplam işgücüne (2002 rakamlarıyla 20,402,000) oranlandığında çok düşük kaldığı gözlenecektir.

3.6. KARLILIK

Sigortacılık sektöründe karlılık teknik ve mali olmak üzere iki gruba ayrılmaktadır. Teknik karlılık; sigorta faaliyetleri sonucu sağlanan kar, mali kar ise; sigorta fonlarının çeşitli finansal varlıklarla değerlendirilmesi sonucu elde edilen kardanır

3.6.1. TEKNİK VE MALİ KARLILIK

Sigorta şirketlerinin kar kompozisyonu 1990-2002 döneminde incelendiğinde, cari ekonomik koşulların teknik karlılığın bilanço karı içindeki oranını hızla azalttığı ve şirketlerin mali karlılıklarını kullanarak işlevlerini sürdürdükleri görülmektedir. Bu dönemde mali karlılık enflasyonun faiz oranlarına yaptığı baskılar sonucu artmıştır. Sigorta sektöründe arzu edilen, yüksek değil, makul ve istikrarlı bir teknik karlılığın sağlanmasıdır.

1980'li yılların sonuna kadar tarifeli sistem içerisinde artış göstererek %40'lara ulaşan teknik karın toplam prime oranı, serbest tarife sistemine geçilmesiyle birlikte 1991 yılından sonra düşmeye başlamıştır. Mali kar ise 1993 yılına kadar eksi değerinde kalmış, bu yıldan sonra artıya geçmiş ve 1996 yılında mali kar teknik karı geçmiştir.

Gerek hayat dışı gerekse hayat branşında sektörel karlılıkta, esas faaliyet gelirlerinden sağlanan karlılık diğer gelirlerin özellikle faiz gelirlerinin gerisinde kalmıştır.

Toplam karlılıkta teknik kar payının gittikçe azalmasına karşın, esasını faiz gelirlerinin oluşturduğu mali karların payı artmış, bunun sonucunda sektör karlılığını korumuştur. Teknik kardaki bu dalgalanma sektörde yaşanan fiyat rekabetine bağlanmaktadır.

1998 yılından itibaren genel giderler ile karşılıkların artmasına bağlı olarak mali giderler artmış, mali kar azalmıştır. 1999 yılından itibaren ise, sektördeki tüm şirketler kıdem tazminatı karşılıkları ile vergi karşılıklarını mali tablolarına yansıtmışlardır. Vergi karşılıkları ise gerek devlet iç borçlanma senetlerindeki vergi yükü, gerekse 1980 yılından devreden ertelenmiş vergi karşılığının etkisi ve deprem hasar karşılığı ile kıdem tazminat karşılığının üzerindeki vergisel yükün etkisi ile ticari bilanço karı olması halinde bile bir çok şirketin mali tablolarında dönem zararı görülmesine neden olmuştur.

Teknik karlılığın bilanço karı içindeki payı 1998 yılından itibaren artış trendine girmiş, ancak istenilen seviyeye gelememiştir. Gerek Marmara depremi, gerekse serbest rekabetin hasar-prim oranlarında yarattığı artış, bu artışın konservasyon ve reasürans neticelerine olan ciddi etkileri teknik karlılık artışını önemli derecede etkileyen unsurlar olmuştur. Ancak enflasyonu düşürme programının etkilerine bağlı olarak sigorta sektöründe 2000 yılında mali gelirlerin önceki yıllara göre önemli ölçüde azalması, genel giderlere dikkat edilmesini gerektirmektedir. Şirketlerin faaliyet gelirlerine olan gereksinimlerinin eski yıllara oranla daha çok ön plana çıktığı görülmüştür.

1999 yılı itibariyle teknik kar hayat dışı branşlarda %114 oranında artarak 68.807.530 milyon TL, hayat branşında % 108,7 oranında artarak 38.552.455 milyon TL, toplamda ise %112 oranında artarak 50.619.376 milyon TL'den 107.359.985 milyon TL'ye yükselmiştir. Sektör gerek hayat dışı gerekse hayat branşında sektörel karlılıkta, esas faaliyet gelirlerinden sağlanan karlılık diğer gelirlerin özellikle faiz gelirlerinin gerisinde kalmıştır.

2001 yılı itibariyle teknik kar toplamda ise % 69 oranında artarak 288,255 milyar TL' den 443,860, milyar TL'ye yükselmiştir.

Tablo No:3.7 Sigorta Şirketlerinin Teknik ve Mali Karı

(Milyar TL)

Yıl	Hayat Dışı Branşı			Hayat Branşı			Toplam
	Teknik	Mali	Toplam	Teknik	Mali	Toplam	
1985	22	0	22	0	0	0	22
1986	29	-3	26	1	0	1	27
1987	38	-4	35	2	0	2	37
1988	73	-6	68	10	-2	8	76
1989	170	-42	128	14	4	18	146
1990	356	-116	241	73	-21	52	293
1991	690	-259	431	131	-8	123	554
1992	1.145	-455	690	283	-11	272	962
1993	2.395	40.186	2.436	363	40	403	2.839
1994	3.774	1.298	5.072	647	551	1.198	6.270
1995	6.661	2.610	9.272	1.163	1.279	2.441	11.713
1996	9.348	11.490	20.838	2.696	5.036	7.732	28.570
1997	15.845	19.545	35.390	6.859	8.258	15.116	50.506
1998	32.150	19.091	51.241	18.470	7.279	25.749	76.990
1999	69,164	67,678	136,842	38.349	42,119	80,469	217310
2000	210,843	1,640	212,483	69,897	-30,234	39,664	252,146
2001	207,656	138,515	346,171	78,557	34,129	112,685	458,857

Kaynak:Hazine Müsteşarlığı 1980-2001 hazine istatistikleri

3.7. SİGORTA VE REASÜRANS ŞİRKETLERİNİN YATIRIMLARI

En önemli fonksiyonlarından biri fon yaratmak ve yaratılan bu fonları çeşitli yatırım araçları kanalıyla ekonomiye kazandırmak olan sigorta ve reasürans şirketlerinin yatırımları 2002 yılı itibariyle bir önceki yıla oranla %35,64 artarak 4 katrilyon 209 trilyon liraya ulaşmıştır.

Şirketlerin toplam yatırım portföylerindeki en yüksek pay % 64,81 ile hazine bonosu ve devlet tahvili olup bunu %12,09 ile vadeli mevduat, %9,08 ile gayrimenkuller, %8,15 ile iştirakler izlemektedir.

Tablo No: 3.8. Sigorta Ve Reasürans Şirketlerinin Yatırımları

	1998	1999	2000	2001	2002
Amenkul Kıymetler	415,825	733,653	1,360,704	2,151,689	2,949,470
Hazine Bonosu	266,626	249,221	194,361	618,119	1,239,978
Devlet Tahvili	108,988	417,871	898,698	1,103,157	1,488,393
Yatırım Fonu	9,696	20,350	76,276	131,528	56,453
Hisse Senetleri	26,106	24,689	144,187	187,352	16,524
Diğer	4,309	21,523	47,181	111,532	148,122
B Gayrimenkuller	51,784	78,723	141,173	250,067	381,791
C Vadeli Banka Mevd.	71,444	414,324	334,504	473,291	508,745
D İştirakler	23,907	62,953	130,517	208,241	342,931
E İkrarlar	988	2,022	5,297	19,618	26,048
GENEL TOPLAM	563,848	1,291,676	1,972,676	3,102,907	4,208,985

Kaynak: 2002 TSRB Faaliyet Raporu s:21

3.8. 17 AĞUSTOS - 12 KASIM DEPREMLERİ VE TÜRK SİGORTA SEKTÖRÜ

Ülkemizin büyük bir bölümü 1.derecede deprem bölgesi üzerinde bulunmakta olup, deprem ile yaşamının kaçınılmaz olduğu ülkeler arasında baş sıralarda yer almaktadır. Depremden kaçışın olmadığı anlaşılmıştır. Ancak alınacak tedbirler ile can ve mal kayıplarını en az seviyede tutmak mümkündür. Bu tedbirlerin başında depreme dayanıklı yapılar inşa etmek gelmektedir. 17 Ağustos ve 12 Kasım depremlerinin yapmış olduğu tahribatlar, bu tarz yapılar konusunda oldukça başarısız olduğumuzu göstermiştir. Öte yandan, yaşadığımız depremlerde maruz kalınan ekonomik kayıplara nazaran, sigorta şirketlerinden tazmin edilen hasar bedelleri arasındaki uçurum, ülkemizde, sigorta bilinç ve alışkanlığının çok yetersiz olduğunu bir kez daha göstermiştir. 17 Ağustos depreminde hasar gören 213.000 konuttan sadece 14.000 adedinin deprem sigortası olduğu görülmüştür. %7 ler seviyesinde olan bu oran ülkemizin doğusuna doğru gittikçe dahada düşmektedir. Buna karşılık Türk Sigorta Sektörü üstlenmiş olduğu risklerde meydana gelen hasarlar neticesinde 700 milyon doları aşkın hasarı kısa sürede ödeyerek bu sınavdan büyük başarıyla çıkmış bulunmaktadır.

Dünya sigorta sektörü incelendiğinde,1999 yılının Andrew Kasırgası yılı olarak anılan 1992'den sonra, en çok hasar olan yıl olduğu gözlemlenmiştir. Bu yıl içinde, Türkiye'de 17 Ağustos tarihinde meydana gelen ve resmi rakamlara göre 17.200 kişinin öldüğü, 7.4 şiddetindeki deprem, 12 milyar ABD Doları karşılığı ekonomik kayba neden olurken, sigortalı kaybının 1 milyar ABD Doları olduğu bilinmektedir. 1999 yılı itibariyle meydana gelen doğal afetler dikkate alındığında Türkiye'deki 1 milyar ABD Doları karşılığı sigortalı kaybının, 18 afetin yer aldığı tüm dünya değerlendirilmesinde, 9.sırada olduğu gözlenmiştir.

Türkiye'de sigorta sektöründe, 1999 yılında meydana gelen 17 Ağustos ve 12 Kasım depremleri sonrasında, yeni ürünleri üretilmiştir. Zorunlu Deprem Sigortası ve Yapı Denetimi Mali Sorumluluk Sigortası olarak gündeme gelen bu yeni ürünler sektörde gelişmelere yol açmıştır. "Zorunlu Deprem Sigortası" adı altında geliştirilen deprem sigortası 27 Eylül 2000 tarihinden itibaren Doğal Afetler Sigorta Kurumu kontrolünde faaliyet göstermeye başlamış, mühendislik branşı ruhsatı olan şirketlerin prim üretebileceği, Yapı Denetimi Mali Sorumluluk Sigortası şirketlerin reasürans plasmanı sağlayamamış olması nedeniyle hayata geçememiştir.⁷⁹

1999 yılında yaşanan depremler sadece bireylere değil, ülkemiz ekonomisine de ağır kayıplar verdirmiştir. Her iki depremin sonucu olarak 12 milyar dolara yakın maddi zarar ve ekonomik kayıp gerçekleşmesine karşın, bu zararın sadece %10'una yakın kısmı sigorta şirketleri ve dolaylı olarak yurtdışı reasürans kaynaklarından sağlanabilmiştir. Tüm bu gerçekler sonucunda ülkemizde zorunlu deprem sigortası uygulamasına geçilmesi kararı alınmış ve 27.09.2000 tarihinden itibaren yürürlüğe konmuş bulunmaktadır.

3.9. DASK (DOĞAL AFET SİGORTALARI KURUMU)

Deprem sigortası ülkemizde 40 yıldır makul primlerle uygulanmasına rağmen, 17 Ağustos depremi öncesinde sadece 500 bin konut poliçesi mevcut olmasına karşın ve hasar gören 213 bin konuttan sadece 14 bin konut sahibi deprem teminatı bulunduğu için zararını sigortadan alabilmiştir. Bu durum ise korunmayı

⁷⁹ Dask www.Input.com.tr 14-04-2003

zorunlu kılmıştır. Sigortanın zorunlu hale getirilip uygulamasının sigorta sektörüne bırakılması da öngörülmemiştir. Bu kapsamda geniş bir uygulamanın özel sigorta sektöründe yürütülmesi ve reasüransının sağlanması pratikte mümkün olmamaktadır. Dünya da doğal afete maruz kalan bazı ülkelerde (Fransa, Japonya, Yeni Zelanda ve Amerika Birleşik Devletleri) bu sigortalar özel kurumlar aracılığı ile devlet gözetiminde tek elden yürütülmekte ve reasüransı sağlanabilmektedir. Ülkemizde Doğal Afet Sigortaları Kurumu uygulaması bu ülkelerdeki örnekler değerlendirilerek ortaya konmuştur.

3.9.1. DEPREM VE DEPREM SİGORTASI

Türkiye aktif deprem kuşağında yer alan bir ülke olduğu için deprem sigortası önemli bir konu olmaktadır. Fakat sigorta türleri içinde teknik ve hukuki açıdan en zor konulardan biri de deprem sigortası olmaktadır.

Deprem evrensel doğal bir afettir. Her deprem diğer doğal afetler gibi, şiddet derecesine göre hasara yol açmaktadır. Depreme karşı bugün iki önemli tedbir bulunmaktadır. Bunlardan birincisi, depreme karşı dayanıklı binalar yaparak, maddi hasarı azaltmaktır. Modern teknoloji bunda büyük başarıya ulaşmıştır. İkincisi ise mali külfetin sigorta yöntemi ile dağıtılması ve dolayısıyla hafifletilmesidir. Ancak büyük depremlerin neden olduğu hasarı her iki tedbire rağmen telafi etmek mümkün olamamaktadır.

Deprem kuşağındaki ülkelerde, bu tür sigortanın kurulması, çalışır hale getirilmesi ve tam olarak uygulanması gerekmektedir. Aksi halde etkisiz ve başarısız bir deprem sigortası kaynak israfından başka bir şey olmamaktadır.

Deprem sigortası diğer sigorta türlerinden oldukça farklı özellikler taşımaktadır. Doğal afet sayılan depremin nerede, ne zaman, ne şiddette olacağı ve hasarın önceden bilinmesi mümkün değildir. Yine de tutulacak deprem istatistikleri, bu konuda bazı ipuçları verebilmektedir. Bununla ilgili olarak bir ülkedeki depremlerin, bölgeler itibariyle, depremin büyüklüğü, şiddeti, tekrarlanma sürecine göre izlenmesinde fayda vardır. Ancak depremin tekrarlanma periyotları bilinemediği

için belirsizlik, depreme karşı tedbir alma ve özellikle deprem sigortasına olan ilgiyi azaltmaktadır. İnsanlar ne zaman olacağı bilinmeyen deprem riskine karşı sigortayı yaptırmayı gerekli görmemektedirler. Bu yüzden isteğe bağlı deprem sigortası, deprem bölgelerinde bile pek itibar görmemektedir. Risk yüksek olduğu için, deprem sigortası diğer sigorta türlerine göre daha pahalı yapılmaktadır. Uygulamada, deprem sigortası, yangın ve kasko gibi diğer sigorta türleri ile birlikte veya bu sigortalara ek olarak düzenlenmektedir. Bu nedenle çoğu ülkede deprem sigortası, zorunlu sigorta kapsamına alınmıştır.

3.9.2. YASAL DÜZENLEMELER

17 Ağustos 1999 Marmara ve 12 Kasım 1999 Bolu-Düzce depreminden sonra, hükümet bundan sonraki depremlerde maddi hasarları karşılamak amacıyla 5 önemli yasal düzenleme getirmiştir. 27.08.1999 Tarih ve 4452 Sayılı TBMM'ce kabul edilen bu Yetki Yasası ile, Marmara ve Düzce depremlerinin yaralarını sarmak ve gerekli her türlü tedbiri almak üzere hükümete Kanun Hükmünde Kararname çıkarma yetkisi verilmiştir.

Zorunlu deprem sigortasının dayandığı temel yasal düzenleme, 4452 sayılı Yetki Kanunu olmaktadır. Yetki Kanununa dayanılarak 25.11.1999 tarihinde Bakanlar Kurulu'nca kabul edilen KHK/587 ile, "Tabii afetler sonunda doğacak zararların karşılanmasına yönelik bir sigorta sistemi"nin oluşturulması kabul edilmiştir. Zorunlu deprem sigortasının esaslarının ilk uygulamasının ise 27 Eylül 2000 tarihinde başlaması uygun görülmüştür.

Zorunlu deprem sigortası ile dolaylı ilgisi bulunan bir diğer düzenleme de, 26 Mayıs 2000 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanmış olan Yapı Denetimi ve Uygulaması Yönetmeliği'dir. Bayındırlık ve İskan Bakanlığı tarafından hazırlanarak yayımlanan bu yönetmelik, 10 Temmuz 2000 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Bu yasal düzenlemenin Türkiye'de inşaat kalitesini olumlu yönde etkileyeceği ve bir iyileştirme yaratacağı beklenmektedir. Ayrıca, sigorta şirketleri de kalitesiz

inşaatları sigorta etmek istemeyeceğinden, böyle bir uygulama inşaat kalitesinin yükselmesini zorlayıcı bir etken olacaktır.

27.12.1999 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanan 587 sayılı KHK ile Devlet Bakanlığı nezdinde zorunlu deprem sigortası işlemlerini yürütmek üzere Doğal Afet Sigortaları Kurumu (DASK) adı altında kamu tüzel kişiliğine haiz yeni bir örgüt kurulmuştur. Zorunlu deprem sigortası bu kuruluş tarafından yönetilecektir. Düzenleme gereği, zorunlu deprem sigortası, sigorta şirketlerinin değil DASK'ın poliçesi olacaktır. Bu şekilde zorunlu deprem sigortası Türkiye'de faaliyet gösteren ve poliçe düzenleme yetkisi verilen sigorta şirketleri ve bu şirketlere bağlı acenteler tarafından satılacaktır.

Bu kurumun idarecisi ülkemizde 71 yıldır reasürans işleri yapan Milli Reasürans T.A.Ş.'dir. Türkiye Sigorta ve Reasürans Şirketleri Birliği'nin yaptıkları açıklamalara göre, zorunlu deprem sigortası tümü ile sigorta tekniği içinde çalışacaktır. Bu bakımdan yeterli kaynak bulunamaması veya kısmi ödeme yapılması gibi problemler yaşanmayacaktır. Reasürans teminatı vardır ve hasarlar toplanan fonla sınırlı olmaksızın verilen poliçe teminatının limiti dahilinde karşılanacaktır. Her yıl toplanan primler yurt içi ve yurt dışı yatırım araçları ile değerlendirilecek ve yıl sonunda gelirleri ile birlikte fonda toplanarak ilerisi için kaynak oluşturacaktır.

3.9.3. ZORUNLU DEPREM SİGORTASININ UYGULAMA ESASLARI

27 Eylül 2000 tarihinden itibaren yürürlüğe giren zorunlu deprem sigortasının uygulama esaslarını önce 587 sayılı KHK içinde, sonra da Hazine Müsteşarlığı'nca yayımlanan bu sigorta ile ilgili iki açıklama da buluyoruz. Bunları özetlersek;

587 sayılı Kanun Hükmünde Kararname gereğince, 634 sayılı Kat Mülkiyeti Kanunu kapsamındaki bağımsız bölümler, tapuya kayıtlı ve özel mülkiyete tabi taşınmazlar üzerinde mesken olarak inşa edilmiş binalar, bu binalar içinde yer alan ve ticarethane, büro ve benzeri amaçlarla kullanılan bağımsız bölümler ile doğal afetler

nedeniyle devlet tarafından yaptırılan veya verilen kredi ile yapılan meskenler zorunlu deprem sigortasına tabi olacaktır.

Bu sigorta ile, depremin, yangın, infilak ve yer kayması dahil, sigortalı binalarda ve temellerinde, doğrudan neden olacağı maddi zararlar, sigorta bedeline kadar Doğal Afet Sigortaları Kurumu tarafından teminat altına alınacaktır.

Sigorta Kapsamı Dışında Kalan Binalar; Kamu kurum ve kuruluşlarına ait binalar, köy yerleşim alanlarında yapılan binalar, tamamı ticari veya sınai amaçla kullanılan binalar, 27 Aralık 1999 tarihinden sonra inşa edilmiş olan ancak ilgili mevzuat çerçevesinde inşaat ruhsatı bulunmayan binalar kapsam dışı tutulmuştur.

Sigorta bedelinin tesbitinde, sigorta edilen meskenin yapı tarzı için Zorunlu Deprem Sigortası Tarife ve Talimatı'nda belirtilen metrekare bedeli ile binanın yüzölçümünün çarpılması sonucu bulunan tutar esas alınacaktır.

Ödenecek prim binanın konumuna, çelik, betonarme, karkas, yığma, kagir yapısına göre ve bulunduğu deprem bölgesine göre farklılık gösterecek. Genel şartlara göre sigorta bedeli metrekare olarak çelik ,betonarme-karkas yapılarda 150 milyon TL, yığma-kagir yapılarda 100 milyon TL, diğer yapılarda ise 50 milyon TL olarak belirlenmiştir. Ancak zorunlu deprem sigortası kapsamında, bir mesken için verilecek azami teminat tutarı tüm yapı tarzları için 20 milyar TL'yi geçmeyecektir.

Zorunlu deprem sigortasının tarifesi Hazine Müsteşarlığı tarafından belirlenmiş ve Resmi Gazete'nin 8.9.2000 tarihli sayısında yayımlanmıştır. Buna göre Türkiye beş bölgeye ayrılmış ve bu bölgelerde yer alan binaların yapı tarzı üç sınıfa (çelik, betonarme karkas, yığma kagir ve diğer olmak üzere) ayrılarak prim oranları belirlenmiştir. Türkiye'nin deprem haritası hazırlanarak, bölgeler buna göre belirlenecek ve ödenecek prim kolayca hesaplanabilecektir.

Zorunlu sigorta yaptırılmazsa gayrimenkule yönelik hiç bir tapu işlemi yapılamayacağı gibi, deprem olması halinde de poliçesi olmayan, afet yardımından yararlanamayacaktır⁸⁰.

⁸⁰ WWW.vakfbank.com.tr/sigorta 15/05/2003

3.10. SANAL SİGORTACILIK

21 yüzyılın modern ekonomisinde bilgi en değerli kaynak telekomünikasyon da en önemli teknoloji olarak kabul edilmektedir. Bilgi elde edilip amaca yönelik bir biçimde tekrar tekrar sinerjik bir etkiyle artarak kullanılabilen tükenmez bir kaynaktır. Bilgi teknolojileri ise bilgiyi değerli bir kaynak haline dönüştüren temel araçtır. Bilgi ve haberleşme teknolojilerinde yaşanan gelişmeler global ekonomik düzenin şekillenmesinde temel rolü üstlenirken bilgide hızla değişen ve gelişen günümüz ekonomisinin gerçek sermayesini oluşturmaktadır.⁸¹

Dünyanın önde gelen danışmanlık şirketlerinden Deloitte Touche'in hazırladığı sigorta sektörünün internet stratejilerini ortaya koyan bir araştırma yayımlanmıştır. Bu araştırmada sigortacılık sektörünün internete taşınma ve sanal ortamda strateji oluşturmada geç kalındığı, buna rağmen önümüzdeki 5 yılda bu alanda ciddi bir gelişme kaydedeceği belirtilmektedir. Araştırmaya göre ABD'de internete dayalı sigorta satışlarının, 1999 yılında 1.9 milyar dolar düzeyinde iken 2005 yılında 11.1 milyar dolara ulaşacağı tahmin edilmektedir.

Deloitte Touche'in araştırması sadece internet üzerinden satışa dayalı işlemlerin değil, aynı zamanda internette arama ve seçimle birlikte acente aracılığıyla yapılan satışın da büyüyeceğini ortaya koymaktadır.

İnternet sigortacılığı alanında gerçekleştirilen analiz ve değerlendirmeler, sanal sigortacılığın hızla gelişeceğini ortaya koymaktadır. Bu analizlerden biri de maliyet avantajıyla ilgilidir. Bankacılık sektöründe de sık sık gündeme gelen maliyet avantajı, satış işleminin yapıldığı kanalların karşılaştırmasını yapmaktadır. Buna göre, geleneksel yöntemle yani acenteye gerçekleştirilen satışlarda, işlem başına maliyet 19 dolar düzeyinde iken call center satışlarında bu rakam 8 dolara, internette ise 0.45 dolara kadar düşmektedir.

⁸¹ YAZICI Selim "Elektronik Ticaretin Sigorta sektörüne etkileri" İstanbul 2002

3.10.1. TÜRKİYE'DE SANAL SİGORTACILIK

Türkiye de sigortacılık sektörü internet sitelerini uzun süre sadece tanıtım amaçlı kullanıp, e-ticareti ihmal etmiştir. Ancak bazı acentelerin öncülüğünde başlayan on-line sigortacılık girişimi sektörü etkilemiştir. Sigorta şirketleri ve bazı büyük acenteler internet üzerinden poliçe yaparak, hem maliyetlerini aşağı çekmek hem de daha çok müşteriye en kısa yoldan ulaşmak için çalışmalarına başlamışlardır. Bundan yaklaşık yedi yıl önce telefon sigortacılığıyla (tele sigortada müşteriye telefon aracılığıyla ulaşıp, sigorta hizmetleri tanıtılıyor ve müşterinin isteğine bağlı olarak kredi kartı, mail order ya da poliçe tesliminde peşin olarak ödeme seçenekleri sunulmaktadır) tanışan sektörde, ilk online satış işlemi bir kurumsal acente olan Büyükkaya Sigortacılık tarafından başlatılmış, bunu Emek Sigorta ve Emek Hayat Sigorta izlemiştir. Sektördeki diğer şirketlerinde bu yöndeki hazırlıkları ve test çalışmaları devam etmektedir.⁸²

Sektör yetkililerine göre önümüzdeki 5 yıl içinde internet üzerinden poliçe satışının yaygınlaşacağı, hatta poliçe satışlarının %50'sinin internet üzerinden yapılacağı, özellikle bireysel sigortacılıkta internetin alternatif dağıtım kanalı olmaktan çıkıp, ana dağıtım kanalı olacağı tahmin edilmektedir.⁸³

⁸² www.vakfbank.com.tr/sigorta 15/05/2003

⁸³ www.vakfbank.com.tr/sigorta 15/05/2003

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

AVRUPA BİRLİĞİ'NE GEÇİŞTE TÜRK SİGORTA SEKTÖRÜ VE AVRUPA SİGORTA SEKTÖRÜNÜN İNCELENMESİ

4.1. TÜRKİYE'DE SİGORTA FAALİYETLERİNİN DÜZEYİ

2001 yılının ikinci ayından sonra hızla tırmanışa geçen ve günümüzde de hala kısmende olsa süregelen olumsuz ekonomik koşullar ulusal ekonominin yanında sigorta sektörünü de önemli ölçüde etkilemiştir. Bu tür krizlerde mali bünyenin güçlülüğü ve mali bünye denetimlerinin önemi bir kez daha ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle mutlaka yeni bir yasaya ve yeni ve tümü ile bağımsız bir denetim mekanizmasının oluşmasına her zamankinden daha fazla ihtiyaç duyulmaktadır.

Kamu sosyal güvenlik sisteminin tamamlayıcısı olarak gönüllü katılıma dayalı ve belirlenmiş katkı esasına göre oluşturulacak olan 4632 sayılı Bireysel Emeklilik Tasarruf ve Yatırım Sistemi Kanunu 28.3.2001 tarihinde kabul edilerek 7 Nisan 2001 tarih ve 24366 sayılı Resmi Gazetede yayımlanmış ve Ekim 2001'de yürürlüğe girmiştir. Ölçek olarak baktığımızda gerek gelişmiş Avrupa ülkelerinde gerekse Amerika'da yönetilen fonların neredeyse yarısı bireysel emeklilikten gelmektedir. Uzun vadeli kaynak yaratma, uzun vadeli fon yaratma özelliği olması dolayısıyla da sigortacılık sektörü önümüzdeki dönemde gerek bireysel emeklilik alanında gerekse de hayat sigortacılığında yaratılacak fonlar ekonomiye uzun vadeli kaynak oluşturacaktır.⁸⁴

1999 yılında meydana gelen doğal afetlerin yarattığı hasarların 20 milyar doları aşması, 2001 yılı reasürans yenilemelerini olumsuz yönde etkilerken, tüm dünyada reasürans korumalarının pahalılaşmasına neden olmuştur

27 Eylül 2000 tarihinden itibaren uygulanmaya başlanan Zorunlu Deprem Sigortası uygulamasında 2001 yıl sonu itibariyle poliçe sayısı 2.444.500'e ulaşmış ve sigortalı oranı %15 olarak gerçekleşmiştir. Yaşanan büyük deprem felaketinin de

⁸⁴ ERGÜN Uğur "Sigortada Risk Yönetimi" www.sigortam.net 12/03/2002

önemli rolü olmakla birlikte Dünyaya örnek olacak böyle bir sistemin ilk kez Türkiye’de başlatılmış olması ülkemiz için önemli bir olaydır. İlk kez uygulanan bir ülke olmamız nedeni ile ilk yılda bir sürü eksiklikler, yanlışlar ve sorunlar yaşanmasına karşın bu sistemin büyük ölçüde oturduğunu söylemek yanlış olmayacaktır.

1991 yılında yayınlanan “Sigortacılıkta Yurt İçi Saklama ve Reasürans Kapasitesi Artırma Sistemine İlişkin Bakanlar Kurulu Kararı” ile gündeme gelmiş, söz konusu reasürans serbestisine sınırlı müdahale niteliğindeki yeni bir sistemin devreye girmesi ve 1.1.1992 tarihinden 31.12.2001 tarihine kadar 10 yıl süre ile işletilmesi ve yönetilmesi görevi yine Milli Reasürans’a verilmiştir. Bu süre 2001 yılı sonunda bitmiştir

2002 yılında Türk Sigorta sektöründe toplam 3 Katrilyon 631 trilyon TL prim üretilmiştir. Buna mukabil 2 katrilyon 205 trilyon 340 milyar tazminat ödemesinde bulunmuştur. 2003 yılında prim üretiminin 5,8 katrilyona ulaşması beklenmektedir. 2002 yılı itibariyle faaliyet gösteren 58 sigorta şirketinden 12si bilançolarını zararlar kapatmıştır. Şirketlerin karlılığında bir önceki yıla göre düşüş olmuştur. Aktif karlılığın (Bilanço karı/toplam aktif) %7,20 den %5,22 öz kaynak karlılığında (Bilanço karı/öz kaynak) ise %40,90 dan %24,30 a gerilemiştir.⁸⁵

Sigorta şirketleri yatırım portföylerini 2002 yılı itibariyle %91,58 ini devlet tahvili ve hazine bonolarında diğer %8,2 lik kısmını ise diğer finansal yatırım araçlarında değerlendirmişlerdir⁸⁶

Türk Sigorta sisteminin gelişmesini ve Türk sigorta sektörünün de Türk Ekonomisi içerisinde iyi bir konuma gelmesini teminen yapılan başlıca düzenlemeleri şöyle sıralayabiliriz.

- Şirket kurulmasının serbest bırakılması,
- Yerli ve yabancı şirket ayırımının ortadan kaldırılması, umumi vekilliklerin tasfiyesi,

⁸⁵ Hürriyet Gazetesi 06/08/2003

⁸⁶ Hazine Müsteşarlığı 2002 SDK faaliyet raporu

- Şirket sermayesinin günün koşullarına uygun hale getirilmesi ve Türkiye'deki enflasyon olayı dikkate alınarak sermayelere seyyaniet kazandırılması,
- Şirketlerin hayat şirketi ve hayat dışı şirketler olarak ayrılması, Serbest tarife sistemine geçilmesi,

Tablo No:4.1 Türk Sigorta Sektörünün Künyesi

Toplam Şirket Seyisi	61
Sigorta Şirketi	58
Reastırans Şirketi	3
Sermaye Yapılarına Göre Şirket Sayısı	
Kamu	2
Özel	51
Türkiye'de Kurulu Yabancı Şirketler	5
Yabancı Şirketlerin Şubeleri	0
Faaliyetler İtibariyle Sigorta Şirketleri Sayısı	
Hayat	28
Hayat/Hayat Dışı (karma)	13
Hayat Dışı	30
Acenta Sayısı	15632
Personel Sayısı	10 168

Kaynak: Hazine Müsteşarlığı 2002 yılı sigortacılık faaliyet raporu

Türk sigorta sektörü 1990 yılından itibaren, serbest tarife sonrası sigorta fiyatlarının düşmesine rağmen %400 üretim artışı sağlamıştır. Türk sigorta sektöründe 2002 yılında toplamda en yüksek üretimi 296 trilyon 759 milyar TL ile Anadolu sigorta gerçekleştirirken, hayat branşında yine 188 trilyon 519 milyar TL Anadolu Hayat, sağlık branşında 97trilyon852milyar ile Koç Allianz gerçekleştirmiştir

Sektörde fiyat rekabeti hat safhadadır. Özellikle son zamanlarda kasko poliçeleri de bu durumdan nasibini almıştır. Sigorta sektöründe en fazla hasarın kasko da olduğu göz önüne alınırsa ve sektördeki şirketlerin önemli ölçüde kasko branşından elde edilen primlerle yaşadığı düşünlürse durumun vehameti ortaya çıkacaktır.

Bu durumun böyle gitmesi durumunda önümüzdeki günlerde pek çok şirketin mali ve teknik karlılıklarının düşmesi, dolayısıyla şirket birleşmeleri veya satın almaları kaçınılmaz olacaktır. Nitekim Hazine Müsteşarlığı, sermaye yetersizliği içinde olan şirketlere, "sermayenizi arttırın" uyarısında bulunmaktadır. Söz konusu şirketler teknik olarak zararda ve mali yapılan yetersizdir. Sigorta şirketleri, uzun zamandan beri acente komisyon oranlarının serbest bırakılması gerektiğini savunmaktadır. 1998 yılından itibaren acente komisyonlarının serbest bırakılmasına karar verilmiştir. Böylece yüklü portföy taşıyan sigorta acentelerinin, sigorta şirketleri tarafından transfer edilmek isteneceği, bu nedenle piyasanın hareketleneceği düşünülmektedir.

Kriz olmadığı dönemlerde sigorta sektörümüz GSMH'nın üç katı kadar büyümektedir. Yani %6-%7 büyüdüğümüz bir yılda sigorta sektörü %20'ler seviyesinde büyüyor. Maalesef kriz olduğu zaman da aynı şey oluyor. Ekonomi %10 civarında küçüldüğünde sigorta sektörü %30 civarında küçülüyor. Ekonomimiz bundan sonra sağlam adımlarla ve mütevazı sayılabacak rakamlarla da olsa büyümeye devam edeceği için, sigorta sektörümüzün de buna paralel olarak iyi büyüme değerleri göstereceğini ve uzun büyümenin önümüzdeki yıllarda da devam edeceğini söyleyebiliriz.

Sigortacılık sektörü, uzun vadeli kaynak yaratan sektörlerin başında gelmektedir. Dünyada baktığımız zaman emeklilik fonları 20-30 yıllık bir fon yaratabileceğiniz imkânı beraberinde getiriyor. Dolayısıyla sigortacılık sektörüyle ilgili gelişmeler önümüzdeki dönemde olumlu olarak gelişecektir ve reel olarak sigortacılık sektörü, ekonomi içerisinde büyüyecektir. Bu nedenle bu sektörde temel hedef %18 olan bu rakamları, %80 olan kullanılmamış potansiyeli hızla kullanabilmek, değerlendirebilmek ve GSMH içindeki oranı da %1'lerden %3'lere-%5'lere çekebilmektir.

1994 krizindeki %25 lik küçülmeye uğrayan 2001deki krizle birlikte ikinci kez sektör %25 ler seviyesinde bir daralamaya daha maruz kalmıştır. Krizler dışında, sektör yıllık % 10 ile 25 arasında değişen oranlarda reel bir büyüme yakalamıştır.

Sektördeki 58 sigorta şirketinin gerçekleştirdiği prim üretiminin % 50'ye yakını kasko ve trafik sigortalarından oluşmaktadır. Fakat sigorta sektörü ürünlerde çeşitlilik konusunda arayışlarını sürdürmektedir. Böylece yelpazenin genişletilmesi ve rekabette yeni boyutlar oluşturması hedeflenmektedir. Bunlardan bir tanesi "kredi sigortaları"dır. İşletmenin müşterilerine yapmış olduğu vadeli satışlarından doğan alacaklarının, bir sigorta kuruluşu tarafından teminat altına alınarak sigortalanması işlemi olarak özetleyebileceğimiz bu sigorta çeşidi Türk Sigorta Kanunu ve yönetmeliklerinde henüz yer almadığı için uygulanamamaktadır.⁸⁷

4.2. TÜRK SİGORTA SEKTÖRÜNÜN GELİŞİMİNİ ETKİLEYEN FAKTÖRLER

Türkiye'de sigortacılık sektörü emekleme döneminde olan bir sektördür.. Gelişmiş finans sektörleri arasında bankacılık sektörü ile paralel bir gelişme kat eden sigortacılık sektörü maalesef ülkemizde bankacılık sektörüne paralel bir gelişme gösterememiştir. Bankacılık sektörünün gölgesinde kalmıştır.

Yapılan bir araştırmada sigorta sektörümüz sektör potansiyelinin oldukça uzağında bir alanda faaliyette bulunmaktadır. Bu araştırmada sigorta şirketlerine ilişkin çeşitli sorunlar aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

⁸⁷ sigortacılık"Capital Dergisi, Yıl:4 Sayı: 10. (Ekim 1996). s. 142

Tablo No: 4.2 Sigorta Sektörü Sorunları Dağılımı (%)	Genel	Hayat	Hayat Dışı	Kamu	Özel	Yabancı
Acente Alacakları	7,7	4,5	9,2	11,3	7,2	9,0
Aktüeryal hesaba bağlı teknik kâr düşüklüğü	6,2	6,7	5,9	7,3	5,7	10,0
Aşırı Rekabet Sonucu Fiyatların Aşırı Düşmesi	10,2	11,2	9,8	13,0	9,9	11,0
Faiz Geliri Kaybına Bağlı Mali Karda Azalma	7,8	6,9	8,2	10,0	7,8	4,5
İnsan Kaynakları Yapısının Yetersizliği	6,8	7,1	6,7	5,0	6,9	9,0
Mevcut yasal yapıdaki boşluklar ve aksaklıklar	11,7	11,2	11,9	13,3	11,9	8,0
Ölçek küçüklüğü	8,2	8,3	8,2	5,3	8,4	10,0
Piyasa yapısındaki Dengesizlik/aksak rekabet	9,7	10,6	9,3	10,7	9,5	11,0
Riski yüksek Branşların Ağırlığının artması	5,5	5,9	5,3	4,0	5,8	3,0
Sermaye Yetersizliği Sorunları	9,7	8,1	10,4	7,3	10,0	8,5
Sunulan Ürün Ve Hizmetlerde Yetersizlik	5,3	6,3	4,9	6,3	5,4	3,5
Şeffaflığın olmaması	5,3	6,6	4,6	4,7	5,4	3,5
Teknolojik Alt yapı Yetersizliği	8,4	10,3	7,6	8,3	8,4	8,5
Yasal Yapı Ve Denetim Sorunları	9,8	8,6	10,4	9,3	9,8	11,0
Yönetim Ve Organizasyon Sorunları	7,8	7,7	7,8	5,0	7,9	9,5

Kaynak: Activefinans.com/activeline/sayı16/index.html

Sektör sorunları dağılımı tablosu sorunların sigorta şirketleri türleri açısından değerlendirilmesine de imkan sağlamaktadır. Bu değerlendirme şu şekilde yapılabilir: Acenta alacaklarında yaşanan sorunları, kamu şirketleri ve hayat dışı branşlardaki şirketler ön plana çıkarmaktadır. Aktüeryal hesapların sağlıksızlığına bağlı teknik kar düşüklüğü, hayat branşlarında ve yabancı şirketlerde nispeten daha önemli bulunmaktadır. Aşırı rekabet sonucu fiyatların aşırı şekilde düşmesi hayat branşında ve kamu şirketlerinde en önemli problem olarak ele alınmaktadır. Hayat dışı branştaki şirketler ve kamu şirketleri, faiz gelirindeki düşüşten kaynaklanan mali karda azalmayı diğer şirketlere göre daha önemli sorun olarak değerlendirmektedir. Az bir farkla olsa da hayat branşındaki şirketler ve özellikle yabancı şirketler insan kaynakları yapısının yetersizliğini sektörün önemli sorunlarından biri olarak görmektedir. Yabancı şirketler hariç diğer şirketler ve ve tüm branşlar mevcut yasal yapıdaki boşluklar ve aksaklıklara benzer ağırlıkta önem vermektedir. Ölçek küçüklüğü az farkla olsa da hayat branşında ve yabancı şirketlerde önemli sorun olarak ele alınmaktadır.

Piyasa yapısındaki dengesizlikler ve aksak rekabet genel olarak yaklaşık ağırlığa sahip olsa da, hayat branşında ve yabancılarda nispeten ön plana çıkmaktadır. Riski yüksek branşların ağırlığının artması, kamu ve yabancılar hariç tüm şirket türlerinde benzer bir ağırlığa sahiptir. Hayat dışı branş ve kamu şirketleri sermaye yeterliliği sorunlarını nispeten daha önemli olduğunu düşünmektedir. Sunulan ürün ve hizmetlerde yetersizlik hayat branşında ve kamu da önem ağırlığı bakımından öne çıkmaktadır. Şeffaflığın olmaması hayat branşında ve özel şirketlerde dikkati çeken bir faktör olmaktadır.

Teknolojik altyapı yetersizliği hayat branşında ön plana çıkarken, kamu, özel ve yabancı şirket türleri arasında önemli bir farklılık söz konusu olmamaktadır. Yasal yapıdan kaynaklanan sorunlar hayat dışı branşlarda ve yabancı şirketlerde önem sırası bakımından öne çıkmaktadır. Yönetim ve organizasyon sorunları ise, hayat ve hayat dışı branşlarda bir birine oldukça yakın değerlere sahipken, yabancılar nispeten daha önemli sorun olarak görmektedir. Sonuçta sorunlar sigorta faaliyetlerinin özelliklerine

ve sigorta şirketlerinin yapılarına bağlı olarak farklı ortaya çıkmakta ve farklı şekilde algılanmaktadır.⁸⁸

Türkiye'de sigortacılık günden güne gelişme göstermektedir. Ancak bütün bu gelişimine karşın sigortacılığın Türkiye'nin ekonomik boyutlarına uygun bir büyüklüğe ulaşmadığı açıktır. Sektörünün gelişmesini engelleyici birçok faktör vardır. Ülkemizde sigortacılığın gelişimini engelleyen faktörleri makro faktörler ve mikro faktörler diye ikiye ayırabiliriz.

4.2.1. MAKRO FAKTÖRLER

Ülkemiz sigortacılığının gelişmesini engelleyen faktörleri makro açıdan; sosya-kültürel, mali, dini, iktisadi, hukuki, pazarlama sorunu ve mevzuattan kaynaklanan sorunlar olarak sınıflandırabiliriz.

4.2.1.1. Sosyal ve Kültürel Faktörler

Toplumdaki sigorta bilincinin eksikliği, sigorta ihtiyacını hissettirmemiş bu ise sektörün topluma yayılmasını önlemiştir.

Toplumumuz yüzlerce yıldır doğu kültürünün etkisinde kalmıştır. Bu etkilenmeden dolayı toplumda kadercilik anlayışı yerleşmiş ve benimsenmiştir. İyiliğinde, kötülüğünde Allah'tan geleceğine inanmış bir toplum sigortacılığı benimseyememiş reddetmiştir.⁸⁹

Ülkemizde sigortacılık bilincinin gelişmemiş ve halkın büyük bir kısmının kaderci olması yanında halkın sigorta hakkında yeterli bilgiye sahip olmaması, sigortacılığın gelişmesini engelleyen faktörlerin başında gelmektedir. Diğer önemli bir etkende, hasar ödemelerinde meydana gelen gecikmeler nedeniyle sigortalıların, sigorta şirketlerine güvensizlik duymalarıdır. Sigortacılığın gelişmesini engelleyen sosyal etkenlerin giderilmesi, ülkemizin sigortacılık kapasitesinin artmasına yardımcı olacaktır.

⁸⁸ "Sigortacılık sektörü" www.activefinans.com.tr

⁸⁹ GÜNEŞ. a.g.e. s.77

4.2.1.2. Hukuksal Faktörler

Halen uygulanmakta olan özel sigortacılık faaliyetlerinin düzenlenmesi ve denetlenmesine ilişkin hukuksal altyapı, Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edilen Kanun Hükmünde Kararnamelerden oluşmaktadır.

Sigorta sektörüne ait müstakil bir kanun henüz çıkarılmamıştır.⁹⁰ 7397 Sayılı Kanun 539 sayılı KHK ile değişikliğe uğramış ancak ilgili 3991 yetki kanunu 1994 yılında Anayasa mahkemesi tarafından iptal edildiğinden bir hukuk sorunu ortaya çıkmıştır.⁹¹ Sigorta sektörüyle ilgili, kanun hükmünde kararnameyle bir düzenleme yapılmış; ancak, bu kanun hükmünde kararnameyle ilgili, süresinde yeni bir kanun çıkarılmadığı için, şu anda, sigorta sektörü, herhangi bir kanunu olmadan, geçmiş kanunlara atıfta bulunularak yürütülmektedir. Yıllardır, bu tablo böyle devam etmektedir. Avrupa normlarında, Avrupa normlarına uygun bir sigorta kanununu, acele çıkarılması zaruridir.

Sorumluluk sigortalarıyla ilgili bir çerçeve kanunun çıkarılması gerekmektedir. Türkiye'deki adliyelerin yükünün en önemli sebebi, sorumluluk hukukunun tanzim edilmemiş olmasıdır. Bugün, deprem olduğunda müteahhitler suçlanmaktadır. Ancak müteahhitlerin mesleki sorumluluk sigortaları yoktur. Bu, her iş kolu için geçerlidir. Avrupa'da bir işe başlayabilmek için, meslekî sorumluluk sigortasının olması gerekir; bu olmadan, o kişi işe başlayamaz.

Ülkemizde, sigorta sektöründe yaşanan mevzuat boşluğu şirketler arasında haksız rekabeti teşvik eden bir piyasa ortamı yaratmış ve bu ortamdan sektör imajı ve tüketici zarar görmüştür. Sigorta Murakabe Kanunu ve Türk Ticaret Kanunu'nun bazı maddelerinin Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edilmesinden sonra sigorta sektörünün temel sıkıntıları daha da artmıştır. Uzmanlara göre AB mevzuatı ile uyumun sağlanması amacıyla hazırlanacak Yasa Taslağında sigorta sektörünün içinde bulunduğu aksaklıkların giderilebilmesine yönelik düzenlemeler yapılmalı ve mevzuat boşluğu giderilmelidir. Kurulun yapısının da 17.12.1999 tarihinde bazı maddeleri değiştirilen Bankalar Kanunu'nda yer alan yapılanma tarzına benzer şekilde Sigortacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu adı altında yeniden

⁹⁰ OLGAÇ Kemal "Sigortacılık Yeterince Denetlenmiyor" Milliyet. Com.tr 29/04/2003

⁹¹ GÖKÇE Deniz "Sigortacılık Ne Durumda" www.aksam.com.tr 26/07/2003

düzenlenmelidir.

4.2.1.3. Ekonomik Faktörler

Ülkemiz ekonomisinin içinde bulunduğu kronik enflasyon ve gelir dağılımındaki dengesizlik ve sık sık yaşanan ekonomik krizler, alım gücündeki daralmalar sigorta sektörünü olumsuz etkilemiştir. Sigorta sektörünün büyüme hızı yıllık enflasyon hızının üzerinde gerçekleşmiş olmasına rağmen prim tahsilat oranlarının önceki yıllara göre düşük olması nedeniyle sigorta şirketlerinin yatırıma yönlendirdikleri fonlardan elde ettikleri gelirlerin, toplam prim hacmine oranı azalmıştır. Sigorta şirketlerinin mali yapıları yeterince güçlü değildir. Bir çok şirket yetersiz sermaye ile bu işi götürmeye çalışmaktadır. Diğer bir unsur ise risklere karşılık ayrılan karşılıkların yetersizliğidir. Sigorta şirketleri bir yıl içerisinde almış oldukları primlerden ertesi yıl gerçekleşmesi ihtimal olan hasarlar için karşılık ayırmak zorundadırlar. Ancak şu anda ülkemiz sigorta şirketlerinin ayırdıkları karşılıklar gelecek yıl ödeyecekleri hasarlar açısından yeterli karşılıklar değildirler.⁹²

AB ve gelişmiş ülkelerde sigorta sektörü, sermaye piyasasının vazgeçilmez sektörleri arasında yer almaktadır. Bu ülkelerde, sigortanın en önemli fonksiyonlarından birisi ekonomik kalkınma için gerekli olan fonları yaratmasıdır. Hayat sigorta şirketleri, ekonominin ihtiyaç duyduğu uzun vadeli fonları, hayat dışı sigorta şirketleri de, kısa ve orta vadeli fonları yaratmaktadır. 2002 yılı itibariyle ülkemiz 88 ülke arasında 2.119 milyon dolar prim üretimi ile 39, kişi başına düşen prim üretiminde ise 42,6 dolar ile 60. sırada yer almıştır. Pazar payımız ise %0,81 olarak gerçekleşmiştir. Bu oranlar yaratılan fonların uzun vadeli yatırımlar için yeterli olmadığını göstermektedir. Özellikle hayat sigorta dalının gelişmesi ve hayat prim portföyünün artışının sağlanması ve yatırıma yöneltilen portföyün ve gelirlerin korunması için enflasyonla ciddi bir mücadele gereksinimi vardır.

Ülkemizde 1988 yılından itibaren sigorta şirketlerinin kurulması serbest bırakılmış ve 2001 yıl sonu itibariyle faaliyet gösteren şirket sayısı 63'e (59'ı sigorta, 4'ü reasürans) kadar yükselen şirket sayısı 2002 yılı itibariyle 61 (58 sigorta 3

⁹² OLGAÇ Kemal "sigortacılık yeterince denetlenmiyor" milliyet.com.tr 29/04/2003

reasürans) adete düşmüştür. Şirket sayısındaki genel artışa rağmen sigorta sektörünün GSMH'daki payında fazla bir artış olmamıştır. Üretilen direkt primin GSMH'ya oranı, 1998 yılına kadar %1'in altında kalırken, 1999 yılında %1,26 olmuştur. 2002 yılında bu rakam %1,40 olarak gerçekleşmiştir. Para ve sermaye piyasasının ihtiyaç duyduğu fonların yaratılması, sigortacılık sektörünün gelişmesine bağlı bulunmaktadır.

4.2.1.4. Mali Faktörler

Her türlü rekabetin yaşandığı sigorta sektöründe, sigorta dallarının ticari karlılıklarının daha da ötesinde "ürün maliyeti"nin ve kimi dallarda "sigortalının maliyeti" nin çok büyük önem taşıdığı belirtilmektedir.

Sigorta işletmelerinin ürettiği hizmete "sigorta teminatı" denmektedir. Üretilen hizmetin özellikleri şöyle sıralanabilir:

- Elde edilen ürün elle tutulabilir ve gözle görülebilir bir ürün değildir.
- Ürünün depo edilmesi mümkün değildir.
- Ürünün nitelikleri her müşteriye göre değişmektedir.
- Ürünün önce satışı yapılır sonra üretimine geçilir.

Bu özelliklerden dördüncüsü, yani ürünün satışının önce yapılması maliyet sisteminden beklenen yararların diğer üretim işletmelerinden farklı olmasına sebep olmaktadır. Çünkü, sigorta işletmelerinde ürünün satış fiyatı, üretim faaliyeti tamamlanmadan ve üretim faktörlerinin oluşumundaki olasılıklara göre önceden temin edilmek zorundadır. Bu nedenle de üretimin sonunda oluşan fiili maliyetin satış fiyatını belirlemekte hiçbir etkisi yoktur.

Sigorta işletmelerindeki maliyet muhasebesinin en önemli sorunu, öngörülen satış hacmine göre oluşacak üretim hacminin maliyet unsurlarını önceden tahmin etmek, fiili tutarlarını kayıtlara almak, tahmini maliyetleri ile fiili maliyetleri karşılaştırarak gerekli maliyet kontrollerini yapmak ve bunların gelecek dönemlere ışık tutacak şekilde raporlanmasını sağlamaktır. Bütün bu hususları gerçekleştirecek

ve elde edilen muhasebe bilgilerini değerini arttırabilecek tek yöntem. etkin bir esnek bütçe sisteminin kurulması ve uygulanmasıdır."

4.2.1.5. Dini Faktörler

Ülkemizin büyük çoğunluğu müslümandır. Müslümanlıkta karşılıksız kazanç,faiz. Kumar, gibi v.b şeyler haram sayılmış yasaklanmıştır. Sigortanın tam anlamıyla dini otoriteler tarafından halkımıza tam olarak açıklanamaması halkımızın bu sektöre sürekli olarak kuşkuyla bakmalarına sebep olmuştur. İnsanlar olumsuz duygular beslemektedir. Dolayısıyla insanlarımızda Bu olumsuzluğun sebeplerini şöyle sıralayabiliriz:

Sigortacılık çıkış noktası olarak Avrupa menşeli olduğundan İslâm sistemine uymaması

Birikimlerin değerlendirilmesindeki faiz olgusu

Sigortalının niyet farklılığı

Yıllık ödemelerdeki belirsizlik

Kumar şüphesinin bulunması

Suiistimale açık olunması

Sözleşmelerde para ve vaatlerin olması

Ortaklığın bulunmaması İslam aydınları açısından; İslam aydınları sigortayı üç grupta toplamışlardır.⁹³

Sosyal sigortalar : SSK, Bağ kur, Emekli Sandığı vs.. Devlet tarafından tahsis edilen bu sigorta vatandaşların sosyal güvenliğini sağladığı için İslâm aydınlarınca uygun görülmektedir.

Karşılıklı (Kooperatif) Sigorta: üyelik ve ortaklığa dayanan bir sigortadır ve İslâm dinine uygun olmaktadır.

Ücretli Sigorta: En çok muhalefetin olduğu sigortası türüdür. Bugün sigortacılık sisteminin temelinde prim esasına göre para toplama yaptığından İslâm

⁹³ DÜZGÖREN Serap "Avrupa Birliğine uyum sürecinde Türk ve Avrupa sigorta sektörlerinin karşılaştırılması"(Yayınlanmamış yüksek.lisans.tezi 1998) s.:72

aydınlarınca olumlu karşılanmaktadır. Osmanlı imparatorluğundan günümüz Türkiye'sine kadar çeşitli dönemlerde sigorta-İslam ilişkisi gündeme gelmiş ve İslâm aydınlarınca farklı açıklamalarda bulunulmuştur. Sigortayı caiz görenlerin dayandıkları prensip zarurettir. İslam hukukçularının bir kısmı, sigortayı çağın zarureti olarak kabul etmiş ve akdin caiz olması gerektiğini savunmuşlardır bir kısımda bu görüşe katılmayarak sigortanın İslâm hukukuna göre zaruret olmadığını savunmuşlardır.

Türk toplumu açısından; Toplumumuzun sigorta ve İslâm ilişkisine bakış açısını saptamak maksadıyla 200 kişiyle bir araştırma yapılmıştır. Bu araştırmadan alınan sonuçlara göre; sigorta-İslam ilişkisi, pek çok bilim adamı ve kuruma göre farklı şekilde yorumlanmaktadır.

4.2.1.6. Pazarlama Faktörü

Finans sektöründe rekabet arttıkça, pazarlamanın önemi de artmaktadır. Pek çok sigortacı bu yönetim vasıtasının önem ve gereğini kavramış ve bünyelerine pazarlama uzmanları kazandırmaya başlamışlar veya pazarlama fonksiyonlarını geliştirmişlerdir.

Sigortacılıkta pazarlama, sigortacı ile müstakbel sigortalı arasındaki çok kritik bir hat üzerinde yer almaktadır. Bu konumu ile pazarlama mutlaka uzun vadeli hedefler doğrultusunda, karar ve politikaların içinde yer almalıdır.

Her sigortacı nasıl bir iş içinde olduğunu, ne yapmak istediğini bilmelidir. Finansal hizmet sektöründe, giderek bankacılıktan emlakçılığa, oradan sigortacılığa uzanan hizmetler grubunun tamamının bir arada ve aynı anda ve yerde sunulduğu bir döneme girilmektedir.

Müşteri profili ve piyasa tanımlamaları sürekli değişmekte, bir birine karışmaktadır. İşletmelerin pazarlama servisleri, bu değişiklikleri anlamak, değerlendirmek ve müşteri varlığını sürekli büyütmeyle görevlidirler. Eski müşteriler, yeniden elde edilme olasılığı büyük bir potansiyel teşkil ederler. Bu nedenle satıştaki geçmiş, gelecek için önemli olasılıklar taşımaktadır.

Bugüne kadar sigortayla hiç tanışmamış ve sigortaya ilişkin hiçbir bilgiye sahip olmayanlar hiç sigorta yaptırmamış insanlar, şirketin satış trendini değiştirebilirler, bakarak, görerek sigorta yaptıranlar, satış hacmini ve düzenini etkileyebilirler, kaybedilen müşteriler ise, üründe veya hizmette önemli sorunlar olduğunun göstergesidirler.⁹⁴

Günümüz modern pazarlama anlayışında, tüketici ve toplum refahını göz önüne alan bir kar anlayışı vardır. Sigortacılıkta dağıtım kanalı olarak nitelendirebileceğimiz acentalar, genel olarak sigortacılıkta uzman olmadıkları için satış anlayışıyla hareket etmekte, potansiyel pazarıda olumsuz etkilemektedir.⁹⁵

4.2.1.7. Mevzuattan Kaynaklanan Sorunlar

Türkiye'de piyasa ekonomisine geçilmiş olması ile birlikte, 80'li yıllarda ekonomik gelişmeye bağlı olarak, 1990 yılında mecburi tarife uygulaması yürürlükten kaldırılmış ve piyasaya giriş, yeni şirket kurulması serbest bırakılmıştır. Böylelikle uzun yıllardan sonra yeni şirket kuruluşu ve sigorta şirketlerimizin, zorunlu sigortalar dışında serbestçe fiyat belirleyebilmeleri mümkün hale gelmiştir.

1991 ve 1992 yılları sektörümüz açısından, serbestinin yanlış anlaşıldığı, rekabetin tek ve ana hedef olarak benimsendiği ve sigorta tekniğine uyulmaksızın fiyat belirlendiği, dolayısıyla fiyatların aşırı derece de düşürüldüğü bir dönem olarak yaşanmıştır. Bu arada sektörde uzun yıllardan sonra birdenbire 10-12 sigorta şirketinin kurularak faaliyete geçmesi de, fiyat rekabetinin aşırı hale gelmesine neden olmuştur.

Sigorta şirketlerimiz, ülkede mevcut henüz kullanılmamış, atıl halde duran sigorta potansiyelini harekete geçirip kullanmak, ondan istifade etmek yerine, mevcut

⁹⁴ HIGGS Malcolm. Sigorta İşletmelerinde Yönetim Prensipleri ve Uygulamaları, Çeviren: Ergin Gediz. (İstanbul:TSEV Yayın No: 17,1995). ss. 17-23

⁹⁵ KARABULUT Muhittin. Sigorta Pazarlaması ve Pazarın Geliştirilmesi. (İstanbul: İTO Yayını 1986). s.38

sigortalılar, mevcut işler üzerinde rekabete girişmişler ve birbirlerinin işlerini alabilmek için fiyatları devamlı aşağıya çekmişlerdir.

Sigorta branşları içinde fiyat rekabetinin en çok yaşandığı branş yangın branşıdır. 1939'da, 1983'de, ve 1992'de Erzincan ve 1999 Büyük Marmara çok büyük deprem hasarına, afetine maruz kalmış bölgelerimizdir. Bu bölgelerimizdeki binaların % 85'inin depreme karşı sigortasız olması, Türkiye'de sigortaya olan ilgi ve talebi açıkça ortaya koymaktadır. Erzincan depreminin olduğu 1992 yılında Türkiye genelinde toplanan deprem primi, 82 milyar liradır. Yani tüm Türkiye'de yapılan, 1992 yılı deprem sigortası primi yalnızca 82 milyardır. Sadece % 15'i sigortalı olan Erzincan ilimizdeki hasarda, deprem hasarında sigorta şirketlerimiz 74 milyar lirayı ve Marmara depreminde ise 700 milyon doları gecikmeksizin sigortalılarımıza ödemişlerdir.

Deprem sigortaları konusunda yurt dışında reasürans teminatı bulmak, her geçen yıl biraz daha zorlaşmaktadır.

Araştırmalar İstanbul ve çevresinde her 100 yılda bir büyük bir depremin meydana geldiğini ve en son 1894 yılında büyük deprem hadisesi yaşandığı için yakın gelecekte deprem olasılığının yüksek olduğunu göstermektedir.⁹⁶

4.2.2. Mikro faktörler

4.2.2.1. Haksız rekabetin Olumsuz Etkileri

Yeni kurulan şirketlerle birlikte sayısı 60'ı geçen sigorta şirketlerinin müşterilerine iyi hizmet sunup yeni pazarlar yaratmak yerine mevcut pazardan pay almak istemeleri, sigorta şirketleri arasındaki haksız rekabeti yoğunlaştırmıştır. Bu durum, prim tahsilatının olumsuz yönde etkilenmesine, şirketlerin mali bünyelerinin zayıflamasına ve likit varlıkların azalmasına neden olmuştur.

4.2.2.2. Tahsilat Sorunu

⁹⁶ YALÇIN Barbaros. Türk Sigortacılığında Yeni Gelişmeler. (İstanbul: İAV 1994). ss.82-83

Sigorta Murakabe Kanunu'nun bazı maddelerinin iptal edilmesi ve müeyyidelerinin yetersiz kalması nedeniyle mevzuatın öngördüğü asgari peşin prim tahsilatı ve taksit sürelerine uyulmaması prim tahsilatını olumsuz yönde etkilemiştir. Tahsilat oranının önceki yıllara göre azalması, sigorta şirketlerinin likiditesini ve mali bünyelerini zayıflatmıştır.

4.2.2.3. Tarife Dışı Fiyat Uygulamaları

Sigorta sektöründe yaşanan mevzuat boşluğu ve sigorta şirketleri arasındaki haksız rekabetin yoğunlaşması, tarife fiyatlarının düşmesine neden olmuştur. Özellikle kasko sigorta dalında, düşük tarife fiyatlarının uygulanması nedeniyle birçok sigorta şirketinin teknik neticeleri zararlı sonuçlanmıştır. Diğer taraftan mali bünyeleri ve likiditeleri zayıf olan şirketlerin nakit ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla tarife uygulamalarında, maliyet ve kar ilişkisi yapmadan, hasar/prim oranlarını ve teknik karlılık durumlarının dikkate alınmadan tarife fiyat uygulamalarına geçmeleri, iyi durumdaki diğer sigorta şirketlerini de bu yola yöneltmiştir.

4.2.2.4. Hasar Ödemelerindeki Gecikmeler

Son yıllarda yaşanan ekonomik kriz nedeniyle mali bünyeleri zayıflayan ve nakit sıkıntısı çeken sigorta şirketlerinin hasar bedellerini, geç ödemeleri, sigortalıların hak ve menfaatlerinin zarar görmelerine neden olmuş ve sigorta şirketleri hakkında şikayetler yoğunlaşmıştır.

4.2.2.5. Sigorta Aracılarına Verilen Ödünler

Şirketlerin yeni pazar yaratmak yerine acentelerini başka şirketlere kaptırmamak amacıyla verdikleri ek komisyonlar ve tahsil edilen primlerin kullanılması gibi tavizler sigorta şirketlerinin prim üretimi ve tahsilatlarını, mali yapılarını olumsuz yönde etkilemiştir.

4.3. AVRUPA SİGORTA SEKTÖRÜ

Avrupa Birliğinin kurulmasındaki temel amacın 1 ocak 1958 tarihinde yürürlüğe giren 25.03.1957 tarihli Roma anlaşmasıyla kurulan Avrupa Ekonomik Topluluğu (Communaute Economique CEE) , farklı ulusal pazarların entegre bir Avrupa iç pazarına dönüştürülmesi sonucu oluşturulan,⁹⁷ Ortak pazardan, ekonomik topluluktan, Avrupa Birliğine doğru giden yol kolay olmamıştır. Ama bu iki dünya savaşına sahne olmuş bir kıtada barışı, istikrarı, insanların mutluluğunu, ve ekonomik gelişmeyi sağlayabilmek için yeni bir uluslar arası işbirliği modeli ortaya konulmuştur. Bu işbirliği modelinin temelinde her şeyden önce savaşlarda en fazla kullanılan kömür, çelik gibi maddelerin kontrol altına alınması yer almıştır. Bunda başarı sağlandıktan sonra ise, Gümrük birliği, Tek Pazar, ekonomik işbirliği hedeflenmiştir. Bunu takiben sonuç aşamasına gelinmiş Ve Avrupa da siyasi birliğe geçilmiştir. İlk etapta 6 üye devlet ile başlayan bu süreç bugün onbeş devlet ile kısa bir süreliğine devam etmekte olup çok kısa zamanda tarihinin en büyük katılım sürecini yaşayarak belki de 25 sayısına ulaşacaktır.

Birliğin amacının gerçekleştirilmesi üye devletlerin hizmet, sermaye, ve şahısların mübadele serbestisinin sağlanması için ilgili mevzuatların birbirine uygun hale getirmeleri zarureti ortaya çıkarmıştır. Sigorta alanında Ortak Pazar'da diğerlerinde olduğu gibi Kuruluş ve Hizmet serbestisine varılması söz konusudur. Sigortacılıkta kuruluş serbestisi bir üye ülkede kurulmuş olan sigorta müessesinin diğer bir üye devlet ülkesinde yerli şirketlerle aynı şartlara tabi olarak çalışacağını ifade eder. Hizmet serbestisi ise bir üye devlete mensup sigortacının diğer bir üye devlete mensup sigortalı ile sigorta mukavelesinin şartları hizmet serbestisini tam olarak gerçekleştirecektir⁹⁸

Daha öncesi Avrupa Ekonomik Topluluğu, sonradan Avrupa Topluluğu(yani AET yerine AT) haline getirilmiş 7 Şubat 1992 de Maastricht'de imzalanan "Avrupa Birliği Hakkında Anlaşma" ile Avrupa Birliği (AB) kurulmuştur.

⁹⁷ KENDER a.g.e s:11 2001 istanbul

⁹⁸ KENDER a.g.e: s:11

Avrupa'da yaşanan sosyal gelişmelerin Birliğe katılacak üye sayısının artmasına yol açabileceği göz önüne alındığında; Avrupa'nın 340 milyon nüfusu ile dünyanın büyük ekonomisi haline geleceği sonucuna ulaşılmaktadır.⁹⁹

4.3.1. AVRUPA BİRLİĞİ SİGORTA POTANSİYELİ

8400 milyar \$'lık geliri ile Avrupa Birliği, nüfusu gittikçe zenginleşen, genişleyen ve yaşlanan yapı yeni katılımlar ile 375 milyon kişiye ulaşacaktır. 140 milyonun üzerinde araç ve 170 milyon konut ile sigortalanacak varlıkların süratle tabana yayılarak arttığı birlikte özellikle hayat dışı sigortacılık açısından bakıldığında 1998 yılında 350 milyar \$ 'lık prim üretimi elde edilmiş, böylece dünya sigorta prim üretiminin % 30'u AB üyesi ülkeler tarafından sağlanmıştır.

Böyle bir ortamda uzun zamandan beri gelişmekte olan hizmet sektörünün geleceğinin parlak olacağı tahmin edilmektedir. Sigorta piyasasının bireyleri aşağıdaki kişi ve kurumlardan oluşmaktadır.

Kurumsal ve Bireysel Sigortalılar,

Sigorta Aracıları Sigorta Şirketleri

Reasürans Şirketleri.

Kısaca özetlemek istersek;

Sigortalılar: 350 milyar \$'lık sigorta alıcısının olduğu birliğin en büyük alıcı kesimim sokaktaki vatandaş teşkil etmektedir. Üretimin % 60'lık kısmı Hayat Dışı, % 40'lık kısmı ise Hayat dalına aittir. Avrupa'da yaşayan 3 milyon Türk hayat dalında önemli bir potansiyel yaratmaktadır. Enflasyon oranlarının çok düşük olması Hayat dalına olan cazibeyi arttırmaktadır.¹⁰⁰

Sigorta Aracıları: Sınai işletmeler bünyesindeki aracılar, Teknik Brokerler ve Acentelerden oluşan aracı sayısı 170.000 civarındadır.

⁹⁹ Türk Sigorta Sektörünün Son On Yılı, İktisadi Araştırmalar Vakfı İst: 1996. ss 12-13

¹⁰⁰ TAŞDELEN Servet "Mevzuat uyumu açısından Türk sigorta sektörünün Avrupa Birliği karşısındaki durumu" İAV 1995 S:41

Sigorta Şirketleri: Avrupa Birliği sigorta piyasasında 1990-1997 yılları arasında sigorta şirketi sayısı 5422 den 4212 ye düştüğü görülmüştür. Bunlardan % 95'i küçük ve orta boyutta olup, sadece milli pazarda çalışmaktadır. % 5'lik kısmı ise uluslararası pazarda faaliyet göstermektedir.

Reasürans Şirketleri: sigorta bireylerinin son halkasını oluşturan Reasürans sayısı 30 civarındadır. Ayrıca yaklaşık 90 sigorta şirketi kendi bünyelerinde aktif reasürans kabul eden Şirket olarak faaliyet göstermektedir.¹⁰¹

4.3.2. AVRUPA BİRLİĞİNDE SİGORTACILIK YÖNERGELERİ İLE PAZARDA ULAŞILAN DURUM

Avrupa Birliği sigortacılık iç pazarının düzenlenmesiyle ilgili olarak, Nisan 1964 den itibaren 39 yıllık süre içerisinde 20 nin üzerinde yönerge uygulamaya konulmuştur. Bu yönergelerin üye ülkeler hukukunda meydana getirdiği eşgüdüm sayesinde 1 Temmuz 1994'ten itibaren bir sigortacı, Avrupa Birliği ülkelerinin egemenlik alanlarından oluşan bir coğrafyada yerleşme ve hizmet sunma özgürlüğü çerçevesinde sigortacı olarak yetkilidir. Bununla birlikte bu sigortacı tamamen yerleşik olduğu üye ülkenin sigortacılık denetimine tabidir.

Avrupa Birliği organlarının 1964 yılından beri gösterdiği çaba, yeknesak bir sigorta poliçesi hazırlamak, geliştirmek ve Avrupa Birliği düzeyinde pazarlamak için yeterli değildir. Zira sigorta işlemleri, sigorta sözleşmesi hukuku açısından yeknesaklaştırılmamıştır.

Sigorta kapsamındaki rizikonun, rizikonun bulunduğu ülkenin sözleşme hukukuna tabi olması hukuki çerçevelerin, dolayısıyla poliçelerin birbirinden farklı şekilde düzenlenmesi ve farklı kalması gerçeğini ortaya koymaktadır. Üstelik üye ülkeler, sigorta ürünlerinin satışını, genel çıkarlara uygun olmadığı gerekçesiyle engelleme hakkına sahiptir. Genel çıkarların ise belirli bir tanımı bulunmamaktadır. Bu konudaki uyuşmazlıklar AB yargı sistemi içerisinde çözümlenmek durumundadır. Bu da pazarın bütünleşmesini olumsuz etkilemektedir.

Bu manzara içinde, pratikte yerli sigortacının yabancıya nazaran avantajlı olması, sigortacıyı AB iç pazarı içinde işletmesini sınır ve şirket satın almaları

¹⁰¹ TAŞDELEN a.g.e s:87

yönündedir. Sigortacılık böylelikle AB ötesinde genişletmekten alıkoymaktadır. Gelişme, AB iç pazarının bütünlüğü çerçevesinde içsel ekonomiler yaratabilmek için birleşmeler düzeyinde, daha geniş bir pazarı hedef alarak yeniden şekillenirken, sigorta ürünleri ulusal kalmaya devam etmektedir. AB hukukundaki düzenlemelerde sigortacılık faaliyetleri bankacılık ve menkul değerler kurumlarıyla birlikte hizmetler sektörü çatısı altında ele alınmaktadır. Roma anlaşmasının 52-66. maddeleri kuruluş, yerleşme ve faaliyette bulunma hakkının, sigorta sektörü açısından üye ülkelerin farklı hukuksal düzenlemeleri arasındaki uyumsuzlukların giderilmesi ve koordinasyonun sağlanmasından sonra geçerli olacağını öngörmüştür. Avrupa Adalet Divanı da 4 Aralık 1986 tarihli kararında sigorta sektöründe hizmet serbestisinin uygulanabilmesi için belirli bir derece koordinasyon ve uyumun sağlanmasının kamu yaran ve tüketicinin korunması açısından olmazsa olmaz koşul olduğunu vurgulamıştır.

Topluluk sigorta ortak pazarının oluşturulması için üye ülkeler arasında gerekli eşgüdümün sağlanmasına ilişkin yönergeler üç grup halinde yayınlanmıştır. 25 Şubat 1964'te çıkan 64/225 sayılı yönerge, reasürans ve retrosesyon alanında hizmet verme özgürlüğünü getirmiş ve kısıtlamaları kaldırmıştır.

Birinci Koordinasyon Yönergeleri ile 24 Temmuz 1973 tarihinde, Topluluk üyesi ülkelerde Hayat dışı sigorta branşlarında sigortacılık yapmak için gerekli kuruluş ve faaliyet izinleri düzenlenerek, gerekli yasal mevzuat ve uygulamalar koordine edilmiştir.

- 13 Aralık 1976'da acenteler ve sigorta brokerlerinin kuruluş ve faaliyette bulunmalarına ilişkin düzenlemelerin daha da liberalleştirilmesi konusunda ulusal düzenlemeler arasında uyum sağlanmıştır.

- 30 Mayıs 1978'de Topluluk içerisinde koasürans işlemlerine ilişkin yasa, düzenleme ve idari koşulların koordinasyonu gerçekleştirilmiştir.

- 5 Mart 1979'da Topluluk üyelerinde hayat sigortası branşında şirket kurmak ve faaliyette bulunmak konusunda ulusal hukuk, düzenleme ve idari izinlere ilişkin eşgüdüm sağlanmıştır.⁷³

İkinci Koordinasyon Yönergeleri İle:

- 22 Haziran 1988'de, 1973'deki yönerge tashih edilerek hayat dışı branşlarda kuruluş ve hizmette bulunma özgürlüğünün daha etkin uygulanmasına ilişkin hukuki koordinasyon geliştirilmiş, büyük rizikolar sıradan rizikolar ayrımı yapılarak, Avrupa Topluluğunun herhangi bir ülkesinde faaliyette bulunan şirkete, hayat dışı branşlarda ve genellikle endüstri şirketleri bazında akdedilen büyük rizikolu poliçeleri, diğer topluluk üyesi ülkelerde şube açmaksızın satma imkanı sağlamıştır.

- 8 Kasım 1990 tarihinde, hayat branşında sigortacılık faaliyetlerinin özgürleştirilmesine ilişkin hukuki koordinasyon, 1979 yılında çıkartılan yönergedeki düzenlemenin daha ilerisine götürülmüş, bireysel ve grup hayat sigortaları taahhütleri düzenlenerek, sigortalılar aldıkları insiyatife göre ayrıma tabi tutulmuş, hayat dışı branşlarda özellikle motorlu taşıt sorumluluk sigortası alanında ulusal düzenlemeler arasında uyumun sağlanmasına çalışılmıştır.

19 Aralık 1991 tarihinde sigortacılık alanında yıllık bilanço ve konsalide bilanço standartları düzenlenmiştir.

- Acentelerin görev ve sorumlulukları koordine edilmiştir.

- 1987-1990 yılları arasında çeşitli tarihlerde, yasal sorumluluk sigortası düzenlemeleri, hayat sigortalarına ilişkin düzenlemeler ve hayat dışı sigorta faaliyetlerine ilişkin düzenlemeler konusunda koordinasyon yönergeleri yayınlanmıştır.

Üçüncü Koordinasyon Yönergeleri ile:

- 18 Haziran 1992 tarihinde, Topluluğun herhangi bir ülkesinde faaliyet gösteren sigorta şirketlerine diğer üye ülkelerde faaliyet gösterme ve gerek büyük rizikolar ölçeğindeki poliçeleri, gerekse sıradan riskleri içeren sigorta poliçelerini satma izni vermektedir. Temel hedefi liberalleşmenin artırılması olan üçüncü grup yönergelerde tarifeler ve poliçe genel şartları üzerindeki kontrol ve onay mekanizmaları kaldırılmaktadır. Sigortacılık alanında libelleşme, rekabetin artmasına yol açacak, artan rekabet ise poliçe fiyatlarının piyasa koşullarında rasyonel seviyede belirlenmesini sağlayacaktır. Riyazi ihtiyatlar, prensip olarak poliçe bazında

hesaplanacak, sigorta şirketleri henüz gerçekleşmemiş karlarını bilançolarına yansıtamiyacak ve temettü olarak dağıtamıyacaklardır.

Avrupa Birliği'nin sigortacılık faaliyetleri halen Üçüncü Koordinasyon Yönergeleri ile düzenlenmektedir. Diğer taraftan Avrupa Birliği'nde sigorta hizmetlerinin sınırlar ötesi bir düzeyde yapılabilmesinin önündeki son engel de hizmetlerin serbest dolaşımı ilkesinin uygulamaya konulmasıyla birlikte ortadan kalkmıştır. Avrupa'da sınır aşırı faaliyet gösteren sigorta şirketleri arasında mukayese yapmanın zorlaşması,uluslararası denetim firmalarının önemini ve fonksiyonunu artıracaktır.¹⁰²

ABD ve Japonya'dan sonra dünya sigortacılığının en önde gelen ülkeleri olan Avrupa Birliği'ne üye ülkeler, banka, sigorta ve menkul kıymetleri aynı çatı altında gerçekleştiren evrensel bankacılık ilkesi çerçevesinde gelişmiş sistem ve teknikler uygulamaktadırlar. Üçüncü Koordinasyon Yönergelerinin hedeflediği liberal topluluk sigorta ortak pazarı gerçekleştirildiğinde, artan rekabet ve rasyonellik sayesinde dünya sigortacılık pazarında Avrupa'nın göreceli gücü artacak, Avrupalı tüketici daha düşük maliyetlerle daha geniş seçeneklere sahip olacaktır.

¹⁰² ERGENEKON. a.g.e. s.56

BEŞİNCİ BÖLÜM

TÜRK VE AVRUPA BİRLİĞİ SİGORTA SEKTÖRLERİNİN KARŞILAŞTIRILMASI

5.1. TÜRKİYE VE AVRUPA BİRLİĞİ İLİŞKİLERİ

Türkiye ile AB arasındaki siyasal ilişkiler, 31 Temmuz 1959 tarihinde Türkiye'nin o zamanki ortaklığın adı olan AET ye ortaklık başvurusu ile başlamıştır. 12 Eylül 1963 yılında Türkiye ile AET arasında Gümrük Birliği ve tam üyeliği sağlayacak ortaklık antlaşması olan Ankara Antlaşması imzalanmıştır. 1963-1982 yılları arasında toplulukla Türkiye arasında ilişkiler devam etmiş 22 Ocak 1982 tarihinde Avrupa Topluluğu Türkiye ile ilişkileri dondurma kararı almıştır. Kesilen süreç 16 Eylül 1986 tarihinde tekrar başlamış Türkiye tekrar 1987 yılında topluluğa tam üyelik için başvurmuştur. Bu süreç içerisinde Türkiye ile topluluk ilişkileri devam etmiş 1 Ocak 1996 yılında entegrasyonun Siyasal birlikten önceki son aşaması olan Gümrük birliği anlaşması topluluk ile Türkiye arasında kabul edilmiştir. 1997 yılında Avrupa Birliği bir çok doğu bloku ülkesine aday ülke statüsü verirken Türkiye'ye bu statüyü vermemiştir. Ancak 11 Aralık 1999 da Helsinki yapılan zirvede aday ülke statüsü Türkiye' ye çok ağır şartlar koşularak verilmiştir. Nihayetinde 12-13 Aralık Kopenhag Zirvesi sonucunda 10 aday ülkenin 2004 yılı içinde Birliğe katılacağı ilan edilmiştir. Türkiye ile üyelik müzakereleri, Komisyonun 2004 yılı sonunda hazırlayacağı ilerleme raporunda olumlu görüş verildiği takdirde 2005 yılında başlatılması öngörülmüştür. Yine bu süreç içerisinde Türkiye son hızla Avrupa birliği muktesabatına uyum için her alanda aşama katedmektedir.

Bu doğrultu da ortak bir sigortacılık pazarının kurulmasına karar vermek ve bu yolda yapılan çalışmaların neyi hedeflediğini açıklığa kavuşturmak önemli bir konudur. Sürecin bir parçası olan Ortak Sigortacılık Pazarı temelde şunları hedeflemelidir.

1-Bir üye devlette yerleşik bulunan sigorta şirketleri herhangi bir üye devlette şubeler kurabilmelidir.

2- Sigorta şirketleri, şube kurmak zorunda olmadan tüm sigorta ürünlerini Avrupa Birliği ülkeleri çapında pazarlayabilmelidir.Sınırlama olmamalıdır.

3- Sigorta şirketleri, fiyat, ürünün yapısı ve sunulan hizmet konularında adil ve eşit şartlarda rekabet edebilmelidir.

4- Aynı ulusal organlar tarafından gerçekleştirilse bile sigorta şirketleri, aynı temel denetim kurallarına tabi olmalıdırlar.

5- Özel veya tüzel kişi sigorta müşterisi, sigortasını Avrupa Birliği içerisinde istediği her yerden satın alabilmeli ve birlik içinde mevcut bütün sigorta ürünlerine ulaşabilmelidir.

6- Toplumun yanlış bilgilendirilmesini önlemek için, satış yöntemleri ve yapısı üzerinde yeterli kontrol sağlanmalıdır.

7- Piyasa, sigorta teminatı satın alanlar ve onların danışma organlarının sağlıklı tercihler yapabilmeleri için yeterli şeffaflığa sahip olmalıdır.

8- Broker ve diğer sigorta aracıları, AB çapında eşit şartlarda çalışabilmelidir.

9- Bir sigorta şirketinin çalışma ruhsatının iptal edilmesi durumunda, bulunduğu yer dikkate alınmadan poliçe sahiplerine eşit muamele yapılmalıdır.

10- Piyasada yerleşik bütün sigorta şirketleri hakkında yeterli ve mukayeseli mali bilgiler mevcut olmalıdır.

11- Sözleşme hukukunun AB çapında tekdüzen olmasına gerek olmamakla birlikte kamuyu koruyacak kuralların mevcut olması ve önemli sonuçlar doğuracak farklılıkların olmaması gereklidir.

12- Farklı sigorta vergisi oranları veya vergi toplamadaki farklı idari düzenlemeler, sigorta şirketi tercihinde etken faktör olmamalıdır.

13- Sözleşmeye taraf olanların nakit hareketleri üzerinde hiçbir sınırlama olmamalıdır.

14- Vergi düzenlemeleri, üye ülke sigortacıları arasındaki rekabeti bozucu etki yapmamalıdır.

Bu hedeflere ulaşmak için pek çok düzenlemeye ihtiyaç vardır ve bunların bazılarında sigortacılığın dışında bir kısım düzenlemeleri gerektirmektedir.

5.2. AVRUPA BİRLİĞİ VE TÜRK SİGORTA MEVZUATI ARASINDAKİ TEMEL FARKLAR

Türk sigorta sektörü ile Avrupa Birliği sigorta sektörü bazı temel noktalarda birbirinden sapmalar göstermektedir. Bunların en önemlisi ise mevzuat arasındaki farklılıklardır.

Aşağıda Avrupa Birliği sigorta mevzuatı ile Türk sigorta mevzuatı arasında genel bir kıyaslama yapılacaktır.

5.2.1. REASÜRANS VE RETROSESYON ALANINDA YERLEŞME VE HİZMET SUNMA SERBESTİSİ

AB mevzuatında 25 Şubat 1965 tarihli Yönerge reasürans ve retrosesyon alanında, yerleşme ve hizmet sunma ile ilgili kısıtlamaların tamamen kaldırılması konusunu düzenlemiştir. Buna göre bir üye ülkede kurulu reasürans şirketinin ya da karma şirketlerin diğer ülkelerde reasürans veya retrosesyon işlemi yapmasında hiçbir engel yoktur.

Türk sigorta şirketleri ile yabancı ülkelerde kurulmuş şirketlerin Türkiye'deki şubelerinin reasürans işleri, 1160 sayılı Mükerrer Sigorta İhisarı hakkında Kanun gereğince ve 15.9.1991 tarihli ve 91/2276 sayılı Kararname ile sigortacılıkta yurt içi saklama payı ve reasürans kapasitesini artırma sistemine tabidir. Kararname gereğince sigorta şirketleri reasürans işlerinden bir kısmını 2002 yılına kadar hükümet adına işletilmek üzere Milli Reasürans T. A. Ş. 'ne devretmek zorunda iken Milli Reasürans şirketinin tekel özelliği kalkması ile birlikte diğer Reasürans şirketlerine devredilebilmektedir. Devir, esas itibariyle reasürans primlerinin Türkiye'de kalmasını amaçlamaktadır.¹⁰³

AB ülkeleri ile Türkiye'deki şirketlerin saklama payları karşılaştırıldığında Türkiye'nin bu konuda hayli gerilerde olduğu anlaşılmaktadır.

¹⁰³TAŞDELEN, a.g.e. s.49

5.2.2. YABANCI ÜLKELERDE SİGORTA YAPTIRABİLME

Mevzuatımıza göre tüketicinin sigortalarını Türkiye'de faaliyette bulunan şirketlere ve Türkiye'de yaptırmaması esastır. Bunun istisnaları mevcuttur. Tüketici bu sigortalarını yurt dışında yaptırabilir ise de yabancı şirketler bu konuda izin almaksızın sınır ötesinden de olsa Türkiye'de faaliyet gösteremezler.

AB'de ise bir ülkede yerleşik kişilerin diğer üye ülkelerden hizmet alması, bir üye ülkede faaliyet gösteren şirketinde ilgili resmi makamlara haber vermek şartı ile diğer üye ülkelerde hizmet sunması serbesttir.

5.2.3. DİĞER ÜLKELERDE HİZMET SUNMA

AB'ne üye ülkelerden birinde kurulu bir sigorta şirketi, ilgili resmi kurumları haberdar etmek suretiyle ruhsatlı bulunduğu branşlarda diğer üye ülkelerde de sigortacılık hizmeti verebilmektedir. Bir üye ülkede verilen ruhsat diğer üye ülkelerde de geçerli olmakta ve buna "tek lisans" ilkesi denilmektedir.

Türkiye'de şirket kurmak suretiyle sigortacılık yapmak izne tabidir. Yabancı sigorta şirketleri de ancak izin alarak sigortacılık yapabilirler. AB üyesi ülkelerinden birinde sigortacılık ruhsatı alan şirketler, diğer üye ülkelerde acenteleri vasıtasıyla de faaliyette bulunabilirler. Türkiye'deki sigorta şirketleri veya yabancı sigorta şirketlerinin Türkiye'deki şubeleri ise izin almaksızın yabancı ülkelerde acentelik tesis edebilirler. Bu hükümler, mevzuatımızın sigortacılığı himaye eden temel hükümlerindedir ve sigortacılığımızın mevcut düzeyi nedeniyle AB normlarına paralel hale getirilmelerinin uzunca bir geçiş dönemi gerektirdiği kabul edilmelidir.

5.2.4. KURULUŞ İZİNİ

AB üyesi ülkelerde de sigortacılık faaliyetinde bulunabilmesi izne tabidir. Bir üye ülkede faaliyet gösteren sigorta şirketleri, diğer üye ülkelerde şube veya umumi vekili vasıtasıyla sigorta sözleşmesi akdedebilir. Bunun için ayrıca izin almasına gerek bulunmamaktadır. Yabancı ülkelerde kurulu bir sigorta şirketinin Türkiye'de şube açması izne tabidir. Umumi vekil vasıtasıyla faaliyet yasaklanmıştır.

AB üyeleri, kendi pazar ihtiyaçlarını gerekçe göstererek sigortacılık izni vermekten kaçınamazlar bir başvuruyu reddettikleri takdirde bunu gerekçeli olarak başvuru sahibine bildirmek zorundadırlar. Yetkili makamlar başvuru tarihinden itibaren 6 ay içinde izin vermezlerse başvuru sahibine dava açma hakkı doğar. Türkiye'de ise sigortacılık yapmak için izin başvurusu her gerekçe ile reddedilebilir. Ancak, izin başvurusunun iki ay içinde kabul veya reddedilmemesi halinde başvuru sahibinin dava açma hakkı vardır.

5.2.5. SİGORTA BRANŞLARI

Türk mevzuatına göre Hayat dahil 10 branşa ayrılan ve sigorta şirketlerinin hayat ve hayat dışı olarak işlemlerini ayırmalarını öngören uygulama Avrupa Birliğinde hayat dışında 18 , hayat branşında da 9 olmak üzere sigorta branşı mevcuttur. AB'nde sigorta branşları, bu branşların oluşturduğu branş grupları ve her bir branşın kapsadığı sigortalar 24 Temmuz 1973 tarihli yönergede belirlenmiştir. Buna göre;

Sigorta branşları bakımından Türkiye ile AB arasında önemli uyumsuzluklar bulunmaktadır. Ancak mevzuatımıza göre sigorta branşlarının Bakanlar Kurulunca belirlenebilmesi, bu konuda hızlı düzenleme yapabileme şansını vermektedir.

5.2.6. TARİFELER

AB kuralları, üye ülkelerin tarifeleri ile tarifelerin düzenlenmesine ilişkin hesap yöntemleri hakkında ulusal mevzuatın 1 Temmuz 1994'ten itibaren kaldırılmasını amirdir. Türkiye'de tarife sistemi 1990'dan itibaren büyük ölçüde kaldırılmışsa da zorunlu sigortalarda, deprem sigortalarında devam etmektedir. Kamunun her tür sigorta da tekrar tarife sistemine dönebileceğine ilişkin kurallar devam etmektedir.

5.2.7.SORUMLULUK SİGORTALARI VE ZORUNLU SİGORTALAR

Sorumluluk sigortaları ile zorunlu sigortalar AB'de gelişmiş ve yaygın bir durumdadır. Üye ülkeler, karayolları motorlu araçlar mali sorumluluk sigortası dışında kalan alanlarda kendi zorunlu sigortalarını tespitinde serbest bırakılmıştır.

Trafik sigortası bakımından işletenin sigorta yaptırmadığı veya bilinmediği durumlarda meydana gelen ölüm veya yaralanmaların gerektirdiği teminat, AB ülkelerinde olduğu gibi Türkiye'de de düzenlenmiştir. Karayolları Trafik Garanti Fonu, Hazine bünyesinde bu işlevi yürütmektedir.¹⁰⁴

Ancak Türkiye'de önemli sayıda araç, sigorta ettirilmeksizin trafikte dolaşmaktadır. Enflasyon nedeni ile prim ve teminatlar sık sık arttırıldığı halde zeyilnameler yaptırılmadığından pek çok aracın teminatı ise birbirine göre farklılık arz etmektedir. Araçların sigorta yaptırıp yaptırmadığını otomatik olarak kontrol eden bir sistemimiz yoktur. İnsanlarımızın alım gücünün sınırlı olması; kaza yapmayanı koruyan ve kötü kullananı cezalandıran bir prim sisteminin henüz oluşturulmayışı gibi nedenlerle sigorta teminatı yeterince yükseltilememektedir. Bu konuda yeterli ve düzenli istatistiklerin yıllar içinde oluşturulmayışı da bu engellerden biridir.

Uluslararası turizmin geliştiği de dikkate alınarak, Türkiye'nin, AB'ne girmese dahi trafik sigortalarının rasyonel, iyi işleyen, iyi denetlenen ve böylece uygar bir topluma yakışan bir düzeye getirmesi zorunluluğu vardır.

5.2.8. GENEL ŞARTLAR

AB sigorta genel şartlarının düzenlenmesi ve onaylanması ile ilgili olarak tam bir serbestiye geçmiştir. Şirketler kendi genel şartlarını çıkarabilme olanağına sahiptir. AB'de sigortacılığın içinde bulunduğu düzey, ürün farklılaştırmasını sağlayabilmek bakımından bunu mümkün kılmıştır.

¹⁰⁴ TAŞDELEN. a.g.e. s.47

Türkiye'de ise genel şartlar yasa gereği Hazine Müsteşarlığınca onaylanmaktadır. Türkiye'de bu konuda kısa zamanda serbestiye geçecek koşullar henüz oluşturulamamıştır.. Zira Türkiye'de fiyatlandırma ancak bundan beş yıl önce serbest bırakılmış ve henüz sağlıklı bir fiyatlandırma düzenine geçilememiştir.

Türkiye'nin muhtemel bir AB üyeliğinde de genel şartların serbestçe düzenlenmesi için bir geçiş dönemine ihtiyaç vardır ve bu konudaki eksikliklerin süratle giderilmesi gerekmektedir. Hazırlanmakta olan ve ileride yasalaşması beklenen sigortacılık yasa tasarısı ile bu sorun çözülecektir.

5.2.9. TEMİNAT BLOKAJI

Türk mevzuatının AB mevzuatından farklılık gösterdiği önemli konulardan biri de teminat sistemidir. Türkiye'de sigorta şirketleri Hazine Müsteşarlığına teminat göstermek zorundadırlar. Teminatlar şirketin iflası halinde, iflas masasında münhasıran sigortalının alacağına tahsis edilirler.

AB'nde böyle bir teminat sistemi yoktur. Bunun yerine sigorta şirketlerinin, taahhütlerine karşılık asgari bir garanti fonuna sahip olmaları istenir. Garanti fonu, şirketlerin sürekli olarak belirli serbest ve likit aktiflere sahip olmaları demektir.

5.2.10. SİGORTA TÜRLERİ

AB, turistik yardım, kredi ve kefalet gibi sigortalara ilişkin yönergeler çıkarmış, bunlar için branşlar teşkil etmiş ve belirli eşgüdüm düzenlemeleri öngörmüştür. Türkiye'de ise bu gibi konuların ne branşı, ne genel şartı ne de başka bir genel şarta bağlı uygulaması vardır. Ancak bu, mevzuat farklılığından daha çok uygulama farklılığını göstermektedir.¹⁰⁵

5.2.11. YÜKÜMLÜLÜK KARŞILAMA YETERLİLİĞİ

¹⁰⁵ KOCAMAN Vildan "Türk Sigorta Sektörünün AB karşısındaki Durumu"s:50

Yükümlülük karşılama yeterliliğine ilişkin AB ve Türk mevzuatı büyük ölçüde benzeşmektedir. Zira Türk mevzuatının kaynağı AB mevzuatıdır. Her iki mevzuat arasında bazı küçük farklılıklar mevcuttur. Bunların da zaman içinde giderilmesinde bir sorun bulunmamaktadır.

5.2.12. TEKNİK KARŞILIKLAR VE YATIRIMLARIN SINIRLANDIRILMASI

Türk mevzuatında teknik karşılıkların yatırılacağı varlıklara ilişkin doğrudan bir sınırlama yerine şirketlerin yatırım portföylerine ilişkin düzenleme yapılmıştır.

AB'de teknik karşılıklarının yatırılacağı kıymetlerin ayrıntılı düzenlenmesine karşın Türkiye'de yatırım portföyünün düzenlenmesinin nedenleri;

- Yüksek enflasyon, vergi kanunlarındaki sınırlamalar ve şirketlerin teknik alt yapılan dikkate alındığında ayrılan teknik karşılıkların eksik olabileceği,
- Teminat sistemi nedeniyle şirketlerin yatırımlarına yönelik düzenlemelere daha az ihtiyaç duyulması olarak belirtilebilir.

5.2.13. AVRUPA SİGORTA PİYASASINA UYUM AMAÇLI YASA TASARISI İLE YAPILMAK İSTENENLER

AB üyeliğine geçiş sürecinde; ülkemiz sigortacılığının gelişmesini engelleyen faktörlerin ve aksaklıkların giderilmesine yönelik hükümlerin, hazırlanmakta olan taslakla dikkate alınarak ve hizmet sunmada şirketlerin AB üye sigorta şirketleri ile rekabet edebilir duruma getirilmesi amaçlanmaktadır. Hazırlanan tasarıyla yapılmak yeniliklerden birisi de sigortacılık sektörüne duyulan güveni artırmak, sigortalıların hak ve alacaklarını karşılamak üzere Sigorta Güvence Fonu oluşturulmasıdır. Bu durumda hayat ve bir yıldan uzun süreli sağlık sigortalarında tüm hak ve menfaatlerin %90'ı, zorunlu sigortalarda %100'ü, hasar ve tazminat alacaklarının 30 milyar liraya kadar olan kısmının %80'i fon güvencesi kapsamına alınacaktır (bankalardaki mevduatlara uygulanan yasal güvence gibi). Sigorta Güvence Fonu, kendisine devir edilen sigorta şirketinin portföyünün kısmen veya

tamamını başka bir sigorta şirketine devredebileceği gibi, başka bir şirketle de birleştirebilecektir. Prim alacaklarını, her türlü menkullerini, gayrimenkullerini, iştiraklerini ve alacaklarını nakde çevirebilecek, şirketin, iflasını veya ruhsatının iptalini isteyebilecektir. Bir sigorta şirketinin fona devri veya iflası halinde Hazine, sigorta şirketlerinden reasürans primleri hariç, bir önceki yılın prim üretimlerinden azami %1'in fona ödenmesini talep edebilecektir sigorta şirketlerinin nakden ödenmiş sermayesi 5 triyondan az olmaması hükmü getirilecektir. Sigorta şirketlerinin sigortacılık mevzuatına aykırı hareket etmeleri, sigorta sözleşmesi ile ilgili kişilerin hak ve menfaatlerini tehlikeye düşürmeleri halinde Bakanlık tarafından şirketin bir yada tüm branşlarında ruhsatı iptal edilebilecek, ayrıca şirketin faaliyetleri bir yıldan fazla olmamak kaydıyla geçici olarak durdurulabilecektir. Ruhsatı iptal edilmiş ya da faaliyeti geçici olarak durdurulmuş sigorta şirketi ise, yeni poliçe düzenlemeyeceği gibi, mevcut poliçelerin süresini de uzatamayacaklardır.

Böyle bir durumda sektöre olan güven büyük ölçüde sağlanmış olacaktır.

Yeni düzenleme ile Hazine Müsteşarlığı, sigorta sözleşmelerinin genel şartlarının belirlenmesini, sigorta şirketlerine bırakmaktadır. Tasarıda sigorta tarifeleri de zorunlu sigortalar, deprem ve bir yıldan uzun süreli hayat, sağlık sigortaları hariç olmak üzere sigorta şirketleri tarafından serbestçe belirlenebilecektir.

Tasarıya göre sigorta ve reasürans şirketleri sigorta sözleşmelerinden doğan yükümlülükleri için teknik karşılık ayıracaklar. Ayrıca sigorta şirketleri teknik karşılıkları aşmayacak şekilde Hazine Müsteşarlığı tarafından belirlenecek oran ve tutarda teminat tesis edeceklerdir. Hazine Müsteşarlığı, gerekli gördüğü hallerde teminatları tazminat ödemelerinde kullanılmak üzere kısmen ya da tamamen serbest bırakabileceği gibi, teminat tesisini kısmen veya tamamen kaldırabilecektir.

Yeni hazırlanan tasarıda sigorta şirketlerinin mali bünyelerinin güçlendirilmesine yönelik de önlemler bulunmaktadır. Buna göre sigorta şirketlerinin yükümlülüklerini yerine getiremeyecek duruma düşmesi halinde, sigorta portföyü başka bir sigorta şirketine devredilecektir..

Hazine Müsteşarlığı, ruhsatlarını iptal ettiği veya fona devredilen şirketin iflasını isteyecek. İflas eden sigorta şirketinin bir yıldan uzun süreli sigorta

portföyünü devralmayı kabul eden bir şirket bulunduğu halde, Hazine Müsteşarlığı'nın izni ile tasfiye tamamlanmadan devredilecektir. Ayrıca, yönetim kurulu başkanı, üyeler ile genel müdürü, genel müdür yardımcılarının iflasa neden olduklarının tesbiti halinde Hazine Müsteşarlığı sigorta şirketlerine verdikleri zararları sınırlı olarak, bunların şahsen iflaslarına mahkemece karar verecektir.

Tasarıda, acenteler ile de ilgili yeni düzenlemeler de getirilmektedir.. Hazine Müsteşarlığı tarafından belirlenen sözleşme esasları dahilinde çalışacak olan acenteler, emeklilik sigortaları için aracılık eden ya da bunları emeklilik şirketi adına yapan, prim toplama yetkisi verilen acentelerin Hazine Müsteşarlığı'ndan ruhsat alması gerekecektir. Sözleşme yapma veya prim tahsil etme yetkisi olan acenteler, acentelik dışında başka bir ticari faaliyette bulunamayacaklardır. Sözleşme yapma veya prim tahsil etme yetkisine sahip acenteler Sigorta Şirketleri Birliği nezdinde tutulan Yetkili Acenteler Sicili'ne kaydolacaktır.¹⁰⁶

5.4. TÜRKİYE İLE AVRUPA BİRLİĞİ ÜLKELERİ SİGORTA BÜYÜKLÜKLERİ KARŞILAŞTIRMASI

Tam üyelik yolunda Aday Ülke Statüsü'ne sahip olduğumuz Avrupa Birliği ülkelerinin sigorta piyasalarındaki gelişmeler, her bir üye ülkenin iç piyasa koşulları ve diğer bazı uygulamalar nedeniyle farklı yönlerde olmuştur. Örneğin, Avrupa Birliği içerisindeki en büyük üç piyasa olan İngiltere, Almanya ve Fransa'daki sigorta şirketlerinin üretmiş oldukları prim hacimleri daralırken, İspanya ve İtalya'da, ekonomik büyüme oranının da üzerinde prim artışları meydana gelmiştir.

Tam üye olmak için çaba harcadığımız Avrupa Birliği sigorta piyasaları ile ülkemiz sigorta piyasasını üretilen direkt primler açısından karşılaştırdığımızda ülkemizin çok gerilerde olduğu görülmektedir.

¹⁰⁶ www.TSRB.org.tr/Birlikten/12/03/2003

Tablo No:5.1 Avrupa Birliği Ülkeleri Prim Üretimi Ve Türkiye

	Prim Hacmi	Dünya Payı(%)	Dünya Sırası
ÜLKELER (Milyon \$)			
İngiltere	181.045	8.4	3
Almanya	136.691	6.34	4
Fransa	116.64	5.41	5
İtalya	57.945	2.69	6
Hollanda	37.021	1.72	9
İspanya	28.998	1.35	12
Belçika(*)	17.692	0.82	14
Danimarka	11.832	0.55	18
Avusturya	11.26	0.52	19
İsveç	10.66	0.49	20
Finlandiya	10.445	0.48	21
İrlanda	7.598	0.35	23
Portekiz	6.263	0.29	28
Lüksemburg	5.625	0.26	30
Yunanistan	2.159	0.1	38
Türkiye	2.104	0.1	39

Kaynak: TSRB, Birlikten Dergisi, 2001.

Tablo 5.1’de üye ülkelerin üretmiş oldukları toplam prim, dünya payı ve sıralamadaki yeri gösterilmektedir. Bu rakamlara göre ülkemiz, listenin sonlarında yer alan ve nüfusu bize göre oldukça az olan Portekiz’den 3 kat, Lüksemburg’dan ise 2.7 kat daha az prim üretebilmektedir. Listenin en sonunda bulunan Yunanistan ile arada büyük bir uçurum olmadığı görülmekteyse de, ülke nüfusu, kişi başına düşen milli gelir gibi diğer faktörler gözönüne alındığında (Bakınız Tablo 5.5 ve Tablo 5.6) Tablo 5.4’dakinden daha farklı bir sonuç ortaya çıkmaktadır

Tablo 5.2. Avrupa Birliği Ülkeleri Ve Türkiye’de Kişi Başına Prim Üretimi

ÜLKELER	Kişi Başına Sigorta Primi(\$)	Dünya Sırası
İngiltere	2.858.90	3
Hollanda	2.359.50	5
Danimarka	2.230.60	6
Finlandiya	2.028.20	7
Fransa	1.961.70	8
İrlanda	1.904.60	10
Lüksemburg	1.710.30	11
Almanya	1.653.10	12
Belçika	1.568.40	14
Avusturya	1.393.60	16
İsveç	1.204.30	17
İtalya	1.001.90	22
İspanya	731.80	25
Portekiz	626.40	27
Yunanistan	203.60	34
Türkiye	33.10	63

Kaynak: TSRB, Birlikten Dergisi, 2001.

Tablo 5.2 kişi başına düşen sigorta primini göstermekte olup, ülkemizin Avrupa Birliği ile olan farkını daha net bir biçimde ortaya koymaktadır. Avrupa Birliği içerisinde kişi başına düşen 1651 \$ prim miktarı bir yana, listenin son üç ülkesi İspanya, Portekiz ve Yunanistan dahi kişi başına düşen sigorta primi açısından ülkemizden çok ileri durumdadır. Avrupa Birliği içerisinde ekonomik ve sosyal yönden bize en yakın ülke olan ve listenin en sonunda yer alan Yunanistan’ın kişi başına ürettiği toplam sigorta primi dahi ülkemizin kişi başına ürettiği sigorta priminin 6 katından fazladır.

Tablo 5.3 Milli Gelir İçinde Sigorta Prim Gelirlerinin Payı Avrupa Birliği Türkiye

ÜLKELER	Milli Gelir İçindeki Payı(%)	Dünya Sırası
İngiltere	12.09	4
Hollanda	9.79	7
İrlanda	8.3	9
Finlandiya	8.14	10
Fransa	7.95	11
Danimarka	6.79	13
Belçika	6.4	17
Almanya	6.31	18
Portekiz	5.86	19
Avusturya	5.31	20
İspanya	5.24	21
İtalya	4.92	22
İsveç	4.52	25
Lüksemburg	4.17	29
Yunanistan	1.79	58
Türkiye	1.06	73

Kaynak: TSRB, Birlikten Dergisi, 2001.

Tablo 5.3de ülkelerin milli gelir içerisindeki sigorta primi payları yer almaktadır. Listenin en sonunda bulunan Yunanistan dışındaki ülkelerle aramızda yine önemli farklar bulunmaktadır. Her ne kadar kişi başına düşen sigorta primi açısından Avrupa Birliği üyesi Yunanistan, bize göre 6 kat daha fazla prim üretmekteyse de, Tablo 5.6, Birlik üyesi Yunanistan'da da sigorta piyasasının ekonomik gelişmesine göre yeterince gelişmemiş olduğunu, en azından, Avrupa Birliği ortalamasının bir hayli altında olduğunu göstermesi bakımından ilginçtir.

Yukarıdaki her üç tabloda, yaşam standartları ve eğitim düzeyi bakımından dünyanın en gelişmiş nüfusunun yaşadığı Avrupa Birliği ülkelerindeki sigorta piyasaları ile ülkemiz sigortacılık sektörünün üretmiş olduğu toplam primi karşılaştırmalı olarak görülmektedir. 641 milyar 874 milyon Dolar toplam prim ile dünyada üretilen 2 trilyon 155 milyar Dolar primin yaklaşık %30'una kaynaklık eden Avrupa Birliği ülkelerinde 1998 yılında kişi başına üretilen prim 1651 Dolar olarak gerçekleşmiştir. (Ülkemizde bu rakam 33.10 Dolar'dır).

2003 tarihinden önce yeni bir üye kabul etmeyeceğini açıklayan Avrupa Birliği, Tam Üyeliğe Aday Ülke statüsünde bulunan Doğu Avrupa Ülkeleriyle Tam Üyelik görüşmelerine başlamış bulunmaktadır. (Polonya, Macaristan, Çek Cumhuriyeti, Slovenya, Estonya ve Kıbrıs Rum Kesimi ile 31 Mart 1998 tarihinde; Romanya, Bulgaristan, Slovakya, Letonya, Litvanya ve Malta ile 15 Şubat 2000 tarihinde tam üyelik görüşmeleri başlamış bulunmaktadır). Malta ve Kıbrıs rum Kesimi 2004 yılından itibaren birliğin resmi üyesi olacaktır.

Tam üyelik için görüşmelerde bulunan bu ülkelerin ortak özelliği, Malta ve Kıbrıs Rum Kesimi hariç hepsinin Eski Doğu Bloku ülkeleri olmaları, diğer bir deyişle ekonomik, sosyal ve siyasi yönlerden Avrupa'nın kökleşmiş düzenine yabancı olmalarıdır. 1990 yılında iki Almanya'nın birleşmesiyle bu tür bir tecrübe yaşayan Avrupa Birliği'nin bu ülkelerle yapmakta olduğu üyelik görüşmelerinde bu durumu ne derece göz önüne alacağı elbette ki Avrupa Birliği siyasi organlarının tercihlerine bağlıdır.

Ülkemiz sigortacılık sektörüyle eski Doğu Bloku ülkelerinin sigortacılık sektörlerini, üretilen prim açısından ve yukarıdaki üç tablo çerçevesinde karşılaştırılmasını yaptığımızda aşağıdaki sonuçlar elde edilmektedir.

Tablo No:5.4.Toplam Prim Üretimi Açısından Aday Ülkeler Ve Türkiye

ÜLKELER	Prim Hacmi (Milyon \$)	Dünya Payı(%)	Dünya Sırası
Polonya	4.151	0.19	32
TÜRKİYE	2.104	0.1	39
Çek Cum.	1.711	0.08	42
Macaristan	1.139	0.05	45
Slovenya	661	0.03	50
Slovakya	604	0.03	52
Kıb.Rum	394	0.02	58
Romanya	272	0.01	67
Letonya	149	0.01	81
Bulgaristan	133	0.01	85
Malta (*)	131	0.01	86

Kaynak: TSRB, Birlikten Dergisi, 2001. (*) Tahmini

Tablo No:5.5 Kişi Başına Düşen Sigorta Primi Açısından Birliğe Aday Ülkeler Ve Türkiye

ÜLKELER	Kişi Başına Sigorta Primi(\$)	Dünya Sırası
Kıb.Rum	508.4	29
Slovenya	333.4	30
Malta (*)	321.7	31
Çek Cum.	166.2	37
Macaristan	112.7	45
Slovakya	112	46
Polonya	107.3	47
Letonya	60.8	53
TÜRKİYE	33.1	63
Bulgaristan	16.1	74
Romanya	12.1	76

Kaynak: TSRB, Birlikten Dergisi, 2001. (*) Tahmini

Tablo No:5.6 Milli Gelir İçerisindeki Sigorta Primi Açısından Birliğe Aday Ülkeler Ve Türkiye

ÜLKELER	Milli Gelir İçindeki Payı(%)	Dünya Sırası
Kıb.Rum	4.4	26
Malta (*)	3.54	33
Slovenya	3.38	36
Çek Cum.	3.1	37
Slovakya	2.97	38
Polonya	2.76	40
Macaristan	2.39	47
Letonya	2.34	49
Bulgaristan	1.08	72
TÜRKİYE	1.06	73
Romanya	0.71	80

Kaynak: TSRB, Birlikten Dergisi, 2001. (*) Tahmini

Yukarıdaki üç tabloda görüldüğü gibi, üretilen toplam prim bakımından (Tablo 5.4) listede ikinci sırada olan ülkemiz, Kişi Başına Düşen Prim bakımından (Tablo 5.5) listenin sonlarına düşmektedir. Bunun anlamı, sigortacılık sektörünün ekonomik gelişmelerle aynı paralelde gitmemekte olduğudur. Tüm zorluklara karşın

elinden geldiğince bir şeyler yapmaya çalışan Türk Sigortacılık Sektörünün şu an bulunduğu yerin çok daha yukarılarda olması, Avrupa Birliği'ne dahil olmak için her alanda yapılan çalışmaların sigortacılık sektörü için de yapılması gerektiği ortadadır.¹⁰⁷

5.4.1. SİGORTA ŞİRKETLERİNİN YATIRIMLARI AÇISINDAN TÜRKİYE VE AVRUPA BİRLİĞİ

Sigorta şirketlerinin mali sektördeki en önemli fonksiyonlarından biri fon yaratmak ve yaratılan bu fonları çeşitli yatırım enstrümanları aracılığıyla ekonomiye kazandırmaktır.¹⁰⁸ Gelişmiş ülkelerde sigorta şirketleri sermaye piyasalarının en güçlü kurumsal yatırımcılarından biri olarak faaliyet göstermektedir.

Sigorta şirketleri, sigorta işlemlerinin gereği olarak teknik rezervler ayırmakta, söz konusu teknik rezervleri ve ödeme gücü marjını karşılayacak şekilde aktif değerlere sahip olmak üzere yatırım yapmaktadır. Sigortacının sigortalılara karşı olan ve sözleşmeden doğan sorumluluklarını karşılamalarını sağlamak için söz konusu aktiflerin şirketin, yükümlülük profilleri dikkate alınarak tutarlı ve rasyonel bir yaklaşımla yatırımlara yönlendirilmesi ve yönetilmesi gerekmektedir.

Bu noktada sigortacının ürün ve sigortalama politikasını, reasürans politikasını, yatırım politikasını ve ödeme gücü düzeyi politikasını birlikte oluşturması zorunludur. Sigortacı aktif stratejisini kendi yükümlülük profiline ve yükümlülükleri karşılama durumunda elinde uygun nitelikte, vadelerde ve likit durumda yeterli ölçüde aktif bulundurulmasını güvence altına alacak şekilde belirlemek durumundadır.

Avrupa Birliğine (AB) üye ülkelerde sigorta şirketlerinin yatırım politikaları genel anlamda, bu konuda yayınlanmış bulunan AB direktifleri çerçevesinde belirlenmektedir. Üye ülkelerde sigortacıların çok spesifik aktif türlerine yatırım yapmaları zorunlu kılınmamakla birlikte, söz konusu direktiflerde teknik rezervleri karşılamak üzere kullanılacak aktif türleri geniş anlamda tanımlanmış ve bunların

¹⁰⁷ www.tsrb.org.tr/Birlikten/17/05/2003

¹⁰⁸ Yedinci beş yıllık kalkınma planı sigortacılık sektörü s:23 1996

edinilmesinde bazı genel sınırlamalar getirilmiştir. Ayrıca üye ülkelere bazı tercih olanakları da tanınmıştır.

Yatırım yapılabilecek ana aktif türleri dört ana grup altında toplanmıştır.

- a. Bonolar ve diğer sabit getirili araçlar,
- b. Hisse senetleri ve benzeri yatırımlar,
- c. İkrarlar, mevduatlar ve diğer haklar,
- d. Gayrimenkuller

Üye ülkeler direktiflerle belirtilen bu ana aktif sınıflandırması paralelinde, genellikle kendi sigorta denetim yasalarında, yatırım yapılabilecek aktif türlerini ve bu aktiflere ilişkin yatırım sınırlamalarını ayrıntıları ile belirlemektedir. Genel olarak teknik rezervleri karşılamak üzere yapılan yatırımlarda güvenilirlik, karlılık ve likidite prensipleri ön planda tutulurken, aktif bileşiminde ve dağılımında tutarlılık sağlanmasına özen gösterilmektedir.

Avrupa Birliğine üye ülkelerde sigorta şirketleri tarafından yapılan yatırımlar incelendiğinde, 1992 yılında 1.671.210 milyon Euro olan toplam yatırım hacminin, 1998 yılı sonunda 3.696.606 milyon Euro'ya ulaştığı ve bu dönemde yüzde 121.2 oranında arttığı görülmektedir. Aynı dönemde Birlik ülkelerinde prim gelirleri reel olarak yüzde 54.9 oranında Gayri Safi Yurt İçi Hasıla ise (GSYİH) reel olarak yüzde 30,2 oranında artmıştır. Türkiye için bu oranlar sırasıyla yüzde 258.6, yüzde 91.6 ve yüzde 35.1'dir.

Türkiye'nin 1992-1998 yılları arasında yukarıda verilen göstergeler açısından sağladığı reel büyüme hızı AB ülkelerinin reel büyüme hızını aşmakla birlikte, sigorta sektörü prim gelirleri ve yatırımları açısından AB'ne üye ülkeler ortalama değerleri ile kıyaslandığında prim ve yatırımcı hacminin çok düşük olduğu görülmektedir. 1998 yılı itibarıyla AB'ne üye ülkeler GSYİH ortalaması Türkiye'nin 3.5 katı iken, sigorta prim gelirleri 24.9 katı ve sigorta şirketleri yatırımları 159.8 katıdır.

AB'ne üye ülkeler genelinde sigorta şirketleri yatırımlarının GSYİH içindeki payı 1992 yılında yüzde 28,9'dan, 1998 yılında yüzde 49'a yükselmiştir. Bu gelişme

AB'ne üye ülkelerde sigorta şirketleri yatırımlarının büyüklüğünü, ve sigorta sektörünün ülke ekonomilerine ne ölçüde kaynak yarattığını açıkça göstermektedir. Türkiye'de ise bu gösterge sırasıyla yüzde 0.4 ve yüzde 1.1 gibi oldukça düşük bir düzeydedir. AB'ne üye ülkelerde sigorta sektörü yatırımlarının büyük çoğunluğunu hayat sigortalarına ilişkin yatırımlar oluşturmakta ve toplam içinde hayat sektörünün payı giderek artmaktadır.

1992 yılında hayat sektörü yatırımlarının toplam içindeki payı yüzde 75.2'den 1998 yılında yüzde 80.2'ye yükselmiştir. Ülkemizde ise hayat dışı sigorta sektörünün yatırımlar içindeki payı daha yüksektir. Hayat branşında teknik karşılıkların hacmi sigorta sözleşme süreleri ve sigortalı meblağ ile yakından ilişkilidir. Bu branşta sigortalı sayısı, primler ve taahhütlerde izlenen hızlı büyüme, teknik karşılıkların ve dolayısıyla yatırımların artışına neden olmaktadır. Koruma sağlanan riskin niteliği, sözleşme sürelerinin daha kısa olması ise hayat dışı sigortalarda teknik karşılıkların hacmini sınırlamakta, dolayısıyla göreceli olarak hayat branşına göre daha düşük düzeyde rezerv ayrılması ve yatırım yapılmasına yol açmaktadır.

Genel olarak bakıldığında üye ülkelerin yatırım bileşimlerinin birbirlerinden hayli farklı bir yapıda olduğu dikkati çekmektedir.

Birlik toplam yatırım hacmi dikkate alındığında, tahviller ve diğer sabit getirili menkul değerlere yapılan yatırımların %39.1 ile ilk sırayı aldığı görülmektedir. Bunu %1.8 ile hisse senetleri ve bu iki menkul diğer değişken getirili menkul değerler izlemektedir. Değer grubuna yapılan yatırımların toplamı %71'i bulmaktadır. Bu grupları %13.6 ile ikrazlar, %5 ile gayrimenkuller ve diğer yatırım türleri izlemektedir. Türkiye'de ise ağırlık %66.6 ile tahviller ve diğer sabit getirili menkul değerlerdedir.¹⁰⁹

¹⁰⁹GÜLER Bora Sigortave reasürans www.sigorta.net

5.5. AVRUPA BİRLİĞİNE UYUM GEREKSİNİMLERİ

Avrupa Birliği ülkelerinde gerek kişi başına düşen prim miktarı gerekse istihdam açısından ekonomideki yeri Türk sigortacılığına nazaran oldukça iyidir. Esasen Birliğe dahil ülkelerden bazıları (Almanya, İngiltere, Fransa gibi) dünya sigortacılığında A.B.D. Japonya gibi ülkelerden sonra ilk sırayı alan ülkeler arasında yer almaktadır. Ve bu ülkeler çok gelişmiş bir sigorta endüstrisine sahiptirler.

Oysa ülkemiz sigortacılığın bu derece gelişmemiş olduğu Gayri safi milli hasıladaki payının düşük olduğu açıktır. Bu nedenle kuvvetli bir sigorta endüstrisi karşısında daha zayıf bir endüstri söz konusudur. Bu durum Türk sigortacılık mevzuatının oldukça liberal ve Avrupa Birliği mevzuatına büyük ölçüde yakın olsada bazı konularda korunmaya muhtaç olduğunu göstermektedir.

Avrupa Birliği mevzuatının getirdiği kuruluş ve hizmet serbestisi nedeniyle sigorta sektöründe bir canlılık olacağı ve yeni yabancı sigorta teşebbüslerinin piyasaya girmesi suretiyle bu piyasanın sigortacılık işlemleri bakımından olduğu kadar istihdam ve sermaye açısından ekonomiye katkıda bulunacağı açıktır.

Avrupa birliğine tam üye olması halinde ;

1. Sigortacılık ile uğraşan sigorta teşebbüslerinin sayısı artacaktır
2. Daha yaygın mesleki aracılık faaliyetleri artacaktır.
3. Sigorta üretiminde artış kaydedilecektir.
4. Serbest rekabet nedeniyle sağlıklı ve tüketici lehine bir piyasa teşkil edilecektir.
5. Türk Sigortacılığı Avrupa Birliği'ne dahil ülkelerde çalışma imkanı bulacak ve dolayısıyla gerek üretim gerekse istihdam açısından ekonomiye daha büyük katkı sağlayacaktır
6. Daha geniş ve yaygın sigortacılık faaliyeti sonucu daha kuvvetli yatırım fonları oluşacak ve sermaye piyasası gelişecektir.
7. Avrupa Birliğine dahil olmamız halinde üye ülkelerde oturan vatandaşlarımız önemli bir müşteri potansiyeli oluşturacaklardır.

Ancak bu faydaların yanında yukarıda değindiğimiz gibi Avrupa Birliği'nin kuvvetli ve gelişmiş sigorta sektörü karşısında daha zayıf olan ülkemiz sigortacılığının tam bir serbestiye gidilmesi suretiyle yalnız bırakmamak bazı koruyucu önlemler almak gerekir. Nitekim Avrupa Birliği ülkelerinden Portekiz, İspanya, İtalya, İrlanda, Yunanistan gibi birçok ülkenin Avrupa Birliği direktiflerinin uygulanmasında rezervleri vardır.

Türkiye ile Avrupa Birliği arasında Gümrük Birliğinin kurulmasına ilişkin olarak 6 Mart 1995 tarihinde Ortaklık Komisyonu tarafından alınan karar, her ne kadar sadece malların serbest dolaşımına ilişkin olsa da sigortacılık sektörü açısından önemli bir gelişme teşkil etmektedir. 1963 tarihli Ankara Anlaşması'ndan itibaren, Avrupa'daki ekonomik entegrasyon çabalarına tam üye olarak katılma kararlılığı taşıyan Türkiye, Gümrük Birliğini nihai bir statü olarak değil, tam üyelik yolunda geçici bir aşama olarak görmektedir.

Dış politika öncelikleri arasında Avrupa Birliği'ne tam üye olmayı birinci sıraya yerleştiren Türkiye, bu hedefi göz önünde bulundurarak ekonomik, siyasi, sosyal, kültürel, askeri, hukuki, alanlarda Avrupa Birliği'nde sağlanan entegrasyon seviyesine yaklaşmak zorundadır. Bu bağlamda ele alındığında, son yıllarda Türk sigorta sektörünün liberalize edilmesi yönünde yapılan ve hala sürdürülmekte olan yasal değişiklikler sonucunda ulusal mevzuat ile Avrupa Birliği'ndeki uygulamalar arasında paralelliğin büyük ölçüde sağlanmış olduğu görülmektedir.

Tam üyelikle ilgili olsun olmasın, Avrupa Birliği'ndeki liberal sigorta pazarına paralel düzenlemelere kavuşmak Türk sigortacılığının rekabet koşullarında çalışmaya yöneltecek ve rasyonelliği arttıracaktır.

Bu süreç içerisinde Türk sigortacılığının karşılaşacağı gelişmeler teknik açıdan olumlu ve olumsuz olarak iki grupta değerlendirilebilir. Olumlu olabilecek teknik gelişmelerden başlıcalarını şu şekilde sıralamak mümkündür.

Avrupa'da halen uygulanmakta olan birtakım sigorta türleri Türkiye'de de uygulanmaya başladığı zaman, günlük hayatta sigortalanabilir risklerin daha büyük bir bölümü sigorta poliçesi kapsamına girecektir. Ayrıca uluslararası taşımacılık, endüstri sigortaları, büyük montanlı hayat sigortaları, yatırım sigortaları, mali

sorumluluk sigortaları, kar kaybı sigortası ve hukuki korunma sigortası gibi Avrupa'da yaygın olarak kullanılıp, Türkiye'de henüz yerleşmemiş sigortalarda artış beklenmektedir. Yeni sigorta türlerinin yanı sıra, sosyal bir misyon taşıyan zorunlu sigortaların sayısında da artış olması muhtemeldir.

Sigorta primlerinin tahsilatı ve hasar ödemelerinde Avrupa Birliği'nde kullanılan tekniklerin Türkiye'de de uygulanmasıyla, sigortalıların prim ödemeleri kolaylaşacak, hasar halinde zararlar daha süratli tazmin edilecek, sigortacı-sigortalı ilişkileri iyileşecektir. Artan rekabet nedeniyle sigorta sektörünün reklam ve tanıtıma daha fazla ağırlık vermesiyle birlikte, sigorta kavramı toplumda daha da tanınıp yaygınlaşacak ve yerleşecektir.

Diğer taraftan, Türk sigorta sektörünün karşılaştığı teknik yönden olumsuz birtakım gelişmeler de bulunmaktadır. Prim üretimi, fon yönetimi ve istihdam açılarından sigorta sektörünün ekonomi içerisinde önemli bir yer kapladığı Avrupa Birliği'nde sigorta şirketlerinin büyük ölçekli, güçlü yapısı tam rekabet koşullarında Türk şirketlerini ciddi şekilde etkileyecektir.

Minimum teknik kar-yüksek mali karlılıkla faaliyet gösteren Avrupa firmaları, mali yönden daha güçlü olduklarından dolayı yerli şirketlerinkinden daha cazip poliçe teklifleri sunabileceklerdir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Türkiye'de, sigortacılık, çok önemli bir sektör ve işkolu olmasına rağmen, hak ettiği yeri, maalesef, alamamıştır. Dünya ekonomilerinin önemli finans kaynağı olan sigorta sektörü ne yazık ki ülkemizde istenilen düzeyde değildir. Ülke ekonomimiz de istenilen düzeyde değildir. Ülke ekonomisindeki yaşanan krizler, istikrarsızlıklar sürekli olarak bu sektörü gölgede bırakmaktadır. Devletin en önemli kurumlarından olan Hazine Müsteşarlığı'nın son yaşanan krizler sonrası ülke ekonomisinde en çok konuşulan ve ülke ekonomisine yön veren bir numaralı kurum haline gelmesi, IMF ile olan ilişkilerde baş aktör olması maalesef sigorta sektöründe bu kuruma bağlı olması sigortacılık sektörünün gölgede kalmasına sebep olmaktadır.

Bir ülkenin gelişmişlik düzeyini tespit edebilmek ya da gelecekte göstereceği trendi tahmin edebilmek için, sigortacılık faaliyetlerinin ulaştığı seviyeyi referans almak yanlış olmayacaktır. Ülke ekonomisinin lokomotifi olduğu varsayımıyla ulusal gelişmeyi motive eden sigorta sektörü, önemli bir tasarruf birikimi sağlamak suretiyle, sosyo-ekonomik çöküntü ve kayıpları azaltmakta, vergiye kaynak oluşturmakta, genel refah düzeyini yükseltmekte ve uluslararası ekonomik ilişkilerle ticareti arttırmaktadır.

Sigorta yaptırmak bir eğitim ve kültür birikimidir. Özel sigorta bilincinin gelişmemiş olması, sigorta eğitiminin yetersizliği sigortacılığında yeterince gelişmemesine neden olmaktadır. Bunu gidermek üzere ilkokullardan başlayarak öğrencilere sigorta bilinci aşılanmalı ve her düzeyde temel sigorta eğitimine yer verilmeli ve sigorta sistemi, Devlet politikası içine alınmalıdır.

Gelişmiş ülkelerde, kurumsal yatırımcı olarak görülen sigorta şirketleri topladıkları fonlarla ekonomiye önemli ölçüde kaynak temin etmektedirler. Sigortacılığın en etkin fonksiyonu, fon yaratmak ve yaratılan fonları çeşitli yatırım araçları vasıtası ile reel ekonomiye kazandırmaktır. Sigorta sektörünün yarattığı fonlar, sigortalının gönüllü tasarruflarıyla yaratılmakta, toplanan primler mali kesime aktarılarak rasyonel alanlarda yatırımlara yönlendirilmektedir. Sigorta sektörü,

yatırılabilir fonların birikiminde ve bu fonların verimli alanlara kanalize edilmesinde en etkili faktörlerden biridir. Hatta, bankacılık sektörünün dahi önünde yer almakta ve bankalara sahip bir görüntü sergilemektedirler. Bu çerçevede, kurumsal tasarrufların oluşumuna katkı sağlamaktadır. Sermaye piyasasına fon arz etmekte ve piyasa aracılığıyla ekonomik kalkınmayı motive etmektedir.

Ayrıca, sigorta fonlarının bir özelliği de vardır, bunlar anti enflasyonist fonlardır; yani, uzun vadeli, herhangi bir maliyeti de yoktur; maliyet, sadece işletme giderlerinden ibarettir. Bugün, banka fonlarının, işletme giderleri dışında, bir faiz maliyeti vardır; sigorta fonlarının böyle bir maliyeti de yoktur. Dolayısıyla, ülkemiz gibi enflasyonu yenmeyi amaç edinmiş bir ülkede sigorta fonları daha da büyük önem taşımaktadır. Eğer bu fonları daha da arttırabilirsek ülke ekonomisi için daha ucuz maliyete finansman kaynağı bulmuş oluruz.

Türkiye'de sigortanın ekonomik anlamı ve işlevi yeteri kadar anlaşılmadığı için sigortaya lüks ve pahalı bir hizmet gözüyle bakılmıştır. Sigortanın bir masraf kapısı, gereksiz bir harcama şeklinde kabul edilmesi de aynı düşüncenin bir başka belirtisi olarak kabul edilebilir.

Sigorta sektörümüz büyük ölçüde sanayi ve ticarete bağımlıdır. Asıl yapmamız gereken ise sigortacılığı tabana yaymaktır. Bunda halkın gelir düzeyinin düşüklüğü ve prim tarifelerinin bu gelire göre yüksek kalmasının da etkisi vardır

Gelişmiş ve çağdaş ülkeler de, sigortasız bir hayatı düşünmek, hemen hemen imkânsızdır veya başka bir deyişle, sigorta, ekonominin de bir emniyet supabıdır. Sigortasız bir hayatta, risklerle, her gün karşı karşıya olan insanlar ve işletmeler, sigorta sayesinde, oluşacak her türlü riskten dolayı ekonomik sonuçlarını karşılayacak bir sistem içinde olmanın getirdiği avantajı kullanır ve böylece, istikrarlı bir hayat ve ekonomik faaliyet sürdürebilirler.

Az gelişmiş ülkelerde sigorta sektörünün payı oldukça düşük seviyelerdedir. Sektörün payının oldukça düşük seviyelerde kalması, ekonomide oynaması gereken rolün tam olarak gerçekleşmemesine neden olmaktadır. Bundan dolayı da, sermaye piyasasına yeterince fon aktarımı sağlanamamaktadır. Bunun

neticesinde sektör sermaye birikimine, dolayısıyla büyüme ve kalkınmaya yeterince katkı sağlayamamaktadır.

Türkiye'de sektörün ekonomi içerisinde oynaması gereken rolü, benzer az gelişmiş ülkelerle karşılaştırıldığında, düşük seviyede kaldığı görülmektedir. Yani, Türkiye'de sigorta sektörü, piyasalarda tasarruf sahipleri ile yatırımcıları buluşturan, yani ödünç veren ve ödünç alanlar arasında bir köprü vazifesi gören mali araçlar rolünü tam olarak yüklenememiştir. Türkiye'de sigorta özellikle sanayileşmiş ülkelerde sigortacılığa, sermaye birikimine ve bu sermayenin verimli alanlara kanalize edilmesine elverişli bir sektör olarak bakılmaktadır. Oysa Türkiye'de, sigortacılığın bu işlevine yakın zamana kadar yeterince önem verilmemiştir. Bu durum, alınan primlerin GSMH içerisindeki payına bakıldığında daha net görülmektedir. Bu oran, sektörün gelişmişlik seviyesini belirlemede önemli bir ölçüdür. Oran ne kadar yüksekse, sektörün gelişmişliği, fon yaratma kapasitesi ve büyüme-kalkınmaya katkısı o derece yüksektir. Türkiye'de alınan primlerin GSMH içerisindeki payı %'ler seviyesinde seyretmektedir. Bu oran sanayileşmiş ülkelerde %10'lar seviyesindedir. Bu görüntü, sektörünün yeterince gelişmemiş olduğunu, dolayısıyla fon yaratma kapasitesi ve ekonomik büyüme-kalkınmaya önemli ölçüde katkıda bulunmadığını ortaya koymaktadır.

Bölge ülkeleri açısından bakıldığında ise sigortacılık açısından bu bölgedeki en gelişme potansiyeli en yüksek ülke Türkiye'dir. Gerek bilgi birikimi bakımından gerekse insan gücü ve işletmelerimizin geçmişi bakımından değerlendirildiğinde, Türkiye, böyle bir konuma sahiptir. Sigortayla ilgilenen herkes bilir ki, sigortanın merkezi Londra'dır; ancak, İstanbul, çevremizde, Ortaasya'nın, Ortadoğu'nun Balkanların ve Kafkasların merkezi olmaya aday bir konumdadır. Yapılacak olan sadece bir düzenlemedir, başka hiçbir şeye, yeni bir yatırıma, paraya bile ihtiyaç yoktur; verilecek teşvikle, büyük fonların, kaynağın sağlanması mümkündür.

Londra'nın böyle bir merkez olmasının İngiltere'ye sağladığı avantaj sadece 2002 yılında 20 milyar sterlin dolayındadır. Bu Türkiye'nin, niye, bazen varlık içinde bazen yokluk içinde kaldığını da anlamamız bakımından önemlidir.

Bugün(2002 sonu itibariyle) ülkemizde 61 tane sigorta şirketi vardır. Bunların 58 tanesi doğrudan sigorta satmakta olup diğer 3 tanesi ise, diğer şirketlerin sattığı teminatlara karşı reasürans diye tabir ettiğimiz tekrar sigorta teminatı vermektedirler. Türkiye'de faaliyet gösteren 58 sigorta şirketinin sadece 2 tanesi kamuya aittir; yani, bir anlamda, sigorta sektörü özelleşmiştir. Bu şirketlerin 2002 yılı sonu itibariyle Türkiye'de sağladıkları prim hacmi yaklaşık 3,7 katrilyon liradır; yani, 2 500 000 000 dolarlık bir fon sağlanmaktadır. sağlanan bu fon Türkiye'nin büyüklüğüyle oranlandığı zaman yeterli değildir. Türkiye'de, bugün, mevcut fon, sağlanan bu 3,7 katrilyon liralık prim, mevcut potansiyelin sadece %15'ine denktir. Örneğin hasar oranını düşündüğümüz zaman, kaza oranını düşündüğümüz zaman, mevcut araçların bile, ancak %25'i sigortalıdır. Evlerimizin sadece %5'inin sigortalı olduğunu söylersek, Türkiye'deki fonun ne kadar büyük olduğunu da hepimiz takdir edebiliriz.

Bizden küçük ülkeler bile, Yunanistan bile bizden daha büyük bir kapasiteye sahiptir. 70 milyon'luk nüfusumuza, ekonomik kalkınma seviyemize baktığımız zaman, Konya ili büyüklüğünde olan bir Belçika devleti bile bizden daha fazla kapasiteye sahiptir. Birçok Avrupa ülkesi bizden daha büyük bir potansiyel ortaya çıkarabilmektedir. İran bile bizim önümüzdedir. Dolayısıyla, Türkiye'nin sigortacılıkta ne kadar geri kaldığını da, bu sebeple bir kere daha düşünmek gerekir. Sektörün gelişememe nedenleri ana hatlarıyla aşağıdaki gibi sıralanabilir;

Türkiye'nin uzun yıllar kronik enflasyon, yüksek düzeyde kamu kesimi açıkları, işsizlik ve ödemeler bilançosu dengesizliği gibi sorunlarla karşı karşıya bulunması ekonomik istikrarın teminini güçleştirmiştir. Bu koşullar altında, sigorta sektörünün gelişmesi ve ekonomiye katkısı yetersiz kalmıştır, özellikle sigorta sektörünün uzun vadeli fon yaratan tek dalı olan hayat sigortası bu olumsuz şartlar altında gelişmemiş ve ekonomiye önemli bir katkı sunamamıştır. Bu dalda toplanan prim miktarı son yıllarda artış göstermesine rağmen, yine de yetersiz kalmıştır. Hayat dalının sigorta sektörü içerisindeki payı % 20'ler civarında seyretmektedir. Bu payın gelişmiş ülkelerde % 50-60'lar seviyesinde olduğu görülmektedir. Sonuç olarak, Türkiye'de, hem toplanan primlerin yetersiz oluşu hem de toplam içerisinde uzun vadeli fon sağlayan hayat sigortacılığı payının düşük düzeyde kalışı sigorta

sektörünün fon yaratma kapasitesinin çok az oluşunu, hatta hiç işlememesini gözler önüne sermektedir.

Türkiye'de ki sosyo-kültürel yapı sigortanın, özellikle de hayat sigortasının gelişmemesine neden olmuştur. Toplumdaki aşın kadercilik anlayışı, hayat standardı seviyesinin düşük olması, işsizlik oranının yüksek olması, sigortanın zorunlu ihtiyaçtan ziyade gereksiz gibi görünmesi sonucunu doğurmuştur. Bu durum sigorta sektörünün yeterince gelişmemesinin görünmez, fakat önemli bir nedenidir.

Optimal olmayan fiyatlandırma uygulamaları sektörün olumsuz etkilenmesi neticesini doğurmuştur. 1990 yılında serbest tarife sistemine geçilmesi ile birlikte aşırı fiyat rekabeti oluşmuştur. Teknik açıdan risk analizi hesaplanmadan, sadece fiyat indirimi uygulamaları maliyetlerin gözardı edilmesine neden olmuştur. Bu durum genel olarak prim kayıplarına neden olmuş, teknik karlarda azalma ve sigorta şirketlerinin mali yapılarında olumsuz gelişmeler doğurmuştur.

Meydana gelen bu olumsuz gelişmeler, sigorta şirketlerini oluşturan hasarların ödenmesinde mali zorluklarla karşı karşıya bırakmıştır. Bunun neticesinde hasar ödeme süreleri uzamış, bu durum zaten yeni yeni oluşan sigorta zihniyetinin zarar görmesine neden olmuştur.

Ülkemiz sigortacılık mevzuatının, AB mevzuatı ile uyumlaştırılmasında geçiş sürecinin sağlıklı ve başarılı yürütmesi için sigortacılığın gelişmesini engelleyen faktörlerin giderilmesi amacına yönelik birtakım çalışmalar yapılması gerekmektedir.

AB sigorta pazarında faaliyet gösteren büyük sigorta şirketleri ile ülkemiz sigorta şirketlerinin adil ve eşit şartlarda hizmet sunma ve rekabet edebilmelerinin temininin sağlanması amacıyla şirketlerin yüksek üretim seviyesine ve yeterli teknik kapasiteye kavuşturulmasına, mali yapılarının güçlendirilmesine ve küçük şirketler arasında birleşmelerin teşvikine yönelik hükümlere mevzuatta yer verilmelidir.

Tek Pazar kurallarının uygulanmasında, en önemli sorumluluk üye ülkelere düştüğünden, sigorta mevzuatına uygun hareket etmeyen sigorta şirketleri, aracılar, eksperler ve bunların (sigorta şirketlerinin ve sigorta aracılarının) haksız rekabetini ve kural dışı hareketlerini önleyecek bağımsız denetim kuruluşları ve sigorta ile ilgili kuruluşlar hakkında etkin ve caydırıcı cezai müeyyideler kanunda yer almalıdır.

Bankalarda olduğu gibi sigorta Şirketlerinde de iç denetim teşkilatı kurulmalı, Şirketlerin denetiminde erken uyarı sistemine yardımcı olmak üzere Bağımsız Dış denetim Kuruluşlarına ilişkin yeni düzenlemeler yapılmalıdır.

Ülkemizde halkın büyük çoğunluğunun Sigorta sektörüne olan güvensizliği ortadan kaldıracak birtakım güven artırıcı önlemler alınmalıdır. Ve sigorta sektörünü ilgilendiren kurumların halka daha yakın bilgi aktarması toplumda bilinen yanlış değerlendirmelerinin giderilmesine faydalı olacaktır. Gelişmeyi engelleyen sosyal etkenlerin giderilmesi, sigortacılık kapasitesinin artmasına yardımcı olacaktır.

İleri ki süreçte çıkarılacak ve Sigortacılık Faaliyetlerini tek bir çatıda düzenlenmesi düŐünülen kanunda piyasa ekonomisi ile bütünleŐmeyi sağlayacak, AB normlarına uygun yeni düzenlemelere yer verilmelidir. AB tam yeliğine geçiş sürecinde, önce ulusal mevzuat arasındaki (Sigorta Murakabe Kanunu, Türk Ticaret Kanunu ve Vergi Kanunları arasındaki uygulamaya yönelik farklılıkların) giderilmesine yönelik düzenlemeler yapılmalıdır.

Sigorta ve Reasürans Şirketlerinin çalışmalarını düzenlemek, tüketicilerin menfaatlerini daha iyi koruyabilmek ve uygulamada görülen aksaklıkları gidermek üzere senelerden beri üzerinde durulan Sigorta Denetim Kanunu yasallaŐmamıŐtır. Sektörün daha uzun süre güçlü bir yasal düzenlemeden mahrum kalmaması için Sigorta Denetim Kanununun bir an önce yasallaŐması Őarttır.

Avrupa Birliğine uyumda tüm sigorta branşları, özellikle hayat dışı branşlar çoğaltılmalı, pazara yeni hizmetlerle girilerek pazardaki pay geniŐletilmelidir. Sigortacılık bilincinin yerleŐtirilmesi, sigorta işletmelerinin öz kaynaklarının kuvvetlendirilmesi ve kronik enflasyonun aşağıya çekilmesi gibi önlemlerle Avrupa Birliği'ne uyum kolaylaŐabilir.

İŞletmelerin faaliyetleri sırasında tesisle yükümlü tutuldukları prim/zkaynak oranı, Avrupa Birliği'ndeki orandan fazladır. Bu oranın daha aşağı çekilmesi gerekir. Ayrıca, Avrupa Birliği'ne uyum sürecinde büyük risklerinde belirlenmesi gerekir.

Avrupa Birliği'ne uygulanan hizmet serbestisine, uyum sağlanmalıdır. Reasüransa devredilecek miktarlarla ilgili düzenlenmenin, yeniden yapılması gerekir.

Türkiye'de çeşitli devrelerde (DPT), Avrupa Birliği'ne üye olmak için sigortacılık konusundaki kısıtlamaların ve koruyucu tedbirlerin kaldırılması gerektiği savunulmaktadır. Bu savda, Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne üye olması durumunda, sigorta işlemlerinin, hizmet serbestisinden yararlanarak, yabancılara, ülkede yerleşik olma şartı aranmaksızın hizmet sunabileceklerdir. Bunun içinde, Birlik kurallarına göre sigortacılık düzenlemelerinin yapılması gerektiği ortaya çıkmaktadır. Avrupa Birliği ile entegrasyon durumunda, Avrupa Birliği kökenli sigorta işletmeleri için Türkiye cazip hale gelecektir. Ancak Türkiye'de vadeli prim ödemesi, bu işletmeler için bir dezavantaj olacaktır.

Hayat prim portföyünün ve yatırım gelirlerinin korunması için enflasyona karşı tedbirler alınmalıdır. Yangın, sağlık ve hayat sigortalarında vergi muafiyeti getirilmelidir.

Sigorta sektöründeki en önemli problemlerden biri de tahsilat sürelerinin uzunluğudur. Ticaret Kanununda sigorta priminin ödenmesinin peşin olması esası yer almasına rağmen, bu uygulama hiçbir zaman başarılamamıştır. Vade konusunda sigortalıya tanınan ayrıcalıklar, yüksek enflasyonun yaşandığı Türkiye'de sigorta sisteminin gelişimini olumsuz etkilemiştir.

Alacakların toplam aktifler içerisindeki payı oldukça yüksektir. Alacakların toplam aktifler içerisindeki payı uzun yıllar % 50'ler seviyesinde seyretmiştir. Bu oran yıllar itibariyle düşüş göstermiş ve % 25-30 seviyesine çekilmiştir. Alacakların yüksek oranda olması sigorta sektöründe fon yaratma kapasitesinin azalmasına neden olmuştur.

Sigorta kesimi üzerindeki vergi yükünün yüksek oluşu, sigorta fonlarının düşük seviyede kalmasına neden olmuştur. Özellikle bazı branşlarda mükerrer vergilendirme söz konusudur. Bu durum, sigorta sektörünün arzu edilen seviyede gelişmemesinin bir diğer nedenidir.

Hayat sigortası tazminatlarından veraset ve intikal vergisi alınmamalıdır. Bu uygulamanın sektörü ve makro düzeyde tasarruf eğilimini olumsuz etkilediği açıktır.

Türkiye'de sigorta kesimi daha çok bankaların ve holdinglerin yan kuruluşu olarak faaliyet göstermektedir. Gelişmiş ülkelerde sigorta şirketleri hem bankalardan

daha güçlü sermaye yapısına sahip hem de bankaların sahibi durumunda iken; Türkiye'de bu durumun tam tersi söz konusudur. Bankaların vermiş oldukları kredileri güvence altına almak amacıyla yapmış oldukları sigorta poliçeleri, sektörde özellikle acentelere karşı haksız rekabete neden olmaktadır.

Sektöre uzun yıllar yeni sigorta şirketlerinin girişine izin verilmemesi de, sektörün gelişimini olumsuz yönde etkilemiştir. Bu durum, mevcut şirketlerin eksik rekabet koşulları altında çalışmasına imkan sağlamış, dolayısıyla tam rekabetten yoksun modernize olmamış bir sektör ortaya çıkmıştır.

Sigortacılığı düzenleyen 7397 Sayılı Sigorta Murakabe Kanunu'nda da uzun yıllar ekonomik ve sosyal gelişmelerin gerektirdiği değişikliklerin yapılmaması, sektörü olumsuz etkilemiştir. Mevcut bu kanun yetersizdir.

Sermaye piyasası oluşturulurken sigorta işlemlerinin 2499 Sayılı SPK kapsamına alınmaması sektörün gelişimini olumsuz etkilemiş ve piyasa için fon kurumsal aracı olma niteliğini engellemiştir.

Sektörde istihdam edilen personelin eğitim düzeyi de sigorta sektörünün gelişmesi ve ekonomiye katkısında önemli bir rol oynamaktadır, istihdam edilen personelin % 50'ye yakını ilk, orta ve lise mezunlarından oluşmaktadır. Bu durum sektörün gelişimini olumsuz yönde etkilemiştir.

Enflasyonist ortam sigortacının, sigorta şirketlerinin mali yapısını zayıflatmak da karlılığı azaltmaktadır. Ülkeyi uzun yıllar etkisi altına alan Kronik enflasyon nedeniyle Türk Lirası'nın yabancı paralar karşısında sürekli değer kaybetmesi yurt dışından iş kabulünü engellemiştir. Fiyat artışları sigortacı bakımından çeşitli sakıncalar yaratmaktadır. Tahsilat gecikmeli olarak yapılmaktadır. Prim tarifeleri sürekli değiştirilmediği halde işletme giderleri sürekli artmaktadır.

Eksperlerle sigortacılar arasında sorunlar vardır. Sigorta poliçeleri ortalama bir insanın anlamayacağı kadar karışık ve okunmayacak şekilde hazırlanmıştır. Sigortacılığın gelişmemesinde dağıtım kanalını oluşturan acentelerin de hataları vardır. Meslekle ilgili olmayan kişilere ve kuruluşlara rastgele acentelik verilmiştir. Acentelerin %95'inden fazlası sigortacılığı ek iş olarak yaptıklarından, teknik bir

meslek olan ve beceri, eğitim ve ihtisas gerektiren sigortacılık mesleğine yeterince eğilememişlerdir.

Bilinçsiz ve yetiştirilmemiş prodüktör ve acentelerin kamu ile ilişkilerindeki bilinçsiz, gerçek dışı beyanları, sonucu düşünmeden poliçe satma eğiliminde olmaları sigorta sektörü için olumsuzluklardan biridir.

İdeal olan sigorta acentelerinin başka iş yapmadan sadece sigorta işleri yapmalarıdır.

Sigorta şirketi sahibi olan bankaların sigortacılığın ilk dönemlerinde olumlu katkıları olmuştur. Bunlar sigortanın tanıtımına yönelik faaliyette bulunmuşlardır.

Birkaç istisna dışında dünyada bütün ülkelerde bankaların sigorta şirketlerindeki pay sahipliğine sınırlar konulmuş, bankaların sigorta acenteliği yapmaları yasaklanmıştır. Bu ülkelerde her iki sektör birbirlerinden bağımsız şekilde kendi ihtisas alanlarında faaliyetlerini sürdürmektedir.

Türkiye'nin sosyo-ekonomik yapısıyla mevcut sigorta potansiyeline bakıldığında halen kullanılacak potansiyelin %10'unun kullanıldığı görülmektedir. Sigorta hizmeti geniş tabanlı halk kesimine yeterince anlatılamamıştır. Sigorta şirketleri ferdi sigortalardan çok ticari ve endüstriyel portföylere yönelmişlerdir.

Sigorta sektörünün fon yaratma potansiyelini arttırabilmek ve daha dinamik bir yapıya kavuşturabilmek için Türkiye'de yapılması gerekenler ana başlıkları Türkiye Sigorta Ve Reasürans Şirketler Birliğince şöyle sıralanmıştır.

1-Türkiye'de sigorta sektörünün gelişmesi ve fon yaratma kapasitesinin etkin bir şekilde işlemesi, öncelikle ekonomik istikrarın sağlanmasına bağlıdır. Ekonomik istikrar sağlandığı takdirde, sigorta şirketleri kurumsal yatırımcı olarak ekonomiye daha yüksek miktarda fon sağlayacaktır. Sağlanan fonlarla ülkenin orta ve uzun vadeli borçlanma ihtiyacı belli ölçüde karşılanır.

2-Türkiye'deki yabancı sermaye mevzuatına göre, ülkemize gelecek yabancı sermaye için bir kısıtlama mevcut değildir. Ancak yabancı sermaye girişi çeşitli nedenlerden dolayı yetersizdir. İçinde bulunduğumuz 2003 yılında tesis edilen siyasi

ve ekonomik istikrarın kalıcı olması ile, yabancı sermaye girişinde artış olabilecektir. Bu da sigortacılığı daha ileri noktalara taşıyacaktır.

3-Sigorta hizmetlerini yaygınlaştırmak ve çeşitlendirmek, yeni sigorta çeşitleri bulmak suretiyle sigortacılığı toplumun tüm kesimine yaymak, ve toplum tarafından benimsenmesine çalışılmalıdır. Halkın sigortacılık konusunda bilinçlenmesini sağlayacak programlar uygulamak, tüketicinin zevk ve tercih değişimlerini dikkate alan bilgilendirici eğitim çalışmalarına ağırlık vererek sigorta bilincinin yerleştirilmesini sağlanması gerekmektedir.

4-Personelin eğitimine gerekli önem verilmesi ve yetenekli gençlerin sektöre ilgileri çekilerek, sektöre kazandırılması gerekir. İstihdam edilen personelin eğitim düzeyini yükseltmek için nitelik ve nicelik açısından takviyeler yapılmalıdır. Eğitim düzeyinin sektörün gelişmesinde daha aktif bir rol oynayabilmesi için sektörde istihdam edilen yüksek okul mezunlarının oranının en azından % 80-90 seviyesine çıkarılması gerekmektedir. Diğer taraftan sigorta sektöründeki acente, eksper, prodüktör v.b. gibi araçlar da dikkate alındığında sigorta sektörünün istihdam açısından işsizlik oranının yüksek olduğu Türkiye ekonomisine büyük katkı sağladığı da unutulmamalıdır. Bu arada prim üretiminde % 65-70 arasında bir paya sahip olan acentelerin ve bu acentelerde istihdam edilen part-time elemanların seçiminde de titiz davranılması gerekmektedir. Mevcut acentelerin eğitim konusunda yeterli seviyede olması sağlanmalı, düzenlenecek kurum içi eğitim programları ile personelin sigortacılık alanındaki bilgi ve deneyiminin yanında teknolojik gelişmelerden de haberdar edilmesi sağlanmalıdır.

5-Tahsilat problemlerini çözmek için primlerin sigorta şirketlerine en kısa sürede intikalini sağlayacak tedbirler alınmalıdır. Primin hızlı tahsili için gerekli tedbirler alındığı takdirde, sektörün kaynak oluşturmadaki rolü, dolayısıyla mali gelirlerinin şirketlerin bünyesine katkısı süratle artacaktır. Sigortacılık hizmetinin de peşin olması primler kazanılıncaya kadar hasarları karşılamak üzere kanunla ayrılmak zorunda olan fonlar ve şirketlerin teknik karları, ekonomi içinde büyük bir tasarruf kaynağı olarak finansal yatırıma yönlenecektir. Tahsilat konusundaki problemlerin çözümü sigorta şirketleri ile acenteler arasındaki mutabakat ve şirketlerin

kararlılığıyla giderilebilir. Özkaynakların arttırılması yoluna gidilerek şirketlerin mali yapısının güçlenmesini sağlamak, Özkaynakları güçlenen sigorta şirketlerinin konservasyon oranlarının artmasını sağlamak ve sonuçta reasüransa giden primlerin azalmasını sağlayarak fon arzına katkıda bulunmak, Uzun vadeli fon arzının en önemli kaynağı niteliğinde olan hayat sigortacılığının toplam primler içerisindeki payının arttırılmasını sağlamak,

6-Sigorta kesimi üzerindeki vergi yükünü hafifletmek özellikle bazı branşlarda mükerrer vergilendirmeyi kaldırmak gerekmektedir.Böyle bir durumda sigortaya olan talep artacaktır.

7-Fiyatların düşürülmesi suretiyle oluşan aşın fiyat rekabetini önlemek, yeterli risk analizlerinin yapılması sonucunda optimal fiyatlandırma politikaları uygulanmalıdır.Fiyatın yanısıra kaliteli ürün ve hizmet rekabetine öncelik vermek, Oluşan hasarları sigortalıyı mağdur etmeden en kısa sürede tazmin edilmelidir.

8-Hizmeti kaliteli duruma getirmek için alternatif pazarlama yöntemleri bulunmalı, reklam ve promosyon çalışmalarına ağırlık verilmelidir.

9-Sektörün bankaların gölgesinden kurtarılıp, özerk bir yapıya kavuşmasını sağlayacak yasal düzenlemeler yapılmalıdır.

10-Avrupa Birliği'ne uyum sürecinde bulunan Türkiye'de, sigorta faaliyetlerini düzenleyen 7397 Sayılı Sigorta Murakabe Kanunu'nu günün koşullarına göre yeniden ele alınmalı ve günün gereksinimlerini kapsayacak şekilde düzenlemeler yapılmalıdır.

11-Gerek sigorta şirketleri gerek reasürans şirketleri ülke çapında dışa kapalı biçimde çalışmaktadır. Oysa bankacılıkta olduğu gibi dışa açılmaları ve dövizle prim sağlamaları gerekmektedir.

12-Reform ihtiyacı içerisinde olan sosyal güvenlik sisteminin içine düştüğü darboğazdan kurtarmak için özelleştirme bir an önce gerçekleştirilmelidir. Özelleştirmeyle birlikte sistemin özel hayat ve özel sağlık sigortacılığı olarak yapılandırılacağı düşünüldüğünde, toplanacak yüksek miktardaki primler sayesinde sektörün fon yaratma kapasitesi büyük ölçüde yükselmiş olacaktır. Ve hayata geçirilmeye çalışılan Bireysel emeklilik Fonları aktif hale getirilmelidir.

Sigortacılık gelecek vadeden bir sektördür. Türkiye'de gerekli teşvik ve tedbirler alındığı takdirde Avrupa Birliği ülkelerinde olduğu gibi Türkiye'de de sigorta sektörü gelişerek ekonomideki etkin rolünü gerçekleştirebilecektir.

KAYNAKÇA

AKAT, İlker.

1985 **Türkiye'de Teknik ve Ekonomik Veçheleri İle Reasürans,**
İzmir Ticaret Odası Yayın No: 86

AK Sigorta.

1997 **Sigortacılık Temel Bilgileri İstanbul**

ALTOP, Atilla.

1995 **Sigorta Hukuku,** İstanbul: İ.Ü. Hukuk Fakültesi

ANONİM

2003 **Sigortacılık,** [www.Sigorta Dünyası com.tr](http://www.SigortaDünyası.com.tr)

AVCI, Adnan.

1998 **Özel Sigorta Kanunları Uygulaması ve Mevzuatı,** İstanbul

AYDOĞDU Mehmet.

2003 "Türkiye'de ve Dünyada Sigortacılık." [www Güneş sigorta](http://www.Güneşsigorta.com.tr)
com.tr 19 Temmuz

BAŞAR, Ahmet Hamdi.

1999 **Türk Sigortacılığında Yeni Gelişmeler,** İktisadi Araştırmalar
Vakfı

BECAN, Süheyl.

2002 "Sigorta da Risk Yönetimi." [www. Sigortam net](http://www.Sigortam.net) 12 Mart

BOZER, Ali.

1998 **Sigorta Hukuku.** Ankara: Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma
Ens. Yayın No: 137

CAPİTAL Dergisi

1996 “ sigortacılık” Yıl:4 Sayı: 10.Ekim. s. 142

ÇELİK, T. Aysin.

1994 **Sigorta El Kitabı**, Başak Sigorta AŞ İstanbul

ÇETİNOĞLU, Muhterem.

1965 **Türkiye’de Sigortacılık** İstanbul

DPT SİGORTA SEKTÖRÜ ÖZEL İHTİSAS KOM RAPORU.

1996 **Kalkınma Planlarında Sigorta Sektörü** Ankara

D.P.T.SEKTÖRLER PROGRAMI.

2003 **Sigortacılık Sektörü** Ankara

DİKMEN, Orhan.

1983 **Türkiye’de Sigorta Kesiminin Ekonomik Gücü Ve Gelişmesi** İstanbul: İktisadi Araştırmalar Vakfı

DUMAN, Şebnem.

1994 **Türk Sigorta Sektöründe Boş Kapasiteler ve Ekonomik Kayıplar** İstanbul

DÜZGÖREN, Serap.

1998 “Avrupa Birliğine uyum sürecinde Türk ve Avrupa sigorta sektörlerinin karşılaştırılması”(Yayınlanmamış yüksek.lisans.tezi) Anadolu Üniversitesi

ELBEYLİ, M. Ünsal.

1996 **Sigorta Ve Sigorta Pazarlaması** İstanbul

ERGENEKON, Çağatay.

1995. “Sigorta Sektörü”,İMKB Sektör Araştırmaları Serisi No:5,

ERERDİ, Cemal.

2002 **Sigorta Sektörünün Finans Sektörü İçerisindeki Yeni Konumu Ve Ekonomik Rolü** İstanbul

ERGÜN, Uğur.

2002 "Sigortada Risk Yönetimi" www.sigortam.net 12 Mart

GEDİZ, Ergin.

1995 **İngiltere'de Temel Reasürans Kavramları ve Uygulamaları Hakkında Rehber Bilgiler.** İstanbul: TSEV Yayın No:8

GÖKÇE, Deniz.

2003 "Sigortacılık Ne durumda" www.aksam.com.tr 27haziran

GÜLER Bora.

2003 Sigorta ve Reasürans www.sigorta.net 13 temmuz

GÜNEŞ, Serdar.

1997 "Sigorta Sektörü ve Türkiye Ekonomisindeki Yeri".
Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi, Sosyal Bilimler
Enstitüsü.

GÜVEL, Enver Alper.

2002 **Sigortacılık** Ankara

GÜVEN, Nusret.

1994 **Pratik Sigortacılık** İstanbul

HÜRRİYET Gazetesi.

2003 Ekonomi Sayfası 06.08

HAZİNE Müsteşarlığı

2002 SDK faaliyet raporu

HIGGS, Malcolm.

1995 **Sigorta İşletmelerinde Yönetim Prensipleri ve Uygulamaları,**
Çeviren: Ergin Gediz. (İstanbul:TSEV Yayın No: 17,1995)

İNPUT Araştırma İletişim A.Ş.

2001 "Türk sigorta sektöründe faaliyet gösteren şirketler"
www. input.com.tr.

KARACAN, Ali İhsan.

1994 **Sigortacılık Ve Sigorta Şirketleri İstanbul**

KARABULUT, Muhittin.

1986 **Sigorta Pazarlaması ve Pazarın Geliştirilmesi. İstanbul: İTO**
Yayını

KARAYALÇIN, Yaşar.

1984 **Risk-Sigorta –Risk Yönetimi Ankara**

KAZGAN, Haydar.

2003 "Cumhuriyet'in 75 Yıllık Sigortacısı" www. Koc Allianz
com.tr19 TEMMUZ

KENDER, Rayagen.

2001 **Türkiye'de Hususi Sigorta Hukuku İstanbul**

KOCAMAN, Vildan.

1995 **Türk Sigorta Sektörünün Avrupa Birliği Karşısındaki**
Durumu İstanbul: İktisadi Araştırmalar Vakfı Seminer

METEZADE Zihni.

1994 **Türk Sigortacılığında Yeni Gelişmeler, İstanbul:İAV**
Milliyet,Gazetesi.

1998 "Sigorta Dinen caiz mi?" 6 Ocak

NOMER, Cahit.

1997 **Sigortanın Genel Prensipleri ve Reasürans, İstanbul**

OLGAÇ, Kemal.

2003 “ Sigortacılık yeterince denetlenmiyor” Milliyet.gazetesi 29 Nisan

ÖMRÜUZAK, Faruk.

1994 **Libelleşmenin sonuçları, yeni Ürünler,Acente ilişkileri Türk Sigortacılığında Libelleşme İktisadi Araştırmalar Vakfı**

ÖZCAN, Hakan.

1997 “Türk Sigorta Sektöründe Dinin Etkisi”. Sigortacı Dergisi, Sayı: 166, 16-30 Kasım

PEKİNER, Kamuran.

1974 **Sigorta İşletmeciliği Prensipler-Hesap Bünyesi İstanbul: İ.Ü. Yayınları**

SAĞLAM, Necdet.

1996 **Sigorta İşletmelerinde Mali Tabloların Hazırlanması ve AB'ye uyum , Eskişehir**

SERGİCİ, Erdoğan.

1997 “Enflasyon ve Sigorta”. Sigorta Dünyası Dergisi, Sayı: 439, 31 Mart-29 Nisan

SEYİDOĞLU, Halil.

1998 Uluslararası İktisat İstanbul

TAŞDELEN, Servet.

1995 **Mevzuat Uyumu Açısından Türk Sigorta Sektörünün Avrupa Birliği Karşısındaki Durumu İktisadi Araştırmalar Vakfı**

TAYFUN, Ahmet.

1998 **Sigortacılık Ders Kitabı Ankara**

TÜRK TİCARET KANUNU

1965 Hırsızlık Sigortası 29.6.1965 tarih ve 6762 sayılı, madde 320.

1965 Türk Yangın Poliçesi Umumi Şartları madde1.

TÜRKİYE SİGORTA VE REASÜRANS ŞİRKETLER BİRLİĞİ

2001 Sigoracılık Faaliyet Raporu

2002 Sigortacılık Faaliyet Raporu

UĞUR, Ergün.

2002 “Sigortada risk Yönetimi” www.sigortam.net 12 mart

ULUTEKİN, Hanifi.

1996 “Türkiye’de Sigortacılığın Gelişimi ve Geliştirme İmkanları”
Türk sigortacılığının Geliştirilmesi Semineri, İstanbul İTO yayınları
no1987-4

ÜLGENER, Sabri.

1994 Milli Gelir, İstihdam Ve İktisadi Büyüme İstanbul

ÜLGER, Yasemin.

1996 “Türk sigorta Sektörü” Yayınlanmamış yüksek lisans tezi
Anadolu Üniversitesi

VAKIF SİGORTA.

2003 “sigortacılık sektörü” www.vakif sigora.com.tr.12 mayıs

VAR, Hasan Okan.

2003 “Türkiye’de sermaye piyasasının gelişmesinde sigorta
sektörünün rolü” www.sbe.yıldız.edu.tr

YALÇIN, Barbaros.

1994 Türk Sigortacılığında Yeni Gelişmeler. İstanbul: İAV.

YOLAÇ, Gökhan.

1996 “ Sigorta Sektörünün Ekonomik Gücü ve Türkiye”, İstanbul:
1990. Capital Dergisi. Yıl: 4, Sayı: 10. Ekim

YAZICI, Selim.

1993. “Avrupa Topluluğunda Sigortacılık Alanında Geliştirilen
Uyum Çalışmaları ve Ortak Pazar Hedefleri” Hazine ve Dış Ticaret Dergisi

2003 “Elektronik Ticaretin Sigorta sektörüne etkileri” Elektronik
Sigortacılık. İstanbul

YEDİNCİ BEŞ YILLIK KALKINMA PLANI.

1996 “sigortacılık sektörü” D.P.T.Özel ihtisas komisyonu raporu